

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ BİLİM DALI

MİTHAT ŞAKİR ALTAN
(Hayatı, Şahsiyeti, Fikirleri)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. MUSTAFA ARIKAN

HAZIRLAYAN
AYŞEGÜL CAN

KONYA - 2015

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayşegül Can	
	Numarası	104202051005	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih / Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
Tezin Adı		Mithat Şakir Altan (Hayatı, Şahsiyeti, Fikirleri)	

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası

Ayşegül C.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayşegül Can		
	Numarası	104202051005		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih / Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Mustafa Arıkan		
Tezin Adı		Mithat Şakir Altan (Hayatı, Şahsiyeti, Fikirleri)		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Mithat Şakir Altan (Hayatı, Şahsiyeti, Fikirleri) başlıklı bu çalışma 15/05/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ARIKAN	Danışman	
Yrd. Doç. Dr. Çağatay BENHÜR	Üye	
Doç. Dr. Cemal GÜVEN	Üye	

ÖN SÖZ

Toplumların hayatında bazı şahsiyetler öne çıkar ve iz bırakırlar. Onlar yaptıkları hizmetler, düşünceleri, eserleri ve kurumların tesis edilmeleri ve maksatları doğrultusunda hizmet etmeleri bakımından önemli vazifeleri üstlenirler. Bu mühim şahsiyetlerin bazen toplum hafızasında işgal ettikleri önemli bir yer olur bazen de *tarihin gölgesinde* kalırlar. Bu sebeple tarih alanında araştırma konularının pek çoğu böyle değerli şahsiyetlerin hayatlarını ve faaliyetlerini konu alan biyografilerden oluşmaktadır.

Tarihin alt şubelerinden biri olan biyografi türünde sadece bir şahsın hayatı incelenmez; aynı zamanda, o şahsın yaşadığı dönemin şartları da gözler önüne serilmiş olur. Geçmişten günümüze pek çok önemli şahsiyetin hayatı biyografi alanında araştırma konusu olmuştur. Onların hayatları, faaliyetleri ve eserlerinin incelenmesi yoluyla dönemin siyasi ve fikrî hayatı günümüze yansıtılmıştır.

Bir biyografi olarak bu çalışma, Mithat Şakir Altan'ın hayatı, faaliyetleri, şahsiyeti, eserleri ve fikirlerini araştırmak gayesini taşımaktadır. O, Osmanlı'nın yıkılıp, Cumhuriyet'in kurulduğu döneme şahitlik etmiş, Konya'nın yetiştirdiği entelektüel şahsiyetlerden birisidir. Onun hayatı araştırılırken, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçişte Konya'daki toplumsal hayat da incelenmiştir. Bu sebeple M. Şakir'in yazılarının yanı sıra dönemin gazeteleri ve dergilerine de kaynak olarak başvurulmuştur.

M. Şakir hayatını vatanına milletine adanmış değerli şahıslardan biridir. O, II. Meşrutiyet yıllarına, yeni bir rejimin kuruluş aşamasına ve Cumhuriyet'in tek partili ve çok partili yıllarına şahitlik etmiş, yazar, siyaset adamı, avukat, öğretmen gibi vasıflara sahip milliyetçi bir kişiliktir. Türk Ocakları'nda kurucu kadro üyesi ve kâtib-i umumilik gibi aktif görevlerde bulunmuştur. 1945 yılının Ocak ayından itibaren Konya Halkevi başkanlığı vazifesini 1946 Temmuz ayına kadar devam ettirmiştir. Akabinde 1946 genel seçimlerinde CHP Konya milletvekilli olarak meclise girmiştir. 1950'ye kadar devam eden milletvekilliği hayatı boyunca Konya halkının yaşadığı pek çok sorunu meclise taşımış ve bu sorunlara çözüm bulmaya çalışmıştır. Küçük yaşta başladığı yazı hayatına ise ömrünün son günlerine kadar devam etmiştir. M. Şakir Konya için önemli hizmetlerde bulunmuş ve arkasında birçok eser bırakmıştır.

M. Şakir hakkında şimdiye kadar yapılmış herhangi bir araştırmanın olmaması bu tezi hazırlamamıza sebep olmuştur.

Konuyu araştırırken öncelikle, ailesinden temin edilebilecek özel evrakın çalışmaya ayrı bir değer katacağı düşünülmüş; M. Şakir'in hayatta kalan yakınları araştırılmış ve kızı Nesrin Orhun'a ulaşılarak *Altan Özel Evrakı*'ndan şahsa ait fotoğraflar ve belgeler temin edilmiştir. Ayrıca Ankara Milli Kütüphane, Hakkı Tarık Us Kütüphanesi başta olmak üzere Konya Yazma Eserler Kütüphanesi, Konya Baro Arşivi gibi birçok kütüphane ve arşiv taranarak bazı belgelere erişilmiştir. Emekli Sandığı arşivine bakılmış, dosyasında, elimizde bulunan devlet memurlarına mahsus sicil cüzdanındaki bilgilere ilave malumatın olmadığı görülmüştür. Başbakanlık Osmanlı arşivinde M. Şakir ile ilgili belge bulunamamış, Cumhuriyet arşivlerinde yapılan araştırmalar da milletvekilliği döneminde yapmış olduğu bir soru önergesine ulaşılmıştır. Ancak aynı önerge Meclis Tutanak Dergilerinde de mevcuttur.

Araştırmamız, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Girişte; XX. yüzyıl başlarında Osmanlı'nın içinde bulunduğu şartlarda çocukluk ve gençlik dönemini geçiren, eğitimi dönemin mektepli anlayışı ile alan M. Şakir'in Osmanlı'daki fikir akımlarının etkisi ile kişiliğinin şekillenmesinden bahsedilmiştir.

Birinci bölüm M. Şakir'in hayatı ve faaliyetlerinden oluşmaktadır. Bu bölümde, *AÖE* ve araştırma sonucu elde edilen kaynaklar ışığında ailesinden, doğumundan, tahsil hayatından, öğretmenliğinden, avukatlığından, siyasi hayatından, Türk Ocakları'ndaki faaliyetlerinden, yazı hayatından ve ölümünden bahsedilmiştir.

İkinci bölümde, Türk Ocakları'nın kapatılması, Konya Halkevinin açılışı ve M. Şakir'in 1945-1946 yıllarındaki Konya Halkevi başkanlığı dönemi faaliyetleri incelenmiştir. Bizzat başkanlığını üstlendiği bir kurum olması bakımından, bu dönem ayrı bir bölüm olarak düşünülmüştür.

Üçüncü bölümde ise M. Şakir'in şahsiyetini etkileyen faktörler ve kişiler, yetiştiği çevre, fiziki portresi ve alışkanlıkları, şairlik yönü ve şiirleri, eserlerinin bibliyografyası ve fikirleri verilmiştir.

Bu konuyu seçmeme vesile olan ve araştırmanın her aşamasında katkıda bulunup yönlendiren, metni okumak ve düzeltmek noktasında yardımlarını esirgemeyen hocam Yrd. Doç. Dr. Mustafa Arıkan'a, orijinal kaynakların temini hususunda ve verdiği bilgilerden dolayı M. Şakir'in kızı Nesrin Orhun Hanımefendi ile eşi Tandoğan Orhun Beyefendiye, dedesi ile ilgili anılarını paylaşmak hususundaki yardımları için torunu Cihangir Altan Beyefendiye, çalışmalarım esnasındaki sabır ve desteğinden ötürü eşim Efe Numan Can'a teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Ayşegül Can

Konya, 2015

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı Ayşegül Can

Numarası 104202051005

Ana Bilim / Bilim Dalı Tarih / Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi

Programı Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐

Tez Danışmanı Yrd. Doç. Dr. Mustafa Arıkan

Tezin Adı Mithat Şakir Altan (Hayatı, Şahsiyeti, Fikirleri)

ÖZET

Türkiye Cumhuriyet'i tarihinde bir milletin yeniden doğuşuna ve bambaşka bir kimliğe bürünmesine hizmet etmiş pek çok önemli şahsiyetler vardır. M. Şakir bu şahsiyetler arasında belki de en kenarda kalmış, unutulmuş kişilerden birisidir. Oysaki O; 1901 yılında Osmanlı Konya'sında dünyaya gelmiş, milli mücadelenin en sadık ve hizmetkâr neferlerinden olmuştur. 1917 yılında henüz 16 yaşında iken Türk Sözü gazetesinde Konya halkına milliyetçiliği, ahlakı, vatan sevgisini, milli bir tarihin ve iktisadın önemini anlatmıştır.

Cumhuriyet'i Türk milletine en uygun rejim olarak görmüş, Atatürk ilke ve inkılaplarını sonuna kadar desteklemiş, milletin eğitim sorunu ile bir öğretmen olarak yakından ilgilenmiştir. Bu çalışmada; XX. Yüzyılın Konya'sında düşünce ve siyaset adamı olarak yaşamış M. Şakir'in hayatı, şahsiyeti ve eserleri başlığı altında; doğumu, ailesi, tahsil hayatı, mesleki hayatı, siyasi hayatı, Konya'ya hizmetleri, Türk Ocaklarındaki faaliyetleri, Halkevi başkanlığı dönemi faaliyetleri, kişiliği, eserleri, M. Şakir bibliyografyası, fikirleri kaynaklar ışığında ayrıntılı bir şekilde analiz edilmiştir.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı	Ayşegül Can
Numarası	104202051005
Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih / Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Mustafa Arıkan
Tezin İngilizce Adı	Mithat Şakir Altan (His Lifes, Personality, Ideas)

ABSTRACT

There are many important personalities have served there birth of a nation and to creat a utterly different identity in the history of Republic of Turkey. M. Şakir is probablyone of the most forgotten an dignored person among this important personalities. However, he was born in 1901 in Ottomon's Konya and has becomeone of the most faithful soldier and servant of the national struggle. In 1917, when he was only 16 years old, he told Konya people the importance of natioanlism, morality, patriotism, national history and economics on Turk Sozu newspaper.

He considered republic as the most appropriate regime for the Turkish nation, suportted Ataturk'sprinciples and revolution stil the last and concerned the nation's education problems as a teacher. In this study, intellectual and politician who lived in 20 thcentruy's Konya, M. Şakir's life, personality and under his workings, his birth, family, educational background, career, political life, services for Konya, activities in Turkish Club, activities during his presidential of People's House, personage, works, M. Şakir bibliography, thoughts has been analysed in details in consideration of sources.

KISALTMALAR

AÖE	: Altan Özel Evrakı
AÜ	: Ankara Üniversitesi
B	: Bölüm
BOC	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşı
bk.	: Bakınız
C	: Cilt
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
D	: Dönem
DP	: Demokrat Parti
DN	: Dosya Numarası
DTC	: Dil Tarih Coğrafya
LDP	: Liberal Demokrat Parti
MKP	: Milli Kalkınma Partisi
Ord.	: Ordinaryüs
S	: Sayı
s.	: sayfa
SCF	: Serbest Cumhuriyet Fırkası
SÜ	: Selçuk Üniversitesi
TDKS	: Türk Dil Kurumu Sözlüğü
TİÇP	: Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi
YVİP	: Yalnız Vatan İşçi Partisi
?	: Baskı tarihi yok

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	I
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	II
ÖN SÖZ.....	III
ÖZET.....	VI
ABSTRACT	VII
KISALTMALAR	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HAYATI VE FAALİYETLERİ

I. AİLESİ VE DOĞUMU	6
II. TAHSİL VE MESLEKİ HAYATI	7
A. TAHSİL HAYATI	7
B. MESLEKİ HAYATI	7
1. Öğretmenlik Hayatı	7
2. Avukatlık Hayatı	8
III. SİYASİ HAYATI.....	9
A. 1946 GENEL SEÇİMLERİ VE KONYA	9
A. MİLLETVEKİLİ SEÇİLMESİ.....	10
C. MİLLETVEKİLLİĞİ DÖNEMİ FAALİYETLERİ	12
1. Konya'ya Hizmetleri.....	12
a. Bayındırlık ve İskân Meselesi	12
b. Eğitim	15
c. Kuraklık Meselesi.....	15
2. Diğer Hizmetleri	16
IV. TÜRK OCAKLARINDAKİ FAALİYETLERİ.....	19
V.YAZI HAYATI VE GAZETECİLİĞİ	22
VI. KONYA'YA HİZMETLERİ	24
VII. ÖLÜMÜ.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

KONYA HALKEVİ BAŞKANLIĞI DÖNEMİ

I. TÜRK OCAKLARINDAN HALKEVLERİNE DOĞRU	28
II. MİTHAT ŞAKİR ALTAN'IN KONYA HALKEVİ BAŞKANLIĞI DÖNEMİ	29
A. KÜLTÜREL FAALİYETLER	32
1.Sanat Faaliyetleri	32
a. Konserler	32
b.Sergiler	33
c. Piyesler	34
2. İlmî Faaliyetler	34
a. Toplantılar	34
b. Konferanslar	36
c. Törenler ve Kutlamalar.....	38
d. Eğitim-Açılan Kurslar	40
e. Kütüphane-Yayın	41
f. Sinema.....	42
g. Üniversite Haftası.....	43
B. SOSYAL FAALİYETLER	44
1. Pazar Konuşmaları	44
2. Sosyal Yardımlar	45
3. Aktiviteler	46
4. Bayındırlık	47
5. Spor	48
III. HALKEVLERİNİN KAPATILIŞI VE KONYA HALKEVİ	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞAHSİYETİ - ESERLERİ - FİKİRLERİ

I. ŞAHSİYETİ.....	51
A. ŞAHSİYETİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	51
B.FİZİKİ PORTRESİ	54

C. ŞAIRLİĞİ	55
II. ESERLERİ.....	59
A. MİTHAT ŞAKİR ALTAN BİBLİYOGRAFYASI	60
1. Yayımlanmış Eserleri.....	60
2. Yayımlanmamış Eserleri.....	60
3. Yayımlanmış Makaleleri.....	60
4. Yayımlanmamış Makaleleri	64
5. Piyesleri.....	64
a. Yayımlanmış Piyesler.....	64
b. Yayımlanmamış Piyesler.....	65
B. ESERLERİ HAKKINDA BİLGİLER	65
1. Yayımlanmış Eserleri.....	65
2. Yayımlanmamış Eserleri.....	67
III. FİKİRLERİ.....	67
A. SİYASİ GÖRÜŞLERİ	67
B. MİLLİYETÇİLİK ÜZERİNE FİKİRLERİ.....	70
1. Kültür ve Medeniyet	71
2. Hukuk ve Ahlak	72
3. Tarih ve Vatan.....	74
4. İktisat.....	76
C. FELSEFİ DÜŞÜNCELERİ	78
D. ATATÜRK İLKE VE İNKILAPLARI	79
E. EDEBİYAT VE MEVLÂNA	81
F. KADINLIK VE TESETTÜR MESELESİ.....	82
G. KONYA HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ.....	84
SONUÇ	86
BİBLİYOGRAFYA	89
EKLER LİSTESİ.....	96

GİRİŞ

XX. asrın başında Osmanlı devletinin sınırları içinde dünyaya gelen M. Şakir'in hayatı, şahsiyeti ve fikirlerini konu alan bir çalışma yapılmıştır. O'nun şahsiyetinin ve fikirlerinin oluşmasında XIX. ve XX. yüzyılda Osmanlı Devleti'ndeki ve dünyadaki gelişmeler önemli bir yere sahiptir. Zira onun dünyaya geldiği dönem; Osmanlı Devleti'nin en çalkantılı zamanına rastlamasına rağmen fikrî ideolojiler açısından oldukça zengin bir devire denk gelmiştir.

XIX. asrın son çeyreğinde Batı dünyasında ikinci bir devrim niteliğinde olan; çelik, elektrik, petrol, sentetik, içten yanmalı motor gibi yeniliklerin ortaya çıkması ile sanayide tekelleşme başlamıştır. Küçük şirketlerin yerini tekel şirketlerin alması ile sömürge arama yarışı başlamıştır. 1878-1914 döneminin sonunda Avrupa toprakları dışında emperyalist ülkelerin sömürgesi altına girmemiş çok az yer kalmıştır. Bu yerlerden olan Çin, İran ve Osmanlı toprakları üzerine sömürgeci güçler bir anlaşma içerisinde olamadıkları için bu toprakları kapitülasyonlar, dış borçlar, yatırımlar vasıtası ile sömürme yoluna gitmişlerdir.¹ Bu dönem; Osmanlı Devleti açısından Batı dünyasının tersine siyasi bir çalkantı içinde geçmiştir. II. Abdülhamit'in yönetimi altında Rusya ile yapılan (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı) 93 Harbi yenilgi ile sonuçlanmıştır. Bu savaşın sonunda; Romanya, Sırbistan, Karadağ Osmanlı'dan ayrılmış, Anadolu ve Rumeli topraklarının bir kısmı Rusya ve Avusturya'ya geçmiştir. Tunus'un Fransız himayesine girmesi, Mısır'ın İngilizler tarafından işgal edilmesi, Doğu Rumeli isyanı, Osmanlı Yunan savaşı gibi etkenler Osmanlı ekonomisinin daha da kötüleşmesine sebebiyet vermiştir. Bu kötü vaziyete yabancı sermayelerin Osmanlı'nın mali müesseselerine, endüstri ve ticari firmalarına yerleşmeleri de eklenmiştir.²

I. Meşrutiyet 23 Aralık 1876 yılında ilan edilmiş ancak II. Abdülhamit'in 93 Harbi bahanesiyle mutlakiyet rejimi yeniden hâkim olmuştur. Daha sonra Abdülhamit'in koyu istibdadı; gazetelere sansür, aydınlara sürgün, Mithat Paşa'nın sadareten uzaklaştırılması, Babıâli bürokrasisinin devre dışı bırakılarak yönetim üstünlüğünün Yıldız'da toplanması ile devam etmiştir. Bütün bu uygulamalar ona karşı yurt içinde ve yurt dışında muhalefetin oluşmasına sebebiyet vermiştir. Yeni Osmanlıların devamı niteliğinde olan Jön Türk hareketi

¹ Sina Akşin, **Jön Türkler ve İttihat ve Terakki**, Ankara 1998, s. 38.

² Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi, Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri (1876-1907)**, C VIII, Ankara 2000, s. 434-436.

yurt içinde ve yurt dışında oluşan muhaliflerin genel adı olmuştur.³ 1899 yılında mektepli süvarilerin oluşturduğu, daha sonradan İttihat ve Terakki Cemiyeti adını alacak olan muhalif grup, Osmanlı'da II. Meşrutiyet'in ilanı ve Kanuni Esasi'nin yeniden yürürlüğe girmesinde önemli pay sahibi olmuştur.⁴

Osmanlı'yı içinde bulunduğu kötü vaziyetten kurtarmak amacı ile aydın zümreler tarafından kurtuluş çaresi olarak çeşitli fikir akımları ortaya atılmıştır. Bu fikir akımları; Osmanlıcılık, İslamcılık, Türkçülük ve Batıcılık olmuştur. Osmanlıcılık; isyanları durdurmak ve ülkenin bütünlüğü korumak için devletin sınırları içinde yaşayan bütün milletleri aynı çatı altında tutmayı hedeflemiştir. Balkan ulusçuluğu, Batının milliyetçi fikirleri ile politik bir hareket hâline gelmişti. Bu ideoloji; Balkanlar'ın milliyetçilik duygusunun etkisi ile elden çıkmaya başlamasından dolayı geri kalan Hristiyan topluluklarını elde tutmak ve Müslüman topluluklarla bir millet oluşturma gayesinden ortaya çıkmıştır. Ancak Karpat'a göre Osmanlıcılık fikri, beklenmedik bir şekilde Müslümanlar arasındaki ortak kültür duygusunu artırmış, etnik bilincin uyanmasına hizmet etmiştir.⁵

Batı'da milliyetçilik düşüncesinin güç kazandığı bir dönemde, Batı ile temas eden Osmanlı aydınında Türkçülük ideolojisi zamanla oluşmaya başlamıştır. Namık Kemal'in Osmanlıcılık düşüncesinin bir parçası olarak dillendirdiği “*vatan*” kavramı milliyetçiliğin uyanması için önemli bir aşama olmuştur. Daha sonraki süreçte Mehmet Emin Bey'in “*Ben bir Türk'üm; dinim, cinsim uludur.*” sözü ile Türkçülük düşüncesi açığa çıkmıştır. Gaspıralı İsmail'in “*Dilde, fikirde ve işte birlik*” düşüncesi ile Yusuf Akçura'nın “*Tevhid-i Etrak*” Türkler'in birliği anlamına gelen söylemi bu akımın zihinlerde yer etmesinde önemli bir paya sahip olmuştur. Bu ideolojiye sahip kişiler, esas olarak devletin dili, dini, soyu ve ülküsü bir olan topluma dayanarak yaşayabileceği görüşünü savunmuştur.⁶

İslamcılık; hangi milletten olursa olsun bütün Müslümanları halifenin etrafında toplamayı ön görmüştür. İslamcılık akımının menşei Yeni Osmanlılar ile başlatılmakla beraber, II. Meşrutiyet döneminde bir akım hâlini almıştır. Yeni Osmanlılar, meşrutiyet ve anayasa isteklerini İslam'a dayandırmaya çalışmışlardır. İslamcı aydınlar, iktidarın kaynağını ve reformlarını sorgulamaya başlamışlar, “*Hem batılılaşma hem de Müslüman kalma*”

³ Şerif Mardin, **Jön Türklerin Siyasi Fikirleri**, İstanbul 2004, s. 31.

⁴ Ayrıntılı bilgi için bk. Akşin, **Jön Türkler ve İttihat ve Terakki**; Hasan Babacan, **Mehmet Talat Paşa 1874-1921 (Siyasi Hayatı ve İcraatı)**, Ankara 2005.

⁵ Kemal Karpat, **İslam'ın Siyasallaşması**, İstanbul 2004, s. 582.

⁶ Mustafa Çolak, **Osmanlı-Alman İlişkileri Çerçevesinde Harbiye Nazırı Enver Paşa ve Türkçü Politikaları (1913-1918)**, Isparta 2006, s. 37-40.

formülünü ortaya atmışlardır. Dinin ilerlemeye mani olmadığını, aksine ilerlemeyi emrettiğini ve batılı siyasi modellerin kaynaklarının İslam'da var olduğunu savunmuşlardır. Aydın sınıf, gazetelerde dini, sosyal bir mesele gibi ele alarak halkın tepkisini yumuşatmaya çabalamıştır.⁷

Osmanlı modernleşmesi; imparatorluktan ulus devlete, ümmetten millete, Osmanlılık'tan Türkçülüğe doğru ilerleyen bir süreci yaratmıştır. XIX. yüzyılda devleti kurtarmanın mutlak yolunun Batıcılığı siyasi bir mahiyete dönüştürmekten geçtiğine inanılmıştır. Ancak, modernleşme Batı'da dinî hükümlerin egemenliğinden kurtulan laik dünya görüşü olarak algılanırken Osmanlı modernleşmesi Cumhuriyet'e kadar din ile birlikte var olmuştur.⁸

Abdülhamit döneminin en büyük özelliği eğitim alanındaki ilerlemeler ile İslamcılık anlayışının devlet ideolojisi hâline gelmesidir. Devletin genel bir eğitim politikasına sahip olması gerektiği II. Mahmut döneminden itibaren idrak edilmeye başlanmış, medrese dışında eğitim kurumlarının yapılmasına karar verilmiştir.⁹ II. Abdülhamit ve dönemin yöneticileri eğitimi, siyasi birliğin sağlanmasında, devlet ideolojisinin nüfuz etmesinde ve millî bir kültürün gelişmesinde araç olarak görmüşlerdir. Bu sebeple eğitim politikasının uygulanmasında Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu Anadolu'ya ağırlık verilmiştir.¹⁰ Abdülhamit'in eğitim reformlarına yer vermesinin en büyük sebebi; emperyalist ülkelerin baskısı ve Müslüman olmayan tebaanın ileri eğitim düzeyi olmuştur. Bu sebeple 1875'ten itibaren askerî ortaokul ve idadiler (lise) açılmaya başlanmıştır.¹¹ Onun çağdaş eğitim yönündeki reformları daha sonra iktidarı için bir tehlike unsuru oluşturmuştur. Modern eğitim kurumlarından yetişen kuşak, II. Meşrutiyet hamlesini gerçekleştirmiş ve kısa bir süre sonra padişahı tahtından etmiştir.

Trablusgarp, Balkan ve I. Dünya Savaşı'nı takip eden Millî Mücadele döneminde 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılmasıyla yeni Türk Devleti; Mudanya Ateşkes Antlaşması (11 Ekim 1922) ile birlikte fiilen bir barış dönemine girmiş, Lozan Antlaşması (24 Temmuz 1923) ile bağımsızlığını hukuken bütün dünyaya kabul ettirmiştir. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte siyasal rejimin adı konulmuştur. Cumhuriyet'in ilanından sonra büyük bir kalkınma hareketi başlatılarak, milletin yaşayış seviyesini çağdaş milletler düzeyine çıkarmak,

⁷Mümtazer Türköne, **Siyasi İdeoloji Olarak İslamcılığın Doğuşu**, Ankara 2003, s. 226.

⁸ İsmail Kara, **İslamcıların Siyasi Görüşleri I: Hilafet ve Meşrutiyet**, İstanbul 2001, s. 49, 50.

⁹ Karal, **Osmanlı Tarihi**, C VIII, s. 375.

¹⁰ Bayram Kodaman, **Abdülhamit Devri Eğitim Sistemi**, Ankara 1991, s. 29.

¹¹ Akşin, **Jön Türkler ve İttihat ve Terakki**, s. 43.

ulusal birliğin gelişmesine ve yayılmasına hız verilmek istenmiştir.¹² Çağdaş medeniyetler seviyesine millî bir yapı içerisinde ulaşmak isteyen Türkiye Cumhuriyeti, öncelikle Osmanlı'dan gelen bütün eski müesseselerin yerine cumhuriyetin amaç ve gayelerine hizmet edecek, halkı yepyeni bir zihniyete kavuşturacak kurumlar vücuda getirmek istemiştir.

Nitekim yeni bir milletin inşası için birçok alanda gösterilen yenilik çabaları pek çok siyasi ve dinî direnmelerle karşılaşmıştır. Yüzyıllardan beri çok derinlere kök salmış yeniliklere karşı olan zihniyeti yerinden etmek bir hayli zor olmuştur.¹³ Bu duruma 23 Aralık 1930'da gerçekleşen Menemen Olayı (Kubilay Olayı) örnek gösterilebilir. Yeni devletin temellerini sağlamlaştırmak için yapılan yenilikleri yaymak ve yurdun her tarafına benimsetmek önem arz etmiştir. Onun için de aynı hedefi amaçlayan bütün kuruluşların, aydınların devlete yardımcı olmaları ve hedefe bir bütün olarak ilerlemeleri gerekli görülmüştür.¹⁴

M. Şakir, yukarıda özetlenen şartların hâkim olduğu bir dönemde dünyaya gelmiştir. Abdülhamit'in eğitim reformları gereği mektepli zümresinden olmuştur. Meşrutiyetten Cumhuriyete kadarki süreci yani çocukluk ve gençlik dönemlerini memleketi Konya'da geçirmiştir.

Cumhuriyet öncesini “karanlık”, “taassup”, “gericilik” olarak nitelendirmesi, onun yetişme çağının, Osmanlı Devleti'nin ve Türk milletinin en zor dönemlerine rastlamasından kaynaklanıyor olabilir.

O; bir Cumhuriyet insanı olarak tanımlanabilir. Cumhuriyet'in getirdiği bütün yenilikleri sonuna kadar benimsemiş ve savunmuştur. Türk Ocaklarında Murahhaslık¹⁵ vazifesinde bulunmuş, daha sonra Cumhuriyet'in kültür evleri olan halkevlerinin ocakların yerini almasını desteklemiştir. Türk milletinin millî bir kültür, millî bir iktisat, millî bir tarih, millî bir edebiyata sahip olmasını zaruret olarak görmüştür.

Onu milliyetçi bir kişilik olarak tanımlamak gerekmektedir; zira o, daima Türk milletinin yüceliğine inanmış, bu millete yakışan en güzel vasfın millî bağımsızlık olduğu yönündeki düşüncelerini 1917 yılında Türk Sözü'ndeki yazılarında savunmuştur.

¹² M. Kemal Atatürk, **Nutuk**, C 11, İstanbul 1973, s. 803-804.

¹³ Nurcan Toksoy, “*Türk Ocaklarından Halkevlerine*”, **Türk Yurdu**, S 283, Mart 2011, s.185.

¹⁴ Kenan Akyüz, **Türk Ocakları**, Ankara 1993, s.113-114.

¹⁵ Murahhas kelimesinin kökü ruhsat olup, ilk anlamı “izinli, ruhsatlı, me’zûn”, ikinci anlamı ise “gönderen devlet veya hey’et namına istediği surette rey vermeye me’zûn olmak şartıyla diğer bir devlet veya heyet nezdine gönderilen vekil” yani delege demektir. bk. Şemseddin Sami, **Kâmûs-ı Türki**, s. 1323

M. Şakir siyasi parti olarak CHP safında yer almış, Atatürk ilke ve inkılaplarını savunmuş, cumhuriyetçi ve laik bir anlayışa sahip olmuş, milliyetçi-inançlı bir çizgide durmuş, Kuran-ı Kerim’i ayet ayet incelemekten geri durmamıştır. Türk kadınının toplumda aktif olarak yer almasını ve eğitilmiş olmasını arzu etmiştir. Kadınların örtünme bahanesi adı altında toplumdaki soyutlanmasına şiddetle karşı çıkmıştır. Zira Aksaray’dan Türk Ocakları murahhaslığı teklifi aldığı anda, Aksaraylılara Afet İnan’ı seçmelerini tavsiye etmiş ve bu sayede sosyal hayatta bir ilke imza atacaklarını belirtmiştir.

Türk milletinin eğitime büyük önem vermiş, halkevi başkanlığı döneminde okuma yazma kursları açılmasına, Konya’nın tarihinin araştırılmasına, halka konferansları dinleme ve sinema izleme imkânlarının verilmesine vesile olmuştur. Millet her alanda ilerlemesini arzu etmiştir. 1930 yılında takip edilen devletçilik politikasına paralel olarak; yerli malı kullanımını ve millî bir ekonomiyi teşvik etmiştir. Tarihin ilk dönemlerinden itibaren Konya’nın ticari faaliyetlerini anlatan bir eser yazmıştır. *Konya’nın İktisadi Bünyesine Bir Bakış* isimli bu eserinde Konya’nın jeolojik - maden, yol - köprü, küçükbaş - büyük baş hayvan ve tahıl durumunu el çizimi haritalar ile göstermiştir.

Konya’nın entelektüel kimliklerinden biri olan M. Şakir, yazı hayatına 1917 yılında başlamıştır. Yazmış olduğu gazete ve dergiler; *Türk Sözü*, *Aksaray Vilayet Gazetesi*, *Duygu*, *Hâkimiyet-i Milliye*, *Ulus*, *Halk*, *Ekekon*, *Tarsus*, *Ocak Dergisi*, *Konya Dergisi*, *Yeni Fikir*, *Yeni Mecmua*, *Anadolu* ve *Orta Anadolu Mecmuasından* oluşmaktadır. AÖE içinde elde edilen belgeler arasında neşredilmemiş “*Fikirler ve Yaralar*” isimli şiir kitabı ile birlikte makalelere ve başka şiirlere rastlanmıştır.

Osmanlıdan Cumhuriyete geçiş sürecinde şahsiyetini bulan bir kimlik olarak ve yukarıda özetlenen özellikleriyle M. Şakir Altan, hayatı, faaliyetleri ve eserleri/fikirleriyle bir araştırma konusu olmak değerini fazlasıyla taşıyan bir şahsiyettir ve bu çalışma da söz konusu anlayışın bir neticesidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

HAYATI VE FAALİYETLERİ

I. AİLESİ VE DOĞUMU

Osmanlı devletinin son döneminde dünyaya gelen ve gençlik çağını savaşın gölgesinde geçiren, yeni rejimin doğuşuna tanıklık eden Konya'nın yetiştirdiği ender insanlardan olan Mithat Şakir Altan (nüfus kayıt örneğindeki ismi Ahmet Mithat)¹⁶ 1317 (1901)'¹⁷de Ilgın'nın Beylülbey Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir.¹⁸ Babası Şakir Bey, İstanbul Beylerbeyi semtinden olup, annesi Huriye Hanım ise Bolvadinlidir. Huriye Hanım'ın isteği üzerine İstanbul'dan Konya'ya dönmüşler ve Ilgın'a yerleşmişlerdir.¹⁹ Ailenin ikinci çocuğu olan M. Şakir'in 1890 Ilgın doğumlu Hediye isimli bir de ablası vardır.²⁰

M. Şakir ilk evliliğini anne tarafından akrabası olan Saniye Hanım ile 1919 yılında yapmıştır.²¹ Bu evlilikten Mehmet Şakir (1922), İsmail Cavit (1923), Lütfiye İkbâl (1926), Türkan (1929), Mustafa Oğuz (1935) isimlerinde üç oğlan iki kız çocuğu dünyaya gelmiştir. Gazeteci Sofu Tuğrul hem M. Şakir'in öğrencisi hem de büyük kızı ile evlenerek damadı olmuş, bu sayede aileye katılmıştır. Eşi Saniye Hanım'ın 1936 yılında vefat etmesi üzerine 1940 yılında ikinci evliliğini Hafize Hanım ile yapmıştır. Bu evlilikten, 1941 yılında kızı Nesrin Hanım dünyaya gelmiştir.²²

Konya barosunda bulunan bir ilmühaberden bu şehirdeki ikamet adreslerinden birinin Çiftemerdiven Mahallesi olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Nesrin Hanım ile yapılan mülakatta, hatırladığı kadarı ile Konya'daki ikametgâhlarının Güllük Başı Mahallesi'nde olduğunu belirtmiştir. Torunu Cihangir Altan ise 1953 yılında dedesinin Fahrettin Paşa Parkı (Gazi Alemşah Mahallesi) karşısında iki katlı, cumbalı ve bahçeli bir evde oturduğunu söylemiştir.²³

¹⁶ AÖE, Meram Nüfus Müdürlüğü Vukuatlı Nüfus Kayıt Örneği.

¹⁷ Mezar taşında doğum tarihi 1899 olarak yazmaktadır.

¹⁸ AÖE, T.C. Maarif Vekâleti Memurlarına Mahsus Sicil Cüzdanı, Sicil No: 3975, Ankara 1916, s.2.

¹⁹ Nesrin Orhun ile 21 Eylül 2013 tarihinde Birlik MAH. 446. SK. NO: 2/8 Çankaya / ANKARA adresinde yapılan mülakatta M. Şakir'in babası Şakir Bey'in İstanbul Beylerbeyi'nden olduğunu ve M. Şakir'in kendilerine zaman zaman İstanbul Beylerbeyi'nde deniz kenarında bir evlerinin olduğunu anlattığını söylemiş ancak nüfus kayıt örneğinde Şakir Bey'in 1853 Ilgın doğumlu şeklinde kayıtlı olduğu görülmüştür.

²⁰ Nüfus Kayıt Örneği.

²¹ AÖE elde edilen bir belgede M. Şakir; *Tarihçe-yi İzdivacım* başlığı altında 15 Mayıs 1919 Perşembe günü hakiki hayatına evlenerek girdiğini belirtmiştir.

²² Nüfus Kayıt Örneği.

²³ Cihangir Altan ile 23 Ocak 2015 tarihinde yapılan özel görüşmeden öğrenilmiştir.

II. TAHSİL VE MESLEKİ HAYATI

A. TAHSİL HAYATI

M. Şakir ilk eğitimini (19 Temmuz 1910) ve orta eğitimini (21 Eylül 1913) Ilgın'da almıştır. Akabinde lise eğitimini almak için Konya'ya gelmiş ve Konya Sultanisi'ne girerek 1332 (1916) yılında bu okulu en yüksek derece ile bitirmiştir. Daha sonra açılan bir imtihanda 1337 (1921) yılında öğretmenlik ehliyetnamesi almıştır. Ayrıca Almanca ve Fransızca öğrenmiştir. Bunların dışında 1934 yılında Ankara Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, diplomasını ise 10 Ocak 1935'te almıştır.²⁴

B. MESLEKİ HAYATI

M. Şakir siyasi kimliğinin yanında öğretmen, avukat, yazar ve gazeteci gibi birden çok vasfı üzerinde toplamıştır. Millî Mücadeleyi desteklemiş olan *Türk Sözü* başta olmak üzere *Aksaray Vilayet Gazetesi*, *Duygu*, *Halk*, *Yeni Konya* gibi birçok gazetede ve *Konya* dergisi başta olmak üzere, *Yeni Mecmua*, *Ocak*, *Yeni Fikir*, *Anadolu* ve *Orta Anadolu Mecmuası* gibi dergilerde yazılar kaleme almıştır.

Bunların dışında Türk Ocağı Muallimler Birliği Başkanlığı, Türk Hava Kurumu, Çocuk Esirgeme ve Kızılay gibi kurumların idare kurulu üyeliğini yapmıştır.²⁵ Ayrıca, 1945-1946 yıllarını kapsayan dönemde Konya Halkevi'ndeki başkanlık ve 1946-1950 yıllarındaki milletvekilliği görevini verimli bir şekilde ifa etmiştir.

1. Öğretmenlik Hayatı

M. Şakir meslek hayatına, 20 Eylül 1919'da Ilgın kazasının Argıthanı Nahiye Müdürlüğü ile başlamıştır. 11 Eylül 1920'de Merkez Selimiye Mektebi'nde öğretmenlik yapıp bir yıl gibi kısa bir süre sonra 23 Şubat 1921'de Ilgın Selimiye Mektebi'ne geçmiştir. 2 Nisan 1924'te Akşehir başöğretmenliğine, 12 Eylül 1925'te Akşehir I. Erkek Mektebi öğretmenliğine, 11 Ocak 1926'da da Akşehir İmam Hatip Mektebi Türkçe öğretmenliğine başlamıştır. 1 Eylül 1926'da Akşehir Hadika-i Marifet Kız İlk Mektebi başöğretmenliği yapmış ve 7 Kasım 1926'da Akşehir'deki üç yıllık öğretmenlik hayatı son bulmuştur. Daha sonra, tarihi belli olmamakla birlikte kısa bir süre Adana Muhtelit Orta Mektebi Türkçe öğretmenliği yapmıştır. 14 Kasım 1926'dan itibaren iki yıl Aksaray Merkez İl Tedrisat

²⁴ Sicil Cüzdanı, s.3.

²⁵ TBMM Albümü, s.485.

Müfettişliği vazifesinde bulunmuştur. 1 Eylül 1929'da Çankırı Maarif Müdürlüğüne atanmıştır. 28 Eylül 1929'da Çorum Orta Mektep Türkçe öğretmenliğine atanmış fakat başlamadan Ankara Musiki Muallim Mektebi müdür muavinliğine nakil olmuştur. 31 Ekim 1929'da başladığı bu görevine muavinliğinin yanı sıra edebiyat öğretmenliği de yaparak 9 Nisan 1930'a kadar devam etmiştir. 9 Nisan 1930'da Ankara Erkek Orta Mektebinde üç yıllık Türkçe öğretmenliği ile birlikte aynı okulda dört aylık da müdür muavinliği yapmıştır. 1 Mart - 31 Ağustos 1933 tarihleri arasında Ankara Erkek Lisesi Türkçe öğretmenliği görevini yerine getirmiştir.

1 Eylül 1933'te Ankara Erkek Orta Mektep'te Türkçe öğretmenliğine başlamış ancak mesleğine 6 Mart 1935'te mazeretsiz devam etmediğinden istifa etmiş sayılmıştır. 28 Nisan 1935'te yeniden aynı okulda Türkçe öğretmenliğine başlamış ve 15 Ekim 1935'te Ankara İkinci Orta Okulu'nda Türkçe öğretmenliğine nakil olmuştur. Kısa bir süre sonra yine nakil sebebiyle 20 Ekim 1936'da Konya Orta Okulu'nda Türkçe öğretmenliğine başlamıştır. 30 Haziran 1940'da Konya Orta Okulu'nda başladığı Yurt Bilgisi öğretmenliği görevini 27 Aralık 1944 tarihine kadar icra etmiştir. Orta Öğretim Genel Müdürlüğü'nün 20 Şubat 1945 tarih ve 399 sayılı yazılarından anlaşıldığına göre istifa etmiştir.²⁶ M. Şakir'in mesleğinden istifa etmesinin sebebi, büyük olasılıkla Ocak 1945'te halkevleri başkanlığına seçilmiş olmasıdır.

2. Avukatlık Hayatı

Sicil cüzdanından öğrenildiğine göre M. Şakir, 10 Ocak 1935'te Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezuniyet belgesini almıştır.²⁷ Daha sonra 13 Aralık 1939 tarihinde staj talebi kabul edilmiş ve bu tarih itibari ile Fuat Anadolu'nun yanında staja başlamış ve 4 Nisan 1941 tarihinde staj vesikası almaya hak kazanmıştır. 1943 yılı Mayıs ayında açılan stajyer imtihanında başarılı olmuş ve 3 Haziran 1943 tarihli dilekçesiyle²⁸ Konya Barosuna kabulünü istemiştir. Aynı tarihte Konya Barosuna kayıt olmuş ve Ilgın'da avukatlığa başlamıştır. Daha sonra Konya Barosuna nakil olmuş ve 10 Aralık 1948'de Ankara Barosuna geçmiştir. 2 Ekim 1950'de ise Ankara Barosuna bir dilekçe yazarak sicil dosyasının Konya Barosuna gönderilmesini istemiştir. 3 Aralık 1963'de M. Şakir Ankara Barosuna bir dilekçe ile ailevi zaruretler neticesinde Ankara'ya ikametini taşıdığını ve nakil talebinde bulunduğunu ancak

²⁶ Sicil Cüzdanı, s.8-15.

²⁷ Sicil Cüzdanı, s.3.

²⁸Bu dilekçe ekinde bulunan ilmühaberden bu dönem Konya Ortaokulunda Yurt Bilgisi Öğretmenliği yapmakta olduğu ve Çifte Merdiven Mahallesi Şems Sokağı 15 Numaralı evde oturduğu bilgisi edinilmiştir.

ödeme gücüne uygun bir büro bulamadığı için ve dinlenme ihtiyacından dolayı kayıt talebinden vazgeçtiğini belirtmiştir.²⁹

III. SİYASİ HAYATI

A. 1946 GENEL SEÇİMLERİ VE KONYA

Türkiye; II. Dünya savaşına fiilen katılmamasına rağmen 1939-1945 yıllarını siyasi ve ekonomik buhranlar içerisinde geçirmiştir. Ülke çapında hükûmet tarafından savunma giderleri için ayrılan meblağ ve takip edilen ekonomik politika temel ihtiyaçların kara borsaya düşmesine sebep olmuştur. Bu durum CHP'ye karşı genel bir tepki yaratmıştır. II. Dünya savaşının sonlarına doğru Türkiye, siyasi ve ekonomik çıkarlarının Batı tarafında olduğuna inanarak 23 Şubat 1945'te Japonya ve Almanya'ya savaş ilan etmiş, 28 Şubat'ta da Birleşmiş Milletler Beyannamesini imzalamıştır.³⁰ Bu adımlarla birlikte Türkiye'deki tek parti ideolojisi de sarsılmıştır. Ayrıca SSCB'nin 1945'te Boğazlar, Kars ve Ardahan'ı istemesi; Türkiye'nin Truman Doktrini, Avrupa Konseyi üyeliği, NATO'ya girmesi ile "*Sosyalist ve Komünizm*" yanlı düşüncelere yasaklamalar hatta cezalandırmalar getirilmesine neden olmuştur. Hükûmetin bu tutumu ve Avrupa'da ortaya çıkan demokrasi ortamı CHP'nin içindeki muhalefeti de cesaretlendirmiştir.³¹ Celal Bayar, Refik Koraltan, Adnan Menderes ve Fuat Köprülü'den oluşan CHP'li vekiller 7 Haziran 1945 tarihinde parti meclis grubunda açık olarak görüşülmek üzere bir tahrir vermişlerdir. Tahrir, özgürlükleri kısıtlayan rejimi daha fazla sürdürmenin doğru olmayacağı, anayasal hak ve özgürlüklerin tanınması gerektiği ve demokrasinin daha geniş sahalarda uygulanmasının zarureti üzerinde durmuştur. Meclis grubunda görüşülen tahririn 12 Haziran 1945'te reddedilmesi, tahriri sunan milletvekilleri ile parti arasındaki bağın zayıflamasına neden olmuştur. Bu durum tahriri sunan dört vekilin 2 Aralık 1945'te partiden ayrılması ile sonuçlanmıştır.³²

CHP'den ayrılan dört vekil DP'nin kurucu kadrosunu oluşturmuş ve böylelikle 1946 genel seçimleri Türkiye'nin ilk çok partili genel seçimi olmuştur. 21 Temmuz'da yapılan

²⁹ Konya Barosu Arşivi, Mithat Şakir Altan 30 numaralı dosyası.

³⁰ Ömer Akdağ, *Konya'da Çok Partili Dönem Genel Seçimleri (1946-1957)*, Konya 2011, s.67-68.

³¹ Sina Akşin, *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi*, Ankara 2001, s.222-224.

³² Emre Kongar, *21. Yüzyılda Türkiye*, İstanbul 2001, s.146.

seçim, tek dereceli olup açık oy gizli sayım yöntemi ile çoğunluk sistemine göre yapılmıştır.³³ Seçime, CHP (Cumhuriyet Halk Partisi), DP (Demokrat Parti), MKP (Milli Kalkınma Partisi), TİP (Türkiye İşçi ve ifti Partisi), LDP (Liberal Demokrat Parti), YVIP (Yalnız Vatan İşçi Partisi) katılmıştır. Ancak bu partiler arasından sadece CHP ve DP milletvekili çıkarabilmiştir.³⁴

Konya’da 1946 seçim hazırlıklarının her aşaması basın aracılığıyla halka duyurulmuştur. Babalık gazetesinde, halkın nasıl oy kullanacağı anlatılırken diledikleri kişiye oy vermekte zgr oldukları, verecekleri kişinin listede adı geçen on altı adaydan olması gerektiği belirtilmesine rağmen bu kişilerin daha önce Konya yararına faaliyetleri olan kişilerden olması gerektiği ilave edilerek halkı bilinçlendirmenin yanında yönlendirmelerin de yapıldığı anlaşılmaktadır.³⁵ Ekekon gazetesinin, “*Oyunu kullanırken sana hizmet edenleri unutma!*” ve “*Yurttaş! Oyunu CHP’ye ver! Aldanmayacaksın...*” manşetleriyle halkı açıktan yönlendirdiği grlmştir.³⁶ Konya Valiliği Babalık ve Ekekon gazetelerinden halka 21 Temmuz’un seçim günü olduğunu, seçim düzenini bozan ya da seçimin serbestlikle yapımını engelleyecek herhangi bir söz ve yazı ile propaganda yapmanın yasak olduğunu duyurmuştur. İhlal edenlerin on beş güne kadar hapis veya on liradan yüz liraya kadar para cezası ile cezalandırılacakları bildirilmiştir.³⁷ 21 Temmuz Pazar günü yurdun her köşesinde gerçekleştirilen genel seçimlerde CHP büyük oranda başarılı olmuştur. Ancak Mersin, Afyon ve Eskişehir’de tamamen kaybetmiştir.³⁸ Konya’da seçimden CHP galip çıkmıştır. Bu durum basında; Konya’nın merkezî tek dereceli seçimde tercihini CHP’den yana kullanması “*Demokrasinin kazanması*” olarak yorumlanmıştır.³⁹

A. MİLLETVEKİLİ SEÇİLMESİ

CHP Genel Başkanlığı Konya’dan seçime gidecek milletvekili adaylarının isim listesini Ekekon ve Babalık gazetelerine vermiştir. M. şakir’in de isminin geçtiği bu liste şu şekildedir:

1. Muhsin Adil Binal,

³³ Yılmaz Gülcan, **Cumhuriyet Halk Partisi (1923-1946)**, İstanbul 2001, s.236; Ayrıca bk. “*Milletvekili Seçiminde nemli Esaslar*”, **Ekekon**, 12 Temmuz 1946, S 2538, s.2.

³⁴Ö. Akdağ, **ok Partili Dönem**, s. 48.

³⁵“*Dikkat! Konya’daki Seçmenler*”, **Babalık**, 13 Temmuz 1946, S 6683, s. 2.

³⁶**Ekekon**, 17 Temmuz 1946, S 2540, s. 2-3.

³⁷“*Seçim Gnnin Yasakları*”, **Babalık**, 16 Temmuz 1946, S 6684, s. 4; “*Konya Valiliğinden*”, **Ekekon**, 12 Temmuz 1946, S 2538, s. 2.

³⁸“*Milletvekili Seçimi*”, **Babalık**, 23 Temmuz 1946, S 6687, s. 2.

³⁹ lkdaş, “*Son Seçim ve Konya*”, **Babalık**, 25 Temmuz 1946, S 6688, s. 3.

2. A. Fuat Cebesoy,
3. Sedat Çumralı,
4. Şevki Ergun,
5. Fatih Gökmen,
6. Dr. Sadi Irmak,
7. Hulki Karagülle,
8. N. Hazım Onat,
9. C. Fikret Sılay,
10. Ali Rıza Türel,
11. Dr. Hulusi Alataş,
12. Mithat Altan,
13. Rasim Erel,
14. M. Faik Dünder,
15. Dr. Aziz Perkün,
16. Halis Ulusan'dır.⁴⁰

Seçimlerin son bulması ile birlikte yukarıda adı geçen on altı adayın hepsi CHP'den milletvekili olarak meclise girme hakkı kazanmıştır. M. Şakir merkez kaza ve nahiyelerde 10441 oy, merkezde ise 148771 gibi yüksek bir oy almıştır.⁴¹

1945 Ocak ayından itibaren Konya Halkevi başkanlığını yapmakta olan M. Şakir, milletvekilliğine seçilmesinden dolayı halkevi başkanlığı görevini Güzel Sanatlar Komite başkanı olan mimar Şahabettin Uzluk'a devretmiştir.⁴² M. Şakir'in halkevinden ayrılacak olması sebebiyle komite üyeleri tarafından bir çay partisi düzenlenmiştir. Samimi sohbetlerle geçen çay partisinde üyeler M. Şakir'in hizmetlerinden duydukları memnuniyeti dile getirmiş o ise milletvekilliği döneminde de halkevi işleri ile çok yakından meşgul olacağını, ilgisini hiçbir zaman azaltmayacağını belirtmiştir.⁴³

M. Şakir TBMM VIII. Yasama Döneminde Konya'yı temsil etmiştir. Nitekim 5 Ağustos 1946'da CHP'den Konya milletvekili olarak başladığı görevi 22 Mayıs 1950'de,

⁴⁰“Cumhuriyet Halk Partisi Milletvekili Adayları”, **Ekekon**, 19 Temmuz 1946, S 2541, s. 4; “CHP Konya Milletvekili Namzetleri”, **Babalık**, 18 Temmuz 1946, S 6685, s. 2.

⁴¹“Milletvekili Seçimi”, **Babalık**, 16 Temmuz 1946, S 6687, s. 2; “İlimizde Seçim Neticelendi”, **Ekekon**, 24 Temmuz 1946, S 2543, s. 1.

⁴²“Halkevi Başkanlığı”, **Ekekon**, 29 Temmuz 1946, S 2545, s. 2.

⁴³“Halkevinde Çay”, **Ekekon**, 29 Temmuz 1946, S 2545, s. 3.

DP'nin 14 Mayıs genel seçimlerini kazanmasıyla sona ermiş, 1 Haziran 1950 tarihinde emekliye ayrılmıştır.⁴⁴

C. MİLLETVEKİLLİĞİ DÖNEMİ FAALİYETLERİ

1. Konya'ya Hizmetleri

21 Temmuz 1946 seçimlerinde CHP Konya milletvekili olarak meclise giren M. Şakir, Konya Halkevi başkanlığı döneminde olduğu gibi memleketine hizmetlerine devam etmiştir. Konyalı hemşehrilerinin yaşadığı bütün sorunları meclise taşımış, gerekli mercilere iletmıştır. M. Şakir meclise taşıdığı durumları takip etmek için 1949 yılının Haziran ayında Konya'ya gelmiş ve Sarayönü, Kadınhanı, Ilgın'a tetkik seyahatine çıkmıştır.⁴⁵ Aradan kısa bir süre geçtikten sonra milletvekili arkadaşlarından Muhsin Adil Binal, Dr. Hulusi Alataş, Şevki Ergun, Halis Ulusan ile birlikte tekrar Konya'ya gelmiş, merkez ve ilçelerde gerekli tetkikleri yapmışlardır.⁴⁶ Aynı zamanda CHP Akşehir ilçe kongresine katılmış ve il kongresine gidecek delegelerin seçimini oylamıştır.⁴⁷

a. Bayındırlık ve İskân Meselesi

M. Şakir, ilk olarak Konyalı vatandaşların şikâyeti üzerine şehrin ulaşım sıkıntısını meclis gündemine taşımıştır. Meclisin on birinci birleşiminde Konya-Haydarpaşa arasında belirli günlerde işleyen trenlerde yolculuğun çok zorlu geçtiğini, mevsim dolayısı ile otobüs seferlerinin durdurulduğu ve ek seferlerin de kaldırılmasının vaziyeti iyice zorlaştırdığını belirterek Ulaştırma Bakanı Şükrü Koçak'a bu konudaki tedbirlerini sormuştur. Bakan da cevaben izdiham ve sıkıntının yalnızca Haydarpaşa-Konya seferlerinde değil, yurdun belli yerlerine yapılan hemen her seferde yaşandığını belirtmiştir. Bu sıkıntıların sebepleri olarak, harp sırasında yıpranan lokomotiflerin yerine o günün ihtiyacını karşılayacak siparişlerinin henüz gelmemesini ve demir yolu ile ulaşımın 1939 senesinden beri sürekli artmasını göstermiştir. Bu konuda tedbir olarak; Haydarpaşa-Konya arasındaki trenlere ek olarak Ankara-Konya arası için Amerikan ordusundan satın alınan hafif lokomotiflerin 1948

⁴⁴TBMM Albümü 1920-2010, "VIII. Dönem Milletvekillerinin Özgeçmişi 1920-1950", C I, s.485.

⁴⁵"Milletvekili Mithat Altan", **Babalık**, 16 Haziran 1949, S 7121, s. 1.

⁴⁶"Şehrimize Gelen Milletvekilleri", **Ekekön**, 23 Eylül 1949, S 3021, s. 1.

⁴⁷"CHP Partisi Akşehir Kongresi Yapıldı", **Ekekön**, 28 Eylül 1949, S 3025, s. 3.

senesinin başında sefere başlamasıyla mevcut sıkıntının sona ereceğini düşündüğünü belirtmiştir.⁴⁸

O, memleketin gelişebilmesi noktasında başlıca unsurlarından biri olarak ulaşımı görmüş ve Konya'nın gerçek anlamda dışa açılabilmesinin Ankara ile bağlanmasıyla gerçekleşeceğine inanmıştır. Bu sebeple milletvekilliğinin bütün imkânlarını kullanmış, girişimleri sonucunda Bayındırlık Bakanlığı tarafından Ekim ayı içinde Konya-Ankara arası karayolunun işler hâle getirileceğini Konya halkına müjdelemiştir.⁴⁹ O zamanlarda stabilize olan yolların 1951'e kadar kaplama hâline getirileceğini de eklemiştir.⁵⁰

M. Şakir, meclisin on ikinci birleşiminde Konya'nın Ilgın ve Kadınhanı ilçelerine yerleşmek isteyen yurttaşlar hakkında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Behçet Uz'a soru yöneltmiştir. Sorusu, Ilgın ve Kadınhanı ilçelerine yerleşmek üzere güneyden gelen gezici aşiretlerin bölgeye gelmelerinin üzerinden üç yıl geçmiş olmasına rağmen henüz bir yere yerleştirilmemelerinden doğan durumun hem aşiretleri hem de bölge halkını rahatsız ettiğini, bu duruma nasıl bir çözüm getirileceği yönünde olmuştur. Bakan cevap olarak; aşiretlerin Rüştiye ve Pusat köyleri dışındaki diğer köylerin hazine topraklarına yerleştirildiğini, adı geçen köylerde ise hazine topraklarının köy sakinleri tarafından kullanıldığı için aşiretlerin buradaki ikametlerinin geçici olacağını ve burada hayvancılıkla geçimlerini sağladıklarını belirtmiştir. Bakanın cevabından tatmin olmadığını belirten M. Şakir, mevcut sorunun üç seneden beri devam etmekte olduğunu, kendisinin de vaziyeti bizzat görüp konuyu görüşmek üzere Konya Valiliğine gittiğini, ancak Valinin de durum hakkında yapabileceği bir şey olmadığını ifade etmesinden müteessir olduğunu belirterek sorunun önemine tekrar dikkat çekmiştir.⁵¹

O, Konya ovasının su meselesi ile de ilgilenmiştir. Konya ovasının sulama işinin Bayındırlık Bakanlığı tarafından geniş bir programla ele alındığını, Bakanlığın talimatıyla kanalların temizleneceğini, Ereğli bataklığını kurutmak için gerekenlerin yapılacağını söylemiştir. Çavuş bataklığından zarar gören yedi sekiz köyün arazilerinin kurtarılması için yapılması gerekenleri tespit etmek üzere bir mühendis görevlendirileceğini dile getirmiştir. Mecliste Konya çiftçisinin ve halkının sulama konusundaki sıkıntılarını dile getirdiğini ve gelecek yıllar içinde geçmişte kifayetsiz olan ödemelerin artırılmasını temenni ettiğini ifade

⁴⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, 26 Kasım 1947, D. VIII, C 7, B. 11, s. 214-216.

⁴⁹ "Milletvekili Altan Konya'nın Önemli Meseleleri Hakkında Basına Açıklamalarda Bulundu", **Babalık**, 17 Haziran 1949, S 7122, s.1

⁵⁰ "Milletvekili Mithat Altan", **Babalık**, 16 Haziran 1949, S 7121, s.1.

⁵¹ **Tutanak Dergisi**, 28 Kasım 1947, D. VIII, C 7, B. 12, s.225-227; ayrıca bk. BOC, 53. 318. 5.

etmiştir. Meclis ve hükûmetin bu konunun önemine kanaat getirdiğini, su şebekesinin ıslahı için Boyalı, Gödene, Hatıp, Meram, Hocacihan, Sille, Pınarbaşı arazi ve ovalarını kapsayacak yeni kanalın yapılmasını rica ettiğini belirtmiştir.⁵² Ayrıca Konya ovasını sulamak için 160 bin lira ayrıldığını ve paranın bu gaye için kullanılmaya başlanacağını duyurmuştur.⁵³

Konya basınına verdiği demeçte, Akşehir'in Nadir köyüne elektrik santrali kurulacağını, Karaman ve Ereğli'deki şebekelerin genişletileceğini belirtmiştir. Kadınhanı'nın elektrige kavuştuğunu, Seydişehir, Beyşehir ve Çumra için de gerekli teşebbüslere başlandığını söylemiştir.⁵⁴ Ayrıca Devlet Demir Yollarının Konya'da lokomotif tamir atölyesi kurmaya karar verdiğini sözlerine eklemiştir.⁵⁵

M. Şakir ve diğer CHP Konya milletvekillerinden; Muhsin Adil Binal, Dr. Hulusi Alataş, Şevki Ergun, Naim Hazım Onat, Hulki Karagülle, Halis Uluhan, Muhsin Faik Dündar 1949 yılının Eylül ayında Cihanbeyli'yi ziyaret etmişlerdir. Cihanbeyli'ye varmadan önce Zıvarık bucağına uğramışlar, halkla görüşerek isteklerini dinlemişlerdir. Zıvarık ahalisi bucak merkezinin kazaya bağlanmasını ve bucağına bir ebe gönderilmesini istemişlerdir. Cihanbeyli'ye vardıklarında halkevinde ahali ile görüşen vekillere tohumluk ihtiyacının zamanında karşılanmasından duyulan hoşnutluk dile getirilmiştir. Cihanbeyliler, vekillerden hayvan yemleri için verilen kredi miktarının artırılmasını, maddi alım gücü olan kişilere peşin olarak tohumluk verilmesini, hayvan hastalıkları ve kene ile mücadele edilmesi için veteriner kadrosunun artırılmasını, ağılların daha fennî yapılmasını, topraksız kişilere işlenmek üzere toprak verilmesini, fidanlık tesis edilmesini, selektör makinesi ihtiyaçlarının karşılanmasını, Konya-Ankara güzergâhında çok önemli bir geçit olan Cihanbeyli kasabasının ortasından geçen yolun iki kilometrelik kısmının asfaltlanarak kasabanın tozdan kurtarılmasını istemişlerdir. Milletvekillerinin her biri istekte bulunulan konular üzerinde ayrı ayrı konuşmuşlar ve meselelerin halli için vilayet ve hükûmet içinde ilgili dairelere başvuracaklarının sözünü vermişlerdir.⁵⁶

⁵² “Milletvekili Altan Konya'nın Önemli Meseleleri Hakkında Basına Açıklamalarda Bulundu”, **Babalık**, 17 Haziran 1949, S 7122, s.1

⁵³ “Milletvekili Mithat Altan”, **Babalık**, 16 Haziran 1949, S 7121, s. 1

⁵⁴ “Milletvekili Altan Konya'nın Önemli Meseleleri Hakkında Basına Açıklamalarda Bulundu”, **Babalık**, 17 Haziran 1949, S 7122, s.1

⁵⁵ “Mahsul Azlığını Önleyici Tedbirler Milletvekilimiz M. Şakir Altan'ın Demeci”, **Ekekon**, 17 Haziran 1949, S 2984, s. 1.

⁵⁶ “Milletvekillerimizin Cihanbeyli Tetkikleri”, **Ekekon**, 23 Eylül 1949, S 3021, s.1,3.

b. Eğitim

Konya’da uzun yıllar öğretmenlik ve müfettişlik yapmış olan M. Şakir, milletvekilliği döneminde Konya’nın eğitim meselesini yakından takip etmiştir. Konya ve ilçelerinde defalarca hemşehrilerinin sıkıntılarını dinlemiş, bu konuları meclise taşımış ve sonucunu takip etmiştir.

Akşehir’e yaptığı ziyaretlerde halktan Akşehir sanat okulunun ihtiyaçlarının karşılanmadığını duymuş ve bu durumu meclise taşımıştır. Dolayısıyla meclisin yüz ikinci birleşiminde Millî Eğitim bakanına 1949 ders yılında Akşehir sanat okulunun enstitü hâline getirilip getirilmeyeceğini sormuştur. Bakan soruyu cevaplamaya, Türkiye’de birçok sanat okulunun bulunduğunu bunların hepsinin enstitü olmayı beklediğini ve bugüne kadar 54 tanesinin enstitü olduğu ile başlamıştır. Sanat okulunun üç sınıftan, sanat enstitüsünün ise beş sınıftan oluştuğunu dolayısı ile taleplerin tümünün gerçekleşmesi için hem bina hem de hoca kadrosunun yeterli olması gerektiğini belirtmiştir. Akşehir’den önce büyük vilayet merkezinin ihtiyaçlarının karşılanacağını, Akşehir’in de o sene içinde enstitüye kavuşmasını ümit ettiğini söyleyerek cevabını noktalamıştır. Bakandan sonra tekrar söz alan M. Şakir, içinde bulunulan durumun zorluğunun farkında olduğunu ancak Akşehir’in konumu itibarıyla Isparta’nın Yalvaç ve Karaağaç kasabalarıyla, Konya’nın Ilgın ve Cihanbeyli kazalarıyla sürekli iletişim hâlinde olduğunu bu sebeple zirai, sanayi ve ticari bir merkez vasfına sahip olduğunu dile getirmiştir. Akşehirli gençlerin serbest teşebbüs sahasında ziraat, ticaret, sanayi alanında üstün kabiliyetli olduklarını, Akşehir’in bu durumunu destekleyecek sanat enstitüsünün zaruri bir ihtiyaç olduğunu belirtmiştir.⁵⁷ Ayrıca Argıthanı’nda depremde yıkılan okulun inşası için Bayındırlık Bakanlığından 50 lira ödenek verileceğini müjdelemiştir.⁵⁸

c. Kuraklık Meselesi

1949 yılının yağışsız geçmesi sebebiyle Konya ovasında kuraklık sorunu meydana gelmiş bu durum hububat ambarı olan Konya’yı ve çiftçileri oldukça olumsuz etkilemiştir. Mecliste Konya’nın sesi olan M. Şakir bu konuya duyarsız kalmamış ve meclise bir önerge vermiştir. Önergesinde, Konya’da bahar mevsiminin kurak geçmesinin hububatı etkilediğini ve hayvanların bazılarının telef olduğunu, bazılarının da satılmak üzere değerinin çok altında pazarlara düştüğünü belirtmiştir. Memleketin buğday ambarı durumunda olan Konya’nın

⁵⁷Tutanak Dergisi, 6 Haziran 1949, D. VIII, C 20, B. 102, s. 310.

⁵⁸“Milletvekili Mithat Altan”, Babalık, 16 Haziran 1949, S 7121, s.1

geçmiş zamanların en içler acısı durumunda olduğunu söylemiş ve çiftçilerin zorluklar içinde olduğuna dikkat çekmiştir. Dolayısıyla çiftçinin durumunu hafifletici bir tedbir düşünülüp düşünülmediği ve Konya ovasının sulama şebekesinin ıslahı hakkında Tarım Bakanı Cavit Oral ile Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan’a soru yöneltmiştir.⁵⁹

M. Şakir’in meclisteki faaliyetleri Konya basını tarafından yakından takip edilmiştir. Nitekim onun Konya ovasının kuraklığı mevzusunu meclise bir önerge ile taşıdığını, meclis tatilinden yararlanarak hemşehrilerinin içinde bulunduğu sıkıntılı durumu yakından görmek için memleketine geldiği öğrenilmiştir. “*Milletvekili Mithat Altan*” başlıklı yazıda M. Şakir meclise verdiği önergesine, kendisine gelen mektupları ve Konya basınından aldığı bilgileri de ilave ettiğini belirtmiştir. Önergesinin üzerine Tarım Bakanlığının Konya’ya heyet gönderdiğini, mevzunun mecliste derin bir dikkatle gerek vekillerce gerekse bakanlarca ilgi ve alaka ile takip edildiğini dile getirmiştir. Hükûmet tarafından çiftçinin durumunu hafifletmek için ithal tohumluk, hayvan yemleri, çiftçinin borç-kredi işleri meseleleri üzerine görüşüldüğünü ve komisyonun da raporlarının desteğiyle kendisinin konu üzerindeki önergesinin yerinde bulunduğunu sözlerine eklemiştir.⁶⁰

Yukarıda belirtilen haberin basında duyulmasından bir gün sonra M. Şakir, Konya basınına verdiği demeçte; Konya ovasının mahsul durumu ve sulama meselesi ile ulaşım ve yolların durumu üzerinde durmuştur. Konuşmasında, Konya’ya Cihanbeyli üzerinden geldiğini, halkın mahsul durumu hakkındaki dertlerini yerinde dinlediğini, birçok yerde ekin ve ot durumunun mecliste izah ettiği gibi vahim olduğunu belirtmiştir.⁶¹

2. Diğer Hizmetleri

Mecliste hâkim ve savcılarla ilgili oturumda söz almış, stajyerlik usulünün daha eğitici ve kapsamlı hâle getirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Eskiden hem avukatlar hem de hâkimler için alan sınavı yapılırken, hâkimlerin alan sınavından muaf tutulup, avukatların aynı sınavdan sorumlu olmasının adaletsiz bir durum oluşturduğunu, bu adaletsizliğin düzeltilmesini Adalet Bakanından istirham etmiştir.⁶²

⁵⁹Tutanak Dergisi, 6 Haziran 1949, D. VIII, C 20, B. 102, s. 310,

⁶⁰“*Milletvekili Mithat Altan*”, **Babalık**, 16 Haziran 1949, S 7121, s.1.

⁶¹“*Mahsul Azlığını Önleyici Tedbirler Milletvekilimiz M. Şakir Altan’ın Demeci*”, **Ekekon**, 17 Haziran 1949, S 2984, s. 1.

⁶²Tutanak Dergisi, 27 Aralık 1947, D. VIII, C 8, B. 24, s. 442.

O, İlkokul öğretmenlerinin maaşlarının genel bütçeye alınmasını kapsayan kanun teklifi mevzusunda söz almıştır. Öğretmen maaşlarındaki eşitsizliklerin ve terfi nedeniyle meydana gelen farklı vaziyetlere dikkat çekmiş, bu durumun düzeltilmesini bütçe komisyonundan rica etmiştir.⁶³

Bina yapımını teşvik kanunu münasebetiyle mecliste yapılan oturumda söz alan M. Şakir, kanun gereğince on yıl olan vergi muafiyetinin, binanın bir veya iki odasının kiraya verilmesi durumunda muafiyetin üç yıla düşürülmesini eleştirmiştir. Bu vaziyeti adaletsiz bulduğunu belirterek yüksek encümenin durumu düzeltilmesini istemiştir.⁶⁴

Aynı gün mecliste görüşülen bir diğer konu ise üniversiteler kanununa ek kanun meselesidir. Ziraat Enstitüsünün bir üniversiteye bağlanması mevzusunu kapsayan oturumda söz alarak; üniversiteler kanunun 75. Maddesinin “*Kanunun yayın tarihinden önce kazanılan haklar korunacaktır*” şeklinde olduğunu, ancak bu maddenin bütün fakülteleri kapsamamasını uygun bir hareket olarak görmediğini belirterek bu maddenin tamamen kaldırılmasını ön gören bir önerge sunmuştur.⁶⁵ Ancak bu önergesinden istediği doğrultuda sonuç alamamış olacak ki yüksek ziraat enstitüleri kanunu tasarısı, millî eğitim ve bütçe komisyonları raporları mevzularının mecliste konuşulduğu oturumda yine aynı konunun adaletsizlik oluşturduğuna değinmiştir.

İpotek ve haciz usulleri konusunda da söz alarak; “*Mesken satılamaz*” ibaresinde meskenin ancak borç ve haciz nedeniyle satılabileceğini, borcun tahsil edildikten sonra kalan para ile uygun bir ev alınarak sahibine teslim edileceğini belirtmiştir. Bu durumun borcu kapatmaya yetecek ve artacak değere sahip evler için geçerli olacağını, aksi takdirde mal sahiplerinin aleyhine olacağından komisyonun daha uygun bir çözüm bulmasının gerekliliği üzerinde durmuştur.⁶⁶

Mecliste borçlar kanunu başlığının altında kira sözleşmesinin de görüşüldüğü oturumda Niğde Milletvekili Vehbi Sarıdal tarafından bir önerge verilmiştir. Önerge, borçlar kanununa göre kira sözleşmesi yapmanın mecburi olmadığını, dolayısıyla sözleşme yaptırmayanın cezalandırılmasının kanuna uygun olmayacağı meselesini ele almıştır. Oturumda söz alan M. Şakir, Sarıdal’ın önergesine katıldığını ve kira sözleşmesinin kişilerin

⁶³Tutanak Dergisi, 30 Ocak 1948, D. VIII, C 9, B. 36, s. 107.

⁶⁴Tutanak dergisi, 28 Haziran 1948, D. VIII, C 12, B. 77, s. 396.

⁶⁵Tutanak dergisi, 28 Haziran 1948, D. VIII, C 12, B. 77, s. 434.

⁶⁶Tutanak Dergisi, 30 Haziran 1948, D. VIII, C 12, B. 78, s. 457, 512.

iradesine bırakılmasını istemiştir. Arkasından noter kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair fikirlerini beyan etmiştir.⁶⁷

Seçim emniyeti meselesi mecliste iki gün boyunca milletvekilleri arasında tartışılmıştır. Son gün olan seksen birinci oturumda söz almış; seçim emniyetinin tesisine ait mevcut durumda değişiklikler yapmak gerektiğini belirtmiştir. Konuşmasına bu konunun ülkenin siyasi ve hukuki hayatında büyük öneme sahip olduğuna inandığını belirterek devam etmiş ve uzunca bir konuşma yapmıştır.⁶⁸

İlkokul öğretmenlerinin aldıkları aylık dereceleri hakkındaki kanun görüşmesinde; kanunda belirtilen bazı şartların köy enstitüsü öğretmenleri ile ilköğretim müfettişlerini de kapsamasını istemiştir.⁶⁹

Meclisin seksen dördüncü birleşiminde birden çok konu milletvekillerinin gündemini oluşturmuştur. Bu konular; 1948 yılı bütçe kanununda değişiklik yapılması hakkında kanun teklifleri, milletvekili seçim kanunundaki değişiklikler, içişleri, anayasa ve adalet komisyonları raporlarının yanında İstanbul Teknik Üniversitesi kuruluş kadroları hakkında kanun tasarısından oluşmaktadır. Birleşimde söz alan M. Şakir, Milli Eğitim bakanına Ankara ve İstanbul Üniversiteleri için zamanında sözleşme ile getirilen uluslararası üne sahip akademisyenlerin gidişlerinin sözleşmelerinin bitmesinden mi yoksa başka ülkelerle sözleşme yapmalarından mı kaynaklandığını sormuştur.⁷⁰

Meclisin yirminci birleşiminde maaş kanununa ek 4379 sayılı kanunun geçici maddesine iki fıkra eklenmesine dair kanun teklifinde söz almış ve teklifi desteklediğini belirtmiştir.⁷¹

M. Şakir Dâhiliye Memurları Kanunun 2. ve 3. maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi ve iç işleri ile geçici komisyon raporlarının görüşüldüğü esnada söz almıştır. Konuşmasında; milletvekilliğinin memuriyetin bir devamı olmadığını, aksine politik bir hayat olduğunu belirtmiştir. Emeklilik kanununda, milletvekilliğinin memurluğun devamı olmadığını belirtmesinden dolayı gerekli düzenlemenin yapılmasını istemiştir.⁷²

⁶⁷Tutanak Dergisi, 1 Temmuz 1948, D. VIII, C 12, B. 79, s.542, 569.

⁶⁸Tutanak Dergisi, 3 Temmuz 1948, D. VIII, C 12, B. 81, s.693-695.

⁶⁹Tutanak Dergisi, 6 Temmuz 1948, D. VIII, C 12, B. 84, s.844.

⁷⁰Tutanak Dergisi, 7 Temmuz 1948, D. VIII, C 12, B. 84, s. 888, 898, 906, 940-941.

⁷¹Tutanak Dergisi, 17 Aralık 1948, D. VIII, C 14, B. 20, s. 144.

⁷²Tutanak Dergisi, 14 Mart 1949, D. VIII, C 17, B. 55, s. 19-20.

Meclisteki bir oturumda gelir vergisi kanunu tasarısı üzerine müzakere düzenlenmiştir. Burada söz alarak; esnafın gelir vergisinden muaf tutulmasının gerekliliği üzerine bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında kanunda yer alan onuncu maddenin doktor, eczacı, memur diye ayrı tutulması yerine tabi olanların belirtilmesinin daha doğru olacağını belirtmiştir.⁷³ Vergi usul kanunu tasarısının görüşmelerine, gelir vergisi komisyonu üyesi olarak katılmış ve usul kanunu hakkında uzun bir konuşma yapmıştır.⁷⁴ Memurin Kanununun görüşüldüğü doksan birinci birleşimde; kanunun 86. maddesinin hükümlerinin belediye memurlarının aylıklarında da geçerli olmasını konu alan bir kanun teklifi vermiştir.⁷⁵

M. Şakir, yukarıdaki meclis faaliyetlerinde görüleceği üzere, aktif bir milletvekilidir ve özellikle ilgi alanını oluşturan konularda görüşlerini, tekliflerini dile getirmekten geri durmamıştır.

1950 seçimlerinde 8.906.107 seçmenden 7.815.000'inin oy kullanması ile seçimlere katılım oranı % 87 olmuştur. DP bu oyların 4.433.761'ini, yani % 55'ini, CHP ise 3.500.000 yani % 40'ını almıştır.⁷⁶ Sonuç olarak 1946 genel seçimleriyle milletvekilliğine başlayan M. Şakir'in bu görevi 1950 seçimlerini DP'nin almasıyla sona ermiştir. Nesrin Orhun Hanımefendi ile yapılan mülakattan; DP tarafından M. Şakir'e kendi saflarında 1950 seçimlerine katılmasının teklif edildiği ancak kendisinin bu teklifi kabul etmediği öğrenilmiştir.⁷⁷ Ayrıca M. Şakir'in 1950 yılı basınında yapılan araştırmalarda CHP tarafından bildirilen milletvekili aday listesinde adının geçmediği görülmüştür.

IV. TÜRK OCAKLARINDAKİ FAALİYETLERİ

Osmanlı aydınları, devleti çöküşten kurtarmak için zamanın şartlarına göre çeşitli fikirler ortaya atmışlardır. Bu farklı fikirlerin oluşturduğu akımlar devletin kötü gidişatını durdurmakta yeterli olmamıştır. Türk milliyetçiliği ve Türk Ocakları, Osmanlı İmparatorluğu bünyesindeki çeşitli din ve milliyetten olan unsurlara bir tepki olarak doğmuştur. Devrin şartları gereği Türk Ocaklarının odak noktasını, halkta milliyetçilik fikrini uyandırmak ve her daim canlı tutmak oluşturmuştur.⁷⁸ Türk Ocaklarından önce kurulmuş aynı gayeye sahip Türk Derneği (1908) ve Türk Yurdu (Ağustos 1911) gibi cemiyetler de mevcuttur. Ocaklar, II.

⁷³Tutanak Dergisi, 8 Nisan 1949, D. VIII, C 18, B. 67, s.189-190, 205.

⁷⁴Tutanak Dergisi, 13 Mayıs 1949, D. VIII, C 19, B. 86, s.410-415.

⁷⁵Tutanak Dergisi, 24 Mayıs 1949, D. VIII, C 19, B. 91, s.668.

⁷⁶"Seçimin Neticesi", Babalık, 23 Mayıs 1950, S 7393, s. 1.

⁷⁷21 Eylül 2013 tarihli mülakat.

⁷⁸Yusuf Sarınoy, Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi Ve Türk Ocakları (1912-1931),İstanbul 1994, s. 327.

Meşrutiyet Devrinin (1908-1918) en uzun ömürlü dergilerinden olan Türk Yurdu’nu da aynı isimli cemiyetten devralarak kendi yayını olarak benimsemiştir. Türk Ocakları’nın bu yayın organı; Balkan Harbi, I. Dünya Savaşı ve Mütareke yıllarında Türk milliyetçiliğinin sesi olmuş, *Bilgi Mecmuası*, *Halka Doğru*, *Türk Sözü*, *Milli Tetebbu’lar Mecmuası*, *Yeni Mecmua*, *Büyük Mecmua* ve *Dergâh* gibi dergilerle desteklenmiştir.⁷⁹ İşte bu amaçlarla 25 Mart 1912’de kurulan Türk Ocakları ve yayın organı Türk Yurdu Millî Mücadele döneminde Atatürk ve arkadaşlarının yanında olmuştur. Ocakların kurucu kadrosundaki Ahmet Ağaoğlu, Yusuf Akçura, Fuat Köprülü, Mehmet Emin Yurdakul, Halide Edip Adıvar, Hüseyin Cahit Yalçın gibi isimler Türk ulusçuluğunu örgütlemeye çalışmışlardır.⁸⁰ Ayrıca Türk Ocakları’nın Genel Başkanı olan Hamdullah Suphi, Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne mebus olarak girmiş ve millî hükûmetin ilk maarif vekili olmuştur. Atatürk Cumhuriyet’in ilk yıllarında yeni Türk Devleti’ni kurup geliştirirken ocakların yetiştirdiği kuşaklardan geniş ölçüde fayda görmüştür.⁸¹

İşte bu kuşaklardan biri olan M. Şakir de 1915 yılında Konya’da açılan Konya Türk Ocağı kurucu kadrosunda; Namdar Rahmi Karatay, Mümtaz Bahri Kuru, Mehmet Muhlis Koner, Edip Raşit Usman, Naim Hazım Onat, Hamdizade Abdülkadir Erdoğan gibi kimselerle birlikte yer almıştır. M. Şakir’in ifadesine göre bu dönemde Konya Türk Ocağı binası müteahhit Osman Bey’in Konak Otel’inin bir odasında faaliyet göstermiştir. O, Ocak dergisinin yazar kadrosunda yer almıştır. 1918 yılında Türk Ocağı Katib-i Umumiliği yaptığı sırada ocağın düzenlediği Nevruz (*Türk Ergenekon Bayramı*) kutlamalarında *Ergenekon* isimli bir şiir okumuştur. Konya Türk Ocağı Mondros Mütarekesi sonrası faaliyetlerini bir süreliğine durdurmak zorunda kalmış ancak Anadolu’da başlayan Milli Mücadele hareketi ve Ankara’da TBMM’nin açılması ile birlikte 1920’de tekrar açılmıştır.⁸²

M. Şakir’in Türk Ocakları delegeliğinde bulunduğu Çizgiler adlı eserinde “*Bir hatıra*” başlığı altında paylaşmasından öğrenilmiştir. M. Şakir; 1930 yılının ilk aylarında Ankara’da iken Aksaray Belediye Reisi Hadi’nin kendisini ziyarete geldiğinden bahsetmiştir. Kendisine Aksaray’dan kucak dolusu selam getirdiğini söyleyen Hadi; Aksaraylıların onu; Türk Ocağı kurultay Murahhaslığına seçme arzusunda olduklarını belirtmiştir. M. Şakir bu istekten son derece memnun olduğunu belirtmiş, Afet İnan’ın bu iş için gerekli zekâ ve ciddiyete sahip bir kişilik olduğunu ve Aksaraylıların onu seçerek ilk kadın Murahhasla sosyal

⁷⁹Kenan Akyüz, “*Türk Ocakları*”, **Belleten**, C 50, S196, Nisan 1986, s.201.

⁸⁰Anıl Çeçen, **Halkevleri**, Ankara 1990, s. 99.

⁸¹Zeki Arıkan, “*Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi*”, **Atatürk Yolu Dergisi**, C 6, S 23, s. 263.

⁸²Mustafa Arıkan, “*Türk Ocağı Konya Şubesi*”, **Konya Ansiklopedisi**, C 8, Konya 2015, s. 371-372.

hayata örnek teşkil etmelerini istediğini ifade etmiştir. Aksaraylıların kendisinin sözünü dinleyerek Afet Hanım'ı seçmekle bir ilke imza attıklarını ancak kendisini de murahhas seçmekten vazgeçemediklerini dile getirmiştir. Türk Ocakları Başkanı Hamdullah Suphi ile aralarında bir ilden iki delege olmayacağı yolundaki diyalogları üzerine arkadaşı Afet Hanım için kendi hakkından feragat edebileceğini zira kendisinin başka bir ilden de murahhas olarak seçildiğini belirten bir konuşmanın geçtiğine hatırasında rastlanmıştır.⁸³ M. Şakir'in kadının toplumdaki yerine önem veren tavrı yukarıda anlatılanlardan anlaşılmıştır.

10 Nisan 1931 tarihinde toplanan Türk Ocakları son kurultayında M. Şakir yapmış olduğu konuşma ile başta Atatürk olmak üzere hocaları Yusuf Akçura, Sadri Maksudi, Necip Ali Küçüka, İbrahim Aleaddin Gövsa, İş İdaresi reisi Enis Behiç gibi önemli şahsiyetlerin takdirini kazandığını ifade etmiştir. Konuşma metnini kurultay müzakerelerini tutan zabıt kâtibinden aldığını ve Çizgiler isimli eserinde “*Nutuk*” başlığı altında verdiğini söylemiştir. Konuşmasına kurultayda verilecek kararların tarihî bir karar niteliği taşıdığını belirtmekle başlamıştır. Ardından da tarih boyunca parça parça topraklar üzerinde aynı dilden, aynı düşünceden ve aynı duygudan mahrum toplulukların parçalanmaya mahkûm olduklarını dile getirmiştir. Osmanlı İmparatorluğunun, bu sebeplere ilaveten Türk benliğinden, şuurundan mahrum olmasından ve bu şuur bir türlü fikir, his sahasına çıkartamamasından dolayı yıkıldığını konuşmasına eklemiştir. Bu yoksunluğun milletin içinde bir ıstırap olarak yıllarca kaldığını ancak Türk Ocakları'nın kurulması ile milletin ıstırapının son bulduğunu belirterek Türk Ocakları'nın önemine vurgu yapmıştır. Türk Ocakları'nın çatısı altında yetişen âlimlerin, şairlerin, ediplerin katkısı ile milletin uzun seneler sonra aynı duygu ve düşüncede birleştiğini söylemiştir. Mustafa Kemal'in önderliğinde istiklal zaferinin kazanılmasıyla yalnız düşüncelerde olan milliyet duygusunun maddileşerek devletleştiğini belirtmiş, Türk Ocakları'nın milletin tarihindeki bu büyük olaya önemli katkılarda bulunduğuna değinmiştir. İçtimaî hadiselerin ihtiyaçlardan ve zaruretlerden doğduğunu, inkılapların sürekliliği için düzenleyici bir elde toplanmasının zaruri olduğunu belirterek konuşmasına devam etmiştir. Gelecek nesillerle aralarında köprü kurulması ve inkılapların kökleşmesi için yeni kararın tüm benliği ile destekçisi olduğunu belirterek sözlerini noktalamıştır.⁸⁴ M. Şakir'in bu konuşmasının ardından kurultaydan çıkan karar ve neticeleri bir sonraki bölümde verilmiştir.

⁸³ Mithat Altan, *Çizgiler*, Konya ?, s. 26-27.

⁸⁴ Altan, *Çizgiler*, s.22-25.

M. Şakir Türk Ocağı Muallimler Birliği Başkanlığı,⁸⁵ dışında Atatürk önderliğinde İkinci Türk Tarih kurultayındaki çalışmalara yakın arkadaşı Profesör Afet Hanım ile birlikte katıldıklarını ve ortaya attıkları fikirlerden sonra Türk Tarihini Tetkik Kurumu adı ile yepyeni bir heyetin kurulmasının kararlaştırıldığını aktarmıştır. Bu heyetteki çalışmalara kendisinin de millî tarih ve millî terbiye konuları ile katıldığını dile getirmiştir.⁸⁶

M. Şakir; Altan Özel Evrakından elde edilen bir belgeden öğrenildiğine göre 3 Teşrin-i sani 1337 Cumartesi gecesini (3 Kasım 1921) Türk Ocakları için bir marş yazmıştır. Bu marş şu dizelerden oluşmaktadır:

“Millî irfan ocağının ilkiyiz
Bilgimizle sa’yimizle belliyiz,
Yurdumuzun şerefimiz, nurumuz
İrfan ili bahçesinin gülüyüz,

Yüce dilin çalışmaktır yasamız,
Bizi gözler vatanımız anamız,
Mektep bize pek sevgili bir kucak,
Binler yaşa mektebimiz ey ocak.”

Dizeleri ile ocakları halkı eğiten bir okul olarak görmüş ve ilk millî kültür yuvasının ocaklar olduğunu dile getirmiştir.

V.YAZI HAYATI VE GAZETECİLİĞİ

M. Şakir, yazı hayatına çok küçük yaşlarda başladığını ve hatta 1917 yılında ilk makalesinin yayımlandığı, bu sebeple babasına kendisinden ötürü takdir mektuplarının geldiğini söylemiştir. Babalık ve Ekekon gazetelerinde hatırladığı “*Harâki, Tûrâbi, Göktürk*” mahlasları dışında birçok mahlasla⁸⁷ yazılar yazdığını ancak bu mahlasları hatırlamadığını belirtmiştir. Ayrıca İlgin coğrafyası ile ilgili yazılar yazdığını, halk türkülerini ayırıp bir yazı serisi yaptığını ilk yazısının da İstanbul’da yayımlanan Yeni Mecmua’nın ikinci sayfasında çıktığını ve büyük beğeni topladığını belirtmiştir.⁸⁸ Ancak yapılan araştırmalarda böyle

⁸⁵ TBMM Albümü, s.485.

⁸⁶ Altan, *Çizgiler*, s.26,28.

⁸⁷ M. Şakir’in bilinmeyen birçok mahlasının olması ihtimal dâhilinde olup AÖE “*Âşık Tozan*” mahlaslı bir şiirine rastlanmıştır.

⁸⁸ Mustafa Özcan, *Konya Yazıları*, Konya 2004, s. 524-528.

bilgilere rastlanmamıştır.⁸⁹ Bu sebeple M. Şakir'in bilinmeyen yazılarının da olması mümkündür. Babalık gazetesinin taranan nüshalarında M. Şakir'in makalelerine rastlanmamıştır. Yapılan taramalarda aşağıdaki haber yazılarına ulaşılmıştır:

Mesken-i Bahreyn'i, 21 Kanuni Sani 1340, S 1402, s. 3

Meclis-i Umuminin Küşadı Münasebetiyle, 21 Kanuni Sani 1340, S 1402, s. 2

Konya İdman Yurdu, 4 Temmuz 1340, S1539, s. 2

Akşehir'e Selam ve Muhabbet, 30 Teşrin-i sani 1926, S 2254, s. 3

İlgın'da Cumhuriyet Halk Fırkası Kongreleri Yapıldı, 25 Birinci Kanun 1932, S 4041, s. 2

Eskişehir'de Halkevi Kupa Maçları Tertip Etti, 13 Mart 1932, S 4104, s.2

Maaş Kanunun Bir Maddesi, 25 Teşrin-i sani 1935, S 4282, s. 1.

M. Şakir'i yazı hayatında destekleyen ve beğenen usta kalemler olmuştur. Bu kişilerden biri olan Namdar Rahmi, onu ilerisi için umut vaat edici bir usta kalem olarak görmüştür. Kendisi, Ocak dergisi ve Türk Sözü gazetesine yazdığı yazıları baskıya vermeden önce Namdar'a okuduğunu, Namdar'ın neşe dolu bakışlarla onu dinlediğini ancak hiç eleştirmedikini belirtmiştir. Bu sebeple Namdar'a sitem ettiğini ancak Namdar'ın “*Ne söylüyorsun Mithat! Yahu, ben senin yazdıklarını nasıl tenkit ederim? O kadar rahat ve kolay yazıyorsun ki; ben vallahi bir konuyu işlerken saatlerce didinir, uğraşırım*” sözleriyle kendisini methettiğini dile getirmiştir. Namdar ile birlikte felsefi sohbetlere katıldığını ve onun kitaplarını büyük bir heyecanla okuduğunu ifade eden M. Şakir; felsefeye olan alakasının da bu şekilde başladığını söylemiştir. Yazı hayatını etkileyen bir diğer önemli şahsiyetin ise Mümtaz Bahri olduğunu belirtmiştir. Mümtaz Bahri ile Namdar'ın tartışmalarına tanıklık ettiğini zaman zaman fikirlerinin ikiliden biri ile örtüşmesi durumunda beyan etmekten sakınmadığını ifade etmiştir.⁹⁰

⁸⁹ Babalık gazetesi 1910 yılından başlanmak üzere mevcut nüshaların hepsi, Ekekon gazetesinin 1935 yılından 1950'ye kadar olan nüshaları, Hâkimiyet-i Milliye, Duygu, Halk gazeteleri ile Ocak, Yeni Fikir, Yeni Mecmua dergileri taranmış ancak yukarıdaki bilgileri teyit edecek bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bu durum ne yazık ki M. Şakir'in yazı hayatına başlangıç tarihini şaibeli bırakmaktadır. Osmanlıca eserlerin tasnif edilmesinden kaynaklanan sıkıntılar bugün bu bilgilere erişilmesini engellemiş olabilir.

⁹⁰ Özcan, **Konya Yazıları**, s. 523.

O, 1961 yılına kadar çeşitli gazetelerde yazmıştır. Eserleri bölümünde ayrıntılı bir şekilde bibliyografyası verilecek olan yazılarının bulunduğu gazeteler ve dergiler şunlardır: *Hâkimiyet-i Milliye, Ekekon, Duygu, Türk Sözü, Halk, Aksaray Vilayet Gazetesi, Yeni Konya, Ocak, Konya, Yeni Fikir, Orta Anadolu ve Anadolu Mecmuası ile Yeni Mecmua*'dır.

Gazetede ki yazılarının dışında neşredilmiş üç tane eseri bulunmaktadır. Bunlar basım tarihleri en erkenden başlamak üzere *Millî İktisada Doğru, Çizgiler, Konya'nın İktisadî Bünyesine Bir Bakış*'tır. Neşredilmemiş eserleri ise beş tane olup şunlardır: *İlgın Halkiyat ve Tarihi, Anadolu Halk Türküleri, Akşehir ve Aksaray Kitabeleri, Anadolu Halk Masalları ve Telakkilerine Dair Notlar, Anadolu Tarihi İktisadisine Dair Notlar ve Vesikalar*'dır. Şair kimliğine de sahip olan M. Şakir fırsat bulduğu her an şiir yazmıştır. AÖE elde edilen defterlerde Yahya Kemal'den, Mevlâna'dan Tefvik Fikret'ten, Namık Kemal'den, Şirazi'den, Fuzuli'den, Baki'den mısralar ve dizeler yazmış olduğuna rastlanmıştır. Namdar'ın da söylediği gibi o kadar rahat yazabiliyordu ki; fırsat bulduğu her an defterine bir iki mısra karaladığı görülmüştür. Babasının aziz ruhuna ithaf ettiği *Fikirler ve Yaralar* isimli neşredilmemiş bir şiir kitabı bulunmuştur.⁹¹

M. Şakir'in Yeni Konya gazetesinin isim babası olduğu Kişmir'e gönderdiği mektuptan öğrenilmiştir. Yine, aynı mektupta gazete ile ilgili düşüncelerini dile getirmiştir. 1961 yılında kendisinin Ankara'da bulunduğu dönemde gazetenin Ankara'ya bir yıldır gelmeye başladığını ve gazeteyi birkaç yıl öncesine nazaran daha gelişmiş bulunduğunu, bu durumdan mutluluk duyduğunu ifade etmiştir. Mektupta, Kişmir'in, Ramiz hocanın, Mehmet Önder'in ve Sofu Tuğrul'un yazılarını beğendiğini, takip ettiğini, Konya'yı dönem açısından fikir hayatı olarak canlı gördüğünü belirtmiştir.⁹²

VI. KONYA'YA HİZMETLERİ

M. Şakir; Konya'ya uzun yıllar öğretmen ve avukat olarak hizmet etmiştir. İlk öğretmenlik vazifesine 1919'da Millî Mücadele yıllarında Konya'da başlamıştır. 1935 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olmuş ve 1943 yılında Konya Barosunun avukatı olarak hayatını idame ettirmiştir.

Türk Ocakları kurucu kadrosundan olan M. Şakir; Cumhuriyet'in ilke ve inkılaplarının Konya'da yerleşmesi için büyük çaba sarf etmiştir. 1945 Ocak ayından 1946 Temmuz ayına

⁹¹ Eserleri ile ilgili ayrıntılı bilgiler üçüncü bölümün Eserleri kısmında verilecektir.

⁹² Özcan, **Konya Yazıları**, s. 523.

kadar Konya Halkevi başkanlığı dönemindeki faaliyetleri bu düşünceyi ispat etmiştir. Görevde olduğu bir buçuk yıllık gibi kısa bir dönemde Konyalı vatandaşların okuryazarlığının artması için kurslar açmış, kültürel ve sosyal faaliyetler düzenlemiştir.⁹³

21 Temmuz 1946 genel seçimlerinde CHP Konya Milletvekili seçilen M. Şakir; vekilliği döneminde Konya'nın sıkıntılarını yakından takip etmiş ve meclise taşımıştır. Meclise girdiği ilk günden 22 Mayıs 1950'ye kadar Konya'nın; ulaşım, eğitim, sulama, çiftçilerin durumu, bayındırlık ve iskân meselesi gibi konuları meclise taşıyarak gerekli merciler tarafından çözüme kavuşturulmasına vesile olmuştur.⁹⁴

M. Şakir Kışmır'e gönderdiği mektuplarda Konya için olan hayallerinden, yaptıklarından bahsetmiştir. Meşrutiyet döneminin Konya'sında yanan eski belediye sinemasının İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından "*Gökalp*" tiyatrosu adı ile tamir ettirilerek Türk Ocağına tahsis edildiğinden bahsetmiştir. Burada arkadaşları ile birlikte piyesler sergileyen M. Şakir; böylesi çabaların Konya'yı başka surete çevirmeyi amaçlayan idealist teşebbüsler olduğunu ifade etmiştir. Konya'nın çehresini Meşrutiyet döneminden itibaren değiştirmeyi düşünen M. Şakir sonraki senelerde Konya'yı Avrupa'nın bazı şehirleri gibi "*Üniversiteler Şehri*" olarak hayal ettiğini, Konya Halkevi Başkanlığı ve milletvekilliği döneminde de bu gayesi için çabaladığını belirtmiştir.⁹⁵ Nitekim Konya'da "*Serbest Konferanslar Serisi*", "*Üniversiteler Haftası*" gibi ideallere öncülük yaptığını ayrıca Konya'da bir üniversite açılması için Ankara Maarif Vekâletine başvurmuş olduğunu da mektubuna eklemiştir. M. Şakir Konya'nın kültürel açıdan kalkınmasını istediği kadar turizm açısından da kalkınmasını istemiştir. Kendisinin bir zamanlar Konya'ya bir fuar açılması arzusunda olduğunu ancak açılacak olan fuardan tatmin olmadığını, Konya için çok şeyler olmasını arzu ettiğini ve bu isteklerinden dolayı bahtsızlığa düştüğünü dile getirmiştir. Yaptıklarıyla doğup büyüdüğü ve kişiliğini kazandığı topraklara karşı olan borçlarından bir kısmını ödeyebilmiş olmanın mutluluğunu hissettiğini belirterek mektubunu sonlandırmıştır.⁹⁶

Ömrünü Konya'ya hizmet etmekle harcayan M. Şakir'in memleketi için olan hayallerine bakılınca dönemin şartlarına göre ne kadar geniş bir ufka sahip olduğu idrak

⁹³ M. Şakir'in Konya Halkevi Başkanlığı Dönemi ve Faaliyetleri farklı bir bölümde ayrıntılı bir şekilde ele alınacağı için burada kısa bir şekilde bahsedilmiştir.

⁹⁴ Ayrıntılı bilgi için bk. M. Şakir Altan'ın Milletvekilliği Dönemi faaliyetleri.

⁹⁵ M. Şakir Halkevi başkanlığı döneminde İstanbul Üniversitesi tarafından her yıl bir şehirde düzenlenen "*Üniversiteler Haftasının*" beşinci yılının Konya'da yapılmasına vesile olmuştur.

⁹⁶ Özcan, **Konya Yazıları**, s. 526,527.

edilmektedir. Mütevazı bir kişiliğe sahip olduğu anlaşılan M. Şakir memleketine hizmette yorulmamış ve yapmış olduğu hizmetleri yeterli bulmamıştır.

VII. ÖLÜMÜ

M. Şakir 28 Nisan 1968’de İstanbul’da büyük oğlunun evinde vefat etmiştir. Mezarı İstanbul Karacaahmet mezarlığındadır. İstanbul’u çok sevdiği için ve bazı aile yakınlarının da bu mezarlıkta bulunması hasebiyle buraya defnedilmiştir⁹⁷.

Onun ölümü, memleketi Konya’da üzüntü ile karşılanmıştır. Yeni Konya gazetesinde “*M. Şakir Altan’ın Ölümü Üzüntü Yarattı*” manşetli yazıda; Turizm Derneği Başkanı Feyzi Halıcı ile Gazeteciler Derneği Başkanı Adil Gücüyener birlikte bir bildiri yayımlamışlardır. Bildiri ile: “*Konya’ya uzun yıllar her yönden büyük hizmetleri dokunan, memleketimizin değerli evladı Sayın Mithat Şakir Altan’ın vefat haberini üzüntü ile haber almış bulunuyoruz. Birçok hasletleri üzerinde toplamış olan Mithat Şakir Altan; yıllarca halkevi başkanlığı yapmış, sanat, kültür ve basın alanında değerli hizmetler görmüş, okullarda yıllarca yurttaşlık dersi öğretmenliği yaparak yüzlerce parlak öğrenci yetiştirmiştir*” sözleriyle ölümünden duydukları üzüntüyü dile getirmişlerdir.⁹⁸

Sofu Tuğrul Yeni Konya gazetesinde; M. Şakir’in ölümünden derin bir üzüntü duyduğunu “*M. Şakir’in Ardından*” manşetli yazısında ifade etmiştir. M. Şakir’in damadı olan Tuğrul, hislerini şu sözlerle ifade etmiştir: “*Çok uzun, yıllar süren bir yolculuktan dönmüş gibiyim. Öylesine yorgun, öylesine bitkin... Geçen hafta, Karacaahmet’in yüksekçe bir yerinde, sonu gelmeyecek uykusuna terk ettiğimiz hocam, babam Mithat Şakir’in cenazesinden böyle bir hava içinde döndüm. Acı benim yönümden çifte taraflı... Hem hocamı hem babamı kaybettim. Hocalığı kadar babalığına da yürekten bağlandığım, sıcak kucığına sığındığım bu insanı, bu hareketli, şakacı, aydın insanı ölümün korkunç sessizliği içinde bir türlü düşünemiyorum. Onu hemen karşıma çıkacak, bana takılacak ya da sitem edecek fakat mutlaka yüzüme sevgi ve şefkatle bakacakmış sanıyorum.*” Duygularını bu sözlerle ifade eden Tuğrul, bu ölümün hem kendi şahsi hayatında hem de Konya’nın entelektüel hayatında derin bir boşluk yaratacağı düşüncesinde olmuştur.⁹⁹

⁹⁷ 21 Eylül 2013 tarihli mülakat.

⁹⁸ “*M. Şakir Altan’ın Ölümü Üzüntü Yarattı*”, **Yeni Konya**, 2 Mayıs 1968, S 377, s.1.

⁹⁹ Sofu Tuğrul, “*Mithat Şakir’in Ardından, Hem Hocam Hem Babamdı*”, **Yeni Konya**, 11 Mayıs 1968, S 385, s.1-2.

M. Şakir'in yazılarını desteklediği ve beğendiği kişilerden olan Kışmır; yine aynı gazetede Karınca Kararınca köşesini ona ayırmıştır. Kışmır'ın "*Mithat Şakir Altan*" başlıklı yazısı M. Şakir'in kişiliği ve hayatına dair pek çok bilgi verdikten sonra şu sözlerle devam etmiştir: "*Mithat Şakir Altan'ın ölümüyle Konya gerçekten uyanık, aydın bir çocuğunu kaybetti. Uzun süre onun yerini dolduracak birini daha bulamayacaktır. Konya O'nu bir emekli maaşına kalacak biçimde bir kenara itiverdi. Nur içinde yatsın, fikir haysiyetiyle, kendisine özgü kişiliğiyle beraber öldü. Gurbette ölmek O'na şeref kazandırdı, utanacak ise başkalarıdır.*"¹⁰⁰ Kışmır'ın bu sözleri ve akabinde, Konya'nın kadir kıymet bilmezliğine en iyi belgenin M. Şakir olduğunu söylemesi, hayatını memleketine hizmet etmekle geçiren M. Şakir'in mezarlığının Konya'da değil de İstanbul'da olması, akıllara Konya'ya kırgın mı gitti sorularını getirmiştir. Nitekim damadı ve gazeteci Sofu Tuğrul'un; "*İnsanlara kırılıp, bahtına gücenip kitaplarının arasında ömrünün son yıllarını geçişi*" sözleri ile M. Şakir'in Kışmır'e yazdığı mektuplar da bu görüşü desteklemiştir. Yazdığı mektupta Konya; kendi bağrında yetiştirdiği bir avuç dâhiye sahip çıkamamıştı. Mehmet Muhlis Koner, Naim Hazım, Namdar Rahmi Karatay, Naci Fikret, Mümtaz Bahri, Muzaffer Hamit, Abdulkadir gibi şahsiyetleri sadece Konya'nın değil aynı zamanda Türkiye'nin yetiştirdiği ender münevver şahıslar olarak görmüştür. Ancak bu zatlara Konya'da yeterince değer verilmediğini, bu aydın topluluğunun İstanbul gibi bir kültür yuvasında olmaları durumunda kişilikleri kadar hizmet ve değerlerinin de farklı bir hüviyet kazanmış olacağını ifade etmiştir. Bu sebeple Konya'yı zekâ ve azmini toprağa gömmeyi göze alacak kadar "*Fenafıl*" olarak değerlendirmiştir. Konya'nın kendisini kıskançlığın kiskacından kurtarmadığı takdirde her teşebbüsünün yerde kalmaya mahkûm olacağını ve her yeniliğin geçici olacağını belirtmiştir.¹⁰¹ M. Şakir'in bu görüş ve düşüncelerinin Konya'nın coğrafyası ile ilgili olmayıp dönemin siyasi ve düşünsel şahısları ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Zira o, memleketinden ümidini kesmemiş, çalışma ve uğraş ile bütün hayallerin bir gün gerçekleşeceğine inanmıştır.

¹⁰⁰Celeleddin Kışmır, "*M. Şakir Altan*", **Yeni Konya**, 3 Mayıs 1968, S 378, s.1.

¹⁰¹ Özcan, **Konya Yazıları**, s. 526, 527.

İKİNCİ BÖLÜM

KONYA HALKEVİ BAŞKANLIĞI DÖNEMİ

I. TÜRK OCAKLARINDAN HALKEVLERİNE DOĞRU

Ocaklar, milliyetçilik fikrinin hâkim olduğu kuruluşlar iken yeni devlet, inkılapların halka ulaştırılmasını ve benimsetilmesini amaç edinmiştir. Bu nedenle milliyetçilik ve halkçılığın bir arada bulunduğu yeni kuruluşlara ihtiyaç olduğuna kanaat getirilmiştir.¹⁰²

Türk Ocakları'nın kapatılması için uygun ortam hazırladıktan sonra 20 Mart'ta Türk Ocakları merkez binasında toplanan Ankara Türk Ocağı genel kurulu, olağanüstü bir toplantı ile ocak kurultayının 10 Nisan'da toplanması ve söz konusu kurultayın Türk Ocakları'nın ilgasının koşullarının görüşülmesini ve kararın delegelerin onayına sunulmasını kararlaştırmıştır.¹⁰³ Nihayetinde planlandığı gibi kurultay olağanüstü olarak 10 Nisan 1931 Cuma günü Ankara'daki genel merkezde toplanmıştır. Bu durum basında şu şekilde duyurulmuştur: *"Türk Ocakları Kurultayı'nın fevkalade içtimai ocakların Halk Fırkasına iltihakına karar verildi. Türk Ocakları Kurultayı bugün saat 10'da fevkalade olarak toplandı."*¹⁰⁴ CHF Genel Sekreteri Recep Peker ile birlikte parti ileri gelenleri ve mebuslarının da katıldıkları kurultay Ocak genel başkanı Hamdullah Suphi tarafından açılmıştır.¹⁰⁵ Yukarıda da bahsedildiği üzere M. Şakir de bu konuda görüşlerini dile getiren bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmadan sonra kurultayda alınan kararla Türk Ocakları'nın kapatılması ve mal varlığının Cumhuriyet Halk Fırkasına devredilmesi kararlaştırılmıştır. Türk Ocakları kapatıldığı tarihte 267 merkeze ve 32.000 üyeye sahipti.¹⁰⁶

Türk Ocakları'nın kapatılması, halkevlerinin açılması için gerekli hazırlıkların yapılmasına olanak sağlamıştır. Oluşturulan bir komisyon tarafından halkevleri tüzüğü hazırlanmış ve 10-18 Mayıs 1931 tarihleri arasında yapılan CHF III. büyük kongresinde halkevleri açılması için sunulan bir teklifin oy birliği hâlinde kabul edilmesi ile halkevlerinin

¹⁰² Yavuz Özdemir, Elif Aktaş, "Halkevleri (1932'den 1951'e)", A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S 45, s. 239.

¹⁰³ "Türk Ocakları Kurultayı", Cumhuriyet, 21 Mart 1931, S 2468, s.1.

¹⁰⁴ "Türk Ocakları Kurultayının Fevkalade İçtimai" Vakit, 11 Nisan 1931, S 4761, s.1.

¹⁰⁵ Mustafa Arıkan - Ahmet Deniz, "Türk Ocaklarının Kapatılışı, Borçları ve Emlakinin Tasfiyesi", s.411.

¹⁰⁶ Sarımay, Türk Ocakları, s. 321.

açılışına karar verilmiştir.¹⁰⁷ 19 Şubat 1932’de Ankara, Afyon, Adana, Aydın, Bursa, Çanakkale, İzmir, Konya, Samsun, Denizli, Diyarbakır, Van, Eskişehir ve İstanbul’dan oluşan 14 vilayette halkevleri açılmıştır.

Cumhuriyet’in ilk yıllarında önemli bir kültürel uyanışı temsil eden halkevleri ülkenin, sosyal ve kültürel açıdan kalkınmasında olduğu gibi yeniliklerin geniş halk kitlelerine ulaşmasında da önemli bir yere sahip olmuştur. 1945-1946 yılları arasında Konya Halkevi başkanlığı yapan M. Şakir benzer düşüncelerini şu sözlerle dile getirmiştir: “*İmparatorluk devrinin sonlarını hatırlayanlar, Cumhuriyet’in bu memlekete getirdiği, her türlü maceradan uzak, istikrarlı millet ve devlet hayatının, gerçek anlayışın değerini pekâlâ anlarlar.*”¹⁰⁸

19 Şubat 1932 tarihinde açılan 14 halkevinden biri olan Konya Halkevi bir ay önceden gönderilen Halkevleri talimatnamesindeki esaslar ve açılış programı dikkate alınarak açılmıştır. Talimatnamede evlerin kuruluş gayesinin fırkanın temelleri olan Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik ve İnkılapçılık ilkelerini benimseyen vatandaşlar yetiştirmek olduğu belirtilmiştir. Bu amaçlarla açılan evlerden biri olan Konya Halkevi; Alâeddin Tepesi’nin güney yamacında bulunan Belediye Sineması’nın hemen yanında bulunan eski Rum mektebi binasında hizmete başlamıştır. Alâeddin Tepesinde bulunan halkevi binası üç katlı olup birinci katında depo, ikinci katında kitaplık, üçüncü katında ise konferans ve konserlerde kullanılan bir salondan oluşmuştur. Bunların haricindeki küçük odalar ise yöneticilere ayrılmıştır.¹⁰⁹

M. Şakir, halkevleri on dördüncü yıl konuşmasında halkevi şubelerinin vazifelerine ve amaçlarına değinmiştir. Dokuz kolun hareket ve faaliyetinin vatandaşı sosyal hayatın çeşitli meseleleri ile karşılaştırarak ona bir yandan bu meselelerin toplum içindeki konumunu düşündürürken, diğer yandan da kendi düşünceleriyle bu meselelerin nasıl çözülebileceğini düşündürmekte, devamlı hareket ve tartışmalarla, kullandığı oylarla onu olgunlaştırmakla görevli olduklarını belirtmiştir.¹¹⁰

II. MİTHAT ŞAKİR ALTAN’IN KONYA HALKEVİ BAŞKANLIĞI DÖNEMİ

M. Şakir halkevi başkanlığına gelmeden önce 1941 yılında Dil ve Edebiyat Komitesinde vuku bulan karışıklıklar üzerine yeniden seçilen komite üyelerinden biri

¹⁰⁷ Çeçen, **Halkevleri**, s.110.

¹⁰⁸ “Cumhuriyet’in 22. Yıl Dönümü”, **Ekekon**, 29 Ekim 1945, S . 2427. S 1,2.

¹⁰⁹ A. Sefa Odabaşı, **20. Yüzyıl Başlarında Konya’nın Görünümü**, Konya 2001, s. 46.

¹¹⁰ Altan, **Konya**, “Halkevleri On dört Yaşında”, S 88 Şubat 1946, s. 1,2.

olmuştur. Komitenin diğer üyeleri ise şunlardır; Muhlis Koner, Reşit Edip, H. Ülken, Celâlettin Üner.¹¹¹

O (1945-1946), Konya Halkevi başkanlığı vazifesini M. Muhlis Koner'den (1943-1944) devralmış¹¹² bir buçuk yıllık hizmetinin ardından CHP'nin Ağustos 1946 genel seçimlerini kazanması ile milletvekilliği görevi başladığı için Halkevi başkanlığı görevi son bulmuştur. Yerine Güzel Sanatlar Komitesi başkanı mimar Şahabettin Uzluk seçilmiştir.¹¹³

CHP Halkevleri Yüksek Danışma Kuruluna da üye olan¹¹⁴ Halkevi Başkanı M. Şakir, Cumhuriyetin 22. yılı şerefine yapmış olduğu konuşmada; Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası kıyaslaması yapmıştır. Cumhuriyetle birlikte asırlardan beri özlem çekilen kanun devletine ulaşıldığını, yurttaşlık sıfatında eşit hak ve özgürlüklere ulaşıldığını, Cumhuriyet'ten önceki nesillerin asayiş ve güvenliğe sahip bir memleketi ancak ideal olarak görürken, Cumhuriyet'in asayiş ve güvenliği getirdiğini, geçmişte yurttan millî bir endüstri, millî bir ticaret, millî bir eğitim, millî bir denizcilik hayal iken artık bunların gerçekleştiğini belirtmiştir. Milletin kendine olan güveninin Cumhuriyet ile birlikte yerine geldiğini ve bugün her şeyi başaracağına inanan Türk milletinin bunu Cumhuriyet'in manevi havasına borçlu olduğunu dile getirmiştir.¹¹⁵

M. Şakir halkevlerini bir kültür ocağı olarak görmüş ve bu ocağın bilginin, zekânın iyi ve temiz duyguların el ele verip çalışacağı bir yuva olacağını belirtmiştir. Halkevini sadece bir şahsın değil bütün vatandaşların bilgi ve kültürünü artıracak ve yurttaşlarına daha faydalı olacak bir çalışma alanı olarak görmüştür. Evleri serbest bir kürsü olarak görmüş ve bu kürsüde genç zekâların gelişip olgunlaşacağını umut etmiştir. *"Halkevi okul görmemiş, okul dışında kalmış Türk çocuklarının ve gençlerinin daha iyi bir yurttaş olmalarını sağlayacak bir okul ve nihayet bütün yurttaşların ülkülerini birleştiren, insani ve temiz duygularını pekiştiren ve tatbikine yol açan kutsal bir çatıdır"*¹¹⁶ sözleri ile halkevinin her yaştan vatandaş için eğitim öğretim yuvası olacağını vurgulamıştır. Bu düşüncelerle başkanlığa geldikten kısa bir süre sonra ev yapısının bugünkü müsaadesiz durumuna binaen her ay yapılacak halkevi ve diğer meslek mensupları toplantıları için sekiz kişilik bir hazırlama komitesi seçilmiştir.¹¹⁷

¹¹¹ "Halkevi", **Ekekon**, 1 Nisan 1941, S 1631, s. 2.

¹¹² Arıkan, "Halkevi Bir Kültür Kurumu", **Konya Ansiklopedisi**, C 4, s. 1-2.

¹¹³ "Halkevi Başkanlığı", **Ekekon**, 29 Temmuz 1946, S 2545, s. 3.

¹¹⁴ "Halkevi Başkanımızla Mülakat", **Ekekon**, 7 Aralık 1945, S 2443, s. 1.

¹¹⁵ Altan, "Cumhuriyetin 22. Yıl Dönümü", **Ekekon**, 29 Ekim 1945, S 2427, s. 1.

¹¹⁶ **Konya Halkevi XIV. Yıldönümü Çalışma Raporu**, Konya 1946, s. 3-4

¹¹⁷ "Halkevi Çalışmaları", **Ekekon**, 27 Ocak 1945, S 2311, s. 2.

Halkevi Başkanı olarak katıldığı CHP Halkevleri Yüksek Danışma Kurulunda Konya Halkevinin devam etmekte olan çalışmalarının çok geniş ilgi ve takdir topladığını beyan etmiştir. Bilhassa Milli Şef, TBMM başkanı, Başbakan, genel sekreterin memnun olduklarını ve çok yakın ilgi gösterdiklerini söylemiştir.¹¹⁸

Halkevi başkanı olarak 15 Ağustos 1945 Yüksek Danışma Kurulunun toplantısına CHP Genel Sekreterliğince telgrafla çağırılmıştır.¹¹⁹ CHP Genel Sekreterliğinin çağrısı üzerine başkentte toplanan Danışma Kurulu toplantısına katılan M. Şakir toplantı gündeminin;

- Halkevleri ve Halkodalarının gelir kaynakları,
- Program ve çalışma raporları,
- Halkevlerinin beraberlik ve işbirliği

meselerinden oluştuğunu belirtmiştir.

Bu toplantıdan Halkevleri ve memleket işleri üzerine memnurluk verici intibalarla ayrıldığını ayrıca Konya'nın kalkınması için son verilen kararlar ve alınan teşebbüslerin Ankara'da dikkat ve ilgiyle takip edildiğini sözlerine eklemiştir. Daha sonra Halkevi İdare Kurulunu toplayarak Ankara'da yaptığı iş ve görüşmelerle ilgili konuşmuştur.¹²⁰

M. Şakir, "*Halkevleri On Dört Yaşında*" başlıklı yazısında halkevlerini ve halkodalarını CHP'nin birer özel kurulları olarak nitelendirmiştir. Bu özel kurulların şartının ana prensibi içinde çalışması gerektiğini aynı zamanda partinin siyasal ve sosyal anlayışını millete yayan, terbiye eden yardım müesseseleri olduğunu beyan etmiştir. CHP'nin halkevlerine verdiği öneme değinmiş, halkevlerinin sosyal ve siyasi anlamda ilerlemeye devam edeceğini belirtmiştir.¹²¹

¹¹⁸"Halkevi Başkanımızla Mülakat", **Ekekön**, 7 Aralık 1945, S 2443, s. 1.

¹¹⁹"Toplantı", **Ekekön**, 16 Ağustos 1945, S 2397, s. 1.

¹²⁰"Halkevi Başkanımızla Mülakat", **Ekekön**, 7 Aralık 1945, S 2443, s. 1.

¹²¹Altan, "*Halkevleri On Dört Yaşında*", **Konya**, S 88, Şubat 1946, s. 1-2.

A. KÜLTÜREL FAALİYETLER

1.Sanat Faaliyetleri

a. Konserler

Halkevi şubeleri çeşitli amaçlarla ev salonunda konserler organize etmişlerdir. Bunlardan ilki, nesillerinin son halkasını teşkil eden yerli saz şairleri için 3 Şubat 1945'te yapılan bir jübile olmuştur.¹²² 1945'in Ocak ayında Halkevinde teşkil edilen bandonun her Cumartesi günü saat 13.00'de Hükûmet Alanı'nda bazı havalar çalacağı duyurulmuştur.¹²³ Halkevleri açılışının on üçüncü yıl dönümü münasebetiyle halkevi salonunda radyofonik bir konser verilmiştir.¹²⁴

Yine halkevleri tarafından Konya milletvekillerinden Şevki Ergün, Sedat Çumralı, Muhsin Adil Binal ve Kazım Okay'ın şerefine 15 Eylül 1945 Cumartesi akşamı saat 21.00'de bir müsamere verilmiştir.¹²⁵ Konya Halkevi önemli zatlar adına dinletiler, önemli gün ve haftalar için de müzikli etkinlikler düzenlemiştir. Ulusal ekonomi ve artırma haftası münasebetiyle Halkevi Çocuk Kulübü tarafından ev salonunda haftanın konusuyla ilgili bir çocuk müsameresi yapılacağı basın aracılığıyla halka duyurulmuştur.¹²⁶

Halkevi XIV. yıldönümü münasebetiyle Güzel Sanatlar Kolu, bir ödüllü yarışma düzenlemiştir. Bu yarışmaya caz, marş, konçerto, vals, senfoni, serenat, mahalli halk türküleri gibi dallardan katılanlar arasından derece alanlara hediyelerin yanı sıra bir konserde eserlerini sunma imkânı verilmiştir.¹²⁷ Halkevinde 23 Nisan bayramı münasebetiyle, bir müsamere yapılmıştır. Vali İzzettin Çağpar'ın da iştirak ettiği gecede 23 Nisan'ın değer ve önemini anlatan konuşmaların ardından mahalle gençlerinin "*Soyulan Hırsız*" adlı piyesi sergilemeleriyle müsamere sona ermiştir.¹²⁸ Daha sonra halkevinde yazlık seri konserler vermeye başlanmıştır. Ayrıca Güzel Sanatlar Kolu ve Müzik Kolu'nun garp müzik seçme

¹²² "Halkevi Çalışmaları", **Ekekon**, 27 Ocak 1945, S 2311, s. 2.

¹²³ "Halkevinde İki Toplantı", **Ekekon**, 9 Ocak 1945, S 2303, s. 2.

¹²⁴ "Halkevleri Yıl Dönümü", **Ekekon**, 28 Şubat 1945, S 2322, s. 2.

¹²⁵ "Halkevleri Çalışmaları", **Ekekon**, 14 Eylül 1945, S 2408, s. 2.

¹²⁶ "Halkevi Çalışmaları", **Ekekon**, 14 Aralık 1945, S 2446, s. 3.

¹²⁷ "Halkevleri Bayramı", **Ekekon**, 25 Şubat 1946, S 2477, s. 3.

¹²⁸ "Halkevi Çalışmaları (Nisan Ayı)", **Konya**, S 90, Nisan 1946, s. 14.

parçalarından hazırlamış olduğu bir haftalık konserin başladığı duyurulmuştur.¹²⁹ Görüldüğü üzere halkevinde verilen konserler geniş bir yelpazeyi kapsamıştır.

b.Sergiler

Halkevi Müze ve Sergi Şubesi tarafından Konya'dan yetişen, devlet ve millete; idare, askerlik, siyaset ve fikir hayatında büyük hizmetler yapan zatlar için fotoğraflarıyla kısa tercüme-i hâllerini gösterir bir galeri yapılması kararlaştırılmıştır.¹³⁰ Bu sebeple Halkevi Reisliğinden gazetede verilen ilan şu şekildedir: *“Umumi Harple Millî savaş sırasında Konya ve çevresi halkından olup şehit düşen subay ve erlerin evimizce yapılacak tevkir albümüne konulmak üzere birer fotoğrafları ile kısa tercümelerinin ailelerince veya bilen diğer vatandaşlarca gönderilmesi rica olunur”*.¹³¹ Bu ilandan sonra icraata girilerek umumi ve millî savaşlar sırasında Konya ve çevresi halkından şehit olan subay ve erler için bir saygı albümü hazırlanmasına, bunun için vesikalar toplanmasına Tarih-Müze komitesinin memur olduğu bildirilmiştir.¹³² Konya'da mevcut eski tarihî binalar üzerine, kimin eseri olduğuna dair birer levha konulması için gerekli makamlara başvurular yapıldığı belirtilmiştir.¹³³ Mükâfatlı Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi ise 20 Aralık'ta açılmıştır.¹³⁴ Bunun dışında Konya'nın tarihî ve mahallî sanat eserlerine ait seçme örneklerden oluşan Londra Halkevinde bir Konya Halkevi mahallî sanatlar sergisi açılması için çalışmalara başlandığı duyurulmuştur.¹³⁵

Halkevinde 15 Mayıs günü İngiliz Kültür Heyeti tarafından hazırlanmış olan *“Beş Büyük Eser”* adlı sanat sergisi yapılmış ve sergi Vali İzzettin Çağpar tarafından açılmıştır. Halkevi salonunda Mayıs 1946'da Mimar Şahabettin Uzluk ve Ressam Şemsi Arel'in eserlerinden oluşan mimari ve resim sergileri açılmıştır.¹³⁶

¹²⁹ “Halkevinde Bir Konser”, **Selçuk**, 10 Temmuz 1946, S 70, s. 2.

¹³⁰ “Halkevi Çalışmaları”, **Ekekon**, 27 Ocak 1945, S 2311, s. 2.

¹³¹ “Halkevi Çalışmaları”, **Ekekon**, 27 Ocak 1945, S 2311, s. 2.

¹³² “Halkevi Çalışmaları”, **Ekekon**, 27 Ocak 1945, S 2311, s. 2.

¹³³ “Halkevinde İki Toplantı”, **Ekekon**, 9 Ocak 1945, S2303,s.2.

¹³⁴ “Halkevi Çalışmaları”, **Ekekon**, 14 Aralık 1945, S 2446, s. 3.

¹³⁵ “Halkevi Çalışmaları”, **Ekekon**, 26 Aralık 1945, S 2451, s. 1.

¹³⁶ “Halkevi Çalışmaları”, **Konya**, S 91-92, Mayıs-Haziran 1946, s.32.

c. Piyesler

Halkevinde bir perdelik “*Erkek Kukla*” ile iki perdelik “*İnsan Sarrafi*” isimli piyesler temsil edilmiştir.¹³⁷ Konya Halkevi Temsil Komitesi tarafından Konya Gençlik Spor İdman Yurdu için Necip Fazıl Kısakürek’in “*Bir Adam Yaratmak*” piyesi oynanacağı Ekekon gazetesinden halka duyurulmuştur.¹³⁸ Mayıs 1946’da ise Temsil Komitesi, Cihanbeyli ilçesinde “*Kör*” isimli piyesi sergilemiştir.¹³⁹

Halkevinde 23 Nisan bayramı münasebetiyle, vali İzzettin Çağpar’ın da iştirak ettiği, 23 Nisan’ın değer ve önemini anlatan konuşmaların ardından mahalle gençlerinin “*Soyulan Hırsız*” adlı piyesi sergilemeleriyle müsamere sona ermiştir.¹⁴⁰

2. İlmî Faaliyetler

a. Toplantılar

Halkevinde umumi işleri görüşmek, devam edecek çalışmaya ait dilek ve fikirler, toplanacak burslar üzerinde münakaşa yaparak karar almak üzere parti reisi ve azalar ile bir toplantı yapılmıştır. M. Şakir söz alarak; halkevinin vazifesinin halka doğru gitmek olduğunu, evlerde zührevi toplantılar yapmanın lüzumundan, maarifçilerin yılbaşındaki güzel toplantılarından, bandonun cazlı hâle getirilmesinin yararlı olacağından bahsetmiştir. Halkevinin yıl dönümünü kutlama şeklini anlatmıştır.¹⁴¹

Aynı gün “*Yeni Reis Komite Üyeleriyle ve Matbuat Mümessilleriyle Görüştü*” manşetinin altında halkevinde gazeteciler ve matbaacılar için bir toplantı tertip edildiği öğrenilmiştir. Bu toplantıda söz alan halkevi reisi, kendisinin de gazetecilik mesleğinden olduğunu ve böyle bir toplantı yapmaktan memnuniyet duyduğunu dile getirdikten sonra davetlilerin verecekleri fikirler etrafında çalışmayı zevk saydığını ve halkevinin üzerine düşen işleri severek yapacağını belirtmiştir.¹⁴² Bu toplantıda bir matbuat tarihi hazırlanması, ayda bir kere matbuat gecesi yapılması kararlaştırılmıştır. Matbuat mensuplarının dışarıda bulmakta güçlük çecekleri eğlence, konuşma ve birleşme esasının halkevi çatısı altında mümkün olabileceğini ve bu toplantının da buna bir başlangıç olması arzu edilmiştir. Davetlilerin bu

¹³⁷ “*Halkevleri Yıl Dönümü*”, **Ekekon**, 28 Şubat 1945, S 2322, s. 2.

¹³⁸ “*Temsil*”, **Ekekon**, 31 Mart 1945, S 2338, s. 2.

¹³⁹ “*Halkevi Çalışmaları*”, **Konya**, S 91-92, Mayıs-Haziran 1946, s. 32.

¹⁴⁰ “*Halkevi Çalışmaları(Nisan Ayı)*”, **Konya**, S 90, Nisan 1946, s. 14.

¹⁴¹ “*Halkevinde İki Toplantı*”, **Ekekon**, 9 Ocak 1945, S2303, s.2.

¹⁴² “*Halkevinde İki Toplantı*”, **Ekekon**, 9 Ocak 1945, S 2303, s.2.

husustaki dilek ve arzuları dinlenmiş, her ayın ikinci Cuma akşamlarının Matbuat Gecesi olarak kabulü uygun görülmüştür.¹⁴³

Halkevinde yapılan toplantılardan biri de genel meclis üyelerine cuma günü bir çay ziyafeti verilmesiyle gerçekleşmiştir. M. Şakir; vali, komutan ve üyelerine hitap ederek, şehrin konuklarını halkevi çatısı altında bağrına basmak, daha sıkı bir birleşme ve konuşma sağlamak için bu toplantının yapıldığını söylemiştir.¹⁴⁴ Bu çay ziyafetinde M. Şakir Konya valisinden halkevi adına bir takım isteklerde bulunmuştur. Bu istekler şunlardır:

- Çalışmanın daha verimli olması için bir büyük salon
- Gayeyi çevrede, halka ve köylüye yaymak için kütüphane, sinema, ecza dolabı, basın makinesi ile kamyon.¹⁴⁵

Yine aynı çay ziyafetinde konuşarak gelecek yıl için de:

- İlin tarihi ve coğrafi incelemesi yapılacağından,
- Monografiler yayınlanacağından,
- Edebiyat, spor yarışmaları yapılacağından,
- Derginin bir fikir organı hâline getirileceğinden,
- Temsil, koro, müzik ve bandonun kuvvetlendirileceğinden bahsetmiştir.¹⁴⁶

Yapılan toplantılarda meslek erbapları mesleklerinin ilerlemesi ve gelişmesi için gerekli konular üzerinde görüş bildirmişlerdir. Toplantılar, Konya basını dışında ulusal basının da dikkatini çekmiştir. 17 Mart 1945 hekim ve eczacılar gibi tıp mensupları ile yapılan toplantı saat 21.00’de başlamış ve geç vakte kadar devam eden neşeli bir toplantı olmuştur.¹⁴⁷ Bir diğer meslek toplantısı ise 7 Nisan 1945 Cumartesi günü halkevinde okulların tarih öğretmenleri ile yapılan bir toplantıdır. Bu toplantıda Konya tarihi üzerine bir eser vücuda getirilmesi kararlaştırılmıştır. M. Şakir bu karar etrafında gerekli izahlarda bulunmuş ve karşılıklı tartışmalardan sonra toplantı sona ermiştir.¹⁴⁸ 8 Nisan 1945 Pazar günü gecesi halkevi salonunda kültürcüler gecesinin dördüncüsü yapılmıştır. Bu toplantıda öğretmenler ve

¹⁴³“Halkevinde İki Toplantı”, **Ekekon**, 9 Ocak 1945, S 2303, s.2.

¹⁴⁴“Halkevi Genel Meclis Üyelerine Bir Çay Verildi”, **Ekekon**, 6 Mart 1945, S 2327, s. 2.

¹⁴⁵“Halkevi Genel Meclis Üyelerine Bir Çay Verildi”, **Ekekon**, 6 Mart 1945, S 2327, s. 2.

¹⁴⁶“Halkevi Genel Meclis Üyelerine Bir Çay Verildi”, **Ekekon**, 6 Mart 1945, S 2327, s. 2.

¹⁴⁷“Hâkim ve Eczacıların Toplantısı”, **Ekekon**, 22 Mart 1945, S 2334, s. 2.

¹⁴⁸“Halkevleri Çalışmaları”, **Ekekon**, 10 Nisan 1945, S 2342, s. 2.

aydınlar aileleriyle birlikte bulunmuşlardır.¹⁴⁹ Bu alanda yapılan diğer toplantı da 1946 Mart ayı içinde terziler ve saraçların yaptığı toplantıdır.¹⁵⁰

Bunların dışında belirli günler içinde halkevinde toplantılar yapılmıştır. Toprak dağıtma kanununun yıl dönümü dolayısıyla 16 Haziran 1946'da bir toplantı düzenlenmiş, törende öğretmen Necati Elgin toprak kanunu ve önemi üzerine bir konuşma yapmış, muhtelif müzik parçaları söylenmiş, monologlar yapılmış ve millî oyunlar oynanmıştır.¹⁵¹ Atatürk'ün ölüm gün ve saatine denk gelen Cumartesi günü saat 9.05'te halkevinde bir toplantı yapılmıştır. Vali, komutan, parti, belediye başkanları, resmî daire mensupları ve geniş halk kitlesinin bulunduğu bu toplantıda, Halkevi Başkanı M. Şakir, Atatürk'ün büyüklüğünden ve kaybıyla duymuş olduğu acıyı belirten kısa bir konuşmadan sonra aziz büyüğünün hatırasına salonu beş dakika saygı duruşuna davet etmiştir. Daha sonra Atatürk anıtına çelenk konulmuştur.¹⁵² CHP Konya merkez ilçesi yıllık kongresi 3 Aralık 1945'te saat 10.00'da halkevi binasında açılmıştır.¹⁵³

b. Konferanslar

Konya Halkevi kuruluşundan itibaren birçok konferansa ev sahipliği yapmıştır. Lozan'ın 21. yıl dönümü münasebetiyle Konya Halkevi sinema salonunda 24 Temmuz 1944 tarihinde M. Şakir'in vermiş olduğu konferansın ana hatları şöyledir. "*Lozan, Akdeniz kıyılarında, büyük Başbuğun işaret ve emreylediği kurtuluş hedefini bulan Türk ordusunun zaferidir*" demiş ve aynı zamanda Lozan'ın anavatan üzerindeki her türlü yabancı iddiaları da çürüttüğünü belirtmiştir.¹⁵⁴

Öğretmenler ve öğrenciler arasında yapılan bir dizi konferans olmuştur. Bunlardan üçüncüsünü Mart ayının ilk Cumartesi günü saat 15.00'da halkevinde öğretmen Nafiz Tahranlı "*İktisat*" konusunda vermiştir.¹⁵⁵

Konya Halkevi Nisan ayında verilmek üzere tertiplenmiş olan seri konferanslara ait programı Ekekon gazetesi aracılığıyla halka duyurmuştur. Konferansı verecek kişiler ve konuları şu şekilde verilmiştir:

¹⁴⁹ "Halkevi Faaliyetleri", **Ekekon**, 10 Nisan 1945 S 2342, s. 2.

¹⁵⁰ "Halkevi Haberleri", **Ekekon**, 20 Mart 1946, S 2487, s. 1.

¹⁵¹ "Halkevi Çalışmaları (Mayıs-Haziran Ayları)", **Konya**, S 91-92, Mayıs-Haziran 1946, s. 32.

¹⁵² "Büyük Yasin Yıl Dönümü Münasebetiyle Halkevindeki Tören", **Ekekon**, 12 Kanun 1945, S 2433, s. 2.

¹⁵³ "CHP Konya Kongresi Bugün Yapılıyor", **Ekekon**, 3 Aralık 1945, S 2441, s. 1.

¹⁵⁴ Altan, "Lozan", **Konya**, S 69, Temmuz 1944, s. 1.

¹⁵⁵ "Konferans", **Ekekon**, 6 Mart 1945, S 2327, s. 2.

- 9 Nisan 1945 Dr. Aziz İnal; “*Keralaplasti (Ölü bir adam gözünden yama almak suretiyle görmeyen bir göze görme temini)*”
- 18 Nisan 1945 B. Nusret Tuncer; “*Cezada Yerine Getirmenin Önemi*”,
- 26 Nisan 1945 B. Ziya Kılınçalp; “*İstikbalde Askerlik*”.¹⁵⁶

Yine aynı ay içinde Ankara DTC Fakültesi doçentlerinden B.F. Ferruh Pazar saat 16.00’da “*Konya Çevresinin Anadolu’daki Yeri*” konusu üzerine bir konferans vermiştir.¹⁵⁷ 24 Mayıs 1945 Perşembe günü Mimar Şahabettin Uzluk; “*Abidelerimizi Nasıl Tamir Edebiliriz*” konulu konferansını vermiştir. İstanbul Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Enstitü müdürü Prof. Dr. Süheyl Ünver 26 Mayıs 1945 tarihinde saat 18.00’de Sinema salonunda Konya’da “13. ve 15. Asırlarda Yapılan Tezhipler”, 27 Mayıs 1945’de Pazar günü saat 19.00’da ev sinema salonunda “*Türklerde İlim Nereden Başlar ve Ne Zamana Kadar Sürer*” konulu konferanslar vermiştir. Konferansta Konya’daki Selçuklu eserlerinin acıklı durumuna değinilmiş Konya’daki abidelerden acele tamire gerek duyulanların listesi verilmiştir.¹⁵⁸ 30 Eylül 1945’te Pazar günü ev sinema salonunda “*Moğolların Hayatı*”, “*Verem Savaşı*”, “*Kurak Bölgeler Ziraatı ve Bu Bakımdan Konya’nın Durumu*” gibi çeşitli konular işlenmiştir.¹⁵⁹

Üniversite haftasının açılması münasebetiyle halkevinin hazırladığı faaliyet programında bir dizi konferanslar verilmiştir. İki bölüm olan konferanslardan birincisi halk için ikincisi ise mesleki nitelikli olmuştur. Konferanslar halkevinde her gün saat 17.30’da sinema salonunda verilmiştir. Halkın verilen konferansları dinlemeye can attığı gazete sütunlarından öğrenilmiştir. 1945 yılının ilk haftasında verilmiş konferanslar şu şekildedir:

- Prof. Ali Nihat Tarlan; “*Mevlâna Hayatı ve Şiiri*”,
- Rektör Tevfik Sağlam; “*Verem Savaşı*”,
- Prof. Ali Tevfik Tanoğlu; “*Kurak Bölgeler Ziraatı ve Bu Bakımdan Konya’nın Durumu*”,
- Doçent Dr. Sezai Tümay; “*Çocuk Yetiştirmenin Önemi ve Sosyal Bakım ve Koruma*”,
- Halil Yinanc ; “*Konya Tarihi*”,
- Prof. Refik Şükrü Suvla; “*Türkiye’de Bugünkü Fiyat, Para ve Dış Ticaret Meseleleri*”,

¹⁵⁶ “*Halkevi Konferansları*”, **Ekekön**, 31 Mart 1945, S 2338, s. 3.

¹⁵⁷ “*Halkevinde Konferans*”, **Ekekön**, 28 Nisan 1945, S 2350, s. 2.

¹⁵⁸ “*Halkevi Konferansları*”, **Ekekön**, 26 Mayıs 1945, S 2362, s. 2.

¹⁵⁹ Namık Ayas, “*Üniversite Haftası*”, **Ekekön**, 3 Ekim 1945, S 2416, s. 2.

- Ord. Prof. Nöymark; “*Vergi Reformu Meseleleri*”,
- Doçent Sulhi Dönmezer; “*Adam Öldürme Cürümleri ve Bu Cürümlerin Konya’daki Durumu*”,
- Ord. Prof. Hamit Nafiz Pamir; “*Konya İdeolojisinin Pratik Neticeleri*”¹⁶⁰

Tarım Bakanı Reşit Hatipoğlu Pazar akşamı saat 20.30’da halkevi salonunda halka bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmalar özellikle; “*Ziraat Teknik okulları, veteriner işleri, orman davası, bugünkü ve yarınki Türkiye ziraatının gelişmesine ait alınan ve düşünülen tedbirler, ormanların korunması için alınan tedbirler, Ziraat Teknik okullarının memleket ziraatına, bilhassa köy bünyesine getireceği büyük faydalar*” gibi konuları içermiştir.¹⁶¹ Halkevi ayrıca kahvelerde halk konferansları yapılacağını müjdelemiştir.¹⁶²

Konya Halkevinde 1946 Nisan ayı içerisinde “*Çanakkale Deniz Muharebesi*” üzerine bir konferans yapılmıştır. Konya dergisinden öğrenildiğine göre 18 Nisan günü yapılan konferansta; Kurmay Binbaşı Muammer Ülgener tarafından Osmanlı İmparatorluğunun Birinci Dünya Savaşına girişi vesikalarla açıklanmış ve Çanakkale deniz zaferinin sonuçlarından bahsedilmiştir.¹⁶³

Yukarıda görüldüğü gibi Konya Halkevi birçok konferans düzenleyerek birbirinden farklı konularda halkı aydınlatmaya gayret etmiştir.

c. Törenler ve Kutlamalar

Konya Halkevinde; belirli gün ve haftalar, anma törenleri ile yıl dönümleri gibi çeşitli gayelerle törenler ve kutlamalar yapıldığı kaynaklardan öğrenilmiştir. Halkevi yıldönümü her yıl 19 Şubat’tan sonra gelen ilk pazar günü kutlanmıştır. 1945 halkevleri yıl dönümünde Pazar günü halk sinemasında saz, bando, konserden başka Temsil Komitesinin bir piyesi, Spor Kulübünün bir yarış gösterisi olmuştur. Aylık Konya mecmuasının çıkışının o güne denk getirilmesi, Ekekon’un o günkü sayısının halkevi çalışmalarından bahsetmesi kararlaştırılmıştır. Aynı gün komite üyeleri için halkevinde bir ziyafet verileceği duyurulmuştur.¹⁶⁴ M. Şakir’in başkanlığı dönemine rastlayan halkevlerinin 13. yıl dönümü Konya’da 25 Şubat günü saat 15.00’da başlayan törenle coşkulu bir şekilde kutlanmıştır.

¹⁶⁰ “*Üniversite Haftası Devam Ediyor*”, **Ekekon**, 3 Ekim 1945, S 2416, s. 2.

¹⁶¹ “*Tarım Bakanımız Halkevinde Önemli Bir Konuşma Yaptılar*”, **Ekekon**, 24 Ekim 1945, S 2425, s. 2.

¹⁶² “*Halkevi Çalışmaları*”, **Ekekon**, 14 Aralık 1945, S 2446, s. 3.

¹⁶³ “*Halkevi Çalışmaları(Nisan Ayı)*”, **Konya**, S 90, Nisan 1946, s. 14.

¹⁶⁴ “*Halkevleri Yıl Dönümü*”, **Ekekon**, 16 Ocak 1945, S 2306, s. 2.

Törende konuşma yapan M. Şakir; yeni bir hizmet yılına giren Konya Halkevinin yaptığı işlerden, yeni açılan halkevlerinden ve odalarından bahsetmiştir. Aynı zamanda halkevinde şimdiye kadar başkanlık yapanlarla, komitelerde çalışan gerek sağ, gerek ölü bütün arkadaşlarına kıymetli çalışmalarından dolayı teşekkür etmiştir.¹⁶⁵

İkinci İnönü Zaferinin yıl dönümü Pazar günü halkevinde güzel bir törenle kutlanmıştır. Törende vali, mıntika komutanı, parti ve belediye başkanları da bulunmuştur. Törene ev orkestrasının çaldığı İstiklal Marşı ile başlanmış Kurmay Ziya Kılınçalp konuşmuş ve Arif Şahabettin'in bestelediği İnönü Marşı ile son bulmuştur.¹⁶⁶ 9 Nisan 1945 tarihine rastlayan Pazartesi günü ise *Büyük Türk Mimarı Koca Sinan'ın* ölümünün 357. yıldönümü münasebetiyle halkevinde bir tören yapılmıştır.¹⁶⁷

30 Ağustos Zafer Bayramı Perşembe günü saat 18.00'da halkevi salonunda kutlanmıştır. Törene İstiklal Marşı ile başlanmış, günün anlam ve önemini belirten konuşmalar yapılmış, halkevi müzik kolu bir konser vermiş, Halkevi Temsil Kolu tarafından hazırlanan piyesler oynanmıştır.¹⁶⁸ 30 Ağustos günü yapılan bu tören hoparlörlerle dışarıya verilmiş ve meydanlarda dinlenmiştir.¹⁶⁹ Halkevinde dil bayramının 13. yıl dönümü 27 Eylül 1945'te kutlanmış; törende İstiklal Marşı okunmuş, konuşmalar yapılmış, manzumeler okunmuştur.¹⁷⁰

Konya Dergisi halkevinde Cumhuriyet Bayramı için özel bir program yapıldığını duyurmuştur. Bu programda Şeref Kişmir, Tarık Kendi ve İbrahim Aczi Kendi gibi şahsiyetlerin günün anlam ve önemini belirten konuşmalar yaptığı öğrenilmiştir.¹⁷¹ Cumhuriyet'in 22. yılı Konya'da coşkuyla kutlanırken halkevinde bir takım programlar yapılmıştır. Bu programlar şöyledir:

- 28 Ekim 1945 saat 14.30'da ev başkanı M. Şakir, 16.00'da ise Tarih Müze Komitesi üyelerinden Şeref Kişmir tarafından birer konuşma,
- 28 Ekim 1945 saat 15.00'da ev kitaplığında Cumhuriyet ilk yıllarında Konya'da yayımlanan ve basılan eserlere ait bir basın sergisi,
- 28 Ekim 1945 saat 15.30'da Güzel Sanatlar komitesince evde bir sergi açılmış,

¹⁶⁵ “Halkevinin 13. Yılı Konya’da Nasıl Kutlandı”, **Ekekön**, 1 Mart 1945, S 2325, s. 2.

¹⁶⁶ “İnönü Zaferi Yıl Dönümü Halkevlerince Kutlandı”, **Ekekön**, 3 Nisan 1945, S 2339, s. 2.

¹⁶⁷ “M. Sinan’ı Anma Programı”, **Ekekön**, 7 Nisan 1945, S 2341, s. 2.

¹⁶⁸ “İnönü Zaferi Yıl Dönümü Halkevlerince Kutlandı”, **Ekekön**, 3 Nisan 1945, S 2339, s. 2.

¹⁶⁹ “İnönü Zaferi Yıl Dönümü Halkevlerince Kutlandı”, **Ekekön**, 3 Nisan 1945, S 2339, s. 2.

¹⁷⁰ “Halkevinde Dil Bayramının 13üncü Yıl Dönümü Dün Kutlandı”, **Ekekön**, 28 Eylül 1945, S 2414, s. 2.

¹⁷¹ “Halkevinin Eylül ve Ekim Ayları Çalışmaları”, **Konya**, Eylül-Ekim 1945, S 95-96, s. 31.

- Çocuk kulübü tarafından mikrofonla gösteriler,
- Bayramın birinci günü saat 15.00’da halkevinden bir heyet sivil ve askerî hastaneler ziyaret edilmiş,
- Bayramın birinci gününe rastlayan 29 Ekim 1945 Pazartesi saat 20.00’da ev salonuna bir halk sazi gecesi ve eğlencesi yapıldığı gazeteden öğrenilmiştir.¹⁷²

30 Ağustos Zafer Bayramı münasebetiyle halkevi salonunda Öğretmen Haydar Akar tarafından 30 Ağustos hakkında konuşma yapılmış, akabinde halkevi orkestrası tarafından konser verilmiştir. Aynı gün akşam ise Fakir Umsan günün anlam ve önemini belirten konuşma yapmış, Mehmet Önder millî şiirlerinden okumuş, monologlar söylenmiş, "*Şeriyeye Mahkemesinde*" adlı piyes sunulmuştur.¹⁷³

d. Eğitim-Açılan Kurslar

Konya Halkevi tarafından birçok kurs açılmıştır. M. Şakir’in başkanlığı döneminde okuma yazma ile ilgili açılan ilk kurs el yazısı birliğinin temini için bir yazı kursu olmuştur. Bu kursla birlikte güzel sanatlara ait memleket ihtiyacına yarayacak binanın müsaadesi nispetinde el işleri kursları açılması kararlaştırılmıştır.¹⁷⁴ Dört ay önce yani Kasım ayında halkevi tarafından şehrin birçok semtinde okuma yazma bilmeyenler için halk dershaneleri açılmıştır. Çalışmaları biten dershane ayın on altısına rastlayan Cuma günü gündüz kadınlar için akşam da erkekler için imtihan yaparak geçenlere okuma yazma belgesi vermiştir.¹⁷⁵

Halkevi, Pazar günü okuma yazma kurslarını bitirenlere törenle belgelerini vermiştir. Törene saat 10.00’da başlanmış, Isparta milletvekili Kemal Turan ile parti başkanı Halis Uluhan, M. Şakir ve 11 kurs öğretmeni katılmıştır.¹⁷⁶ Törende söz alan halkevi başkanı diplomaları vermeden önce artık okuma yazmanın Cumhuriyet inkılabı ile azınlığa mahsus bir imtiyaz olmaktan çıktığını, CHP kültür müesseselerinden olan halkevlerinin bu nimeti devlet teşkilatı yanında yaymak işini önemli saydığını belirtmiştir. O, bu konuşmasında ayrıca birçok vatandaşın belge almaya hak kazandığını söylemiştir.¹⁷⁷ Milletın eğitim işine destek olan birer kültür evleri niteliğini taşıyan halkevleri, okuma yazma kursu olarak, Aralık ayının on

¹⁷² "Cumhuriyet'in 22. Yıl Dönümünde Halkevince Yapılacak Kutlamaya Ait Program", **Ekekon**, 26 Ekim 1945, S 2426, s. 1.

¹⁷³ "Halkevi Çalışmaları (Temmuz-Ağustos Ayları)", **Konya**, S 93-94, Temmuz-Ağustos 1946, s. 32.

¹⁷⁴ "Halkevi Çalışmaları", **Ekekon**, 27 Ocak 1945, S 2311, s. 2.

¹⁷⁵ "Halk Dershaneleri", **Ekekon**, 6 Mart 1945, S 2327, s. 1.

¹⁷⁶ "Halkevi", **Ekekon**, 31 Mart 1945, S 2338, s. 3.

¹⁷⁷ "Halkevi", **Ekekon**, 31 Mart 1945, S 2338, s. 3.

beşinden itibaren A ve B olmak üzere cezaevinde iki kurs açmıştır. Kursa ait masa ve sandalye de halkevi tarafından temin edilmiştir.¹⁷⁸

Halkevinin açmış olduğu okuma yazma kurslarının yoğun ilgi ile karşılanması üzerine 15 Şubat 1946'da "*Hâkimiyet-i Milliye, Köprübaşı ve Akif Paşa*" ilkokullarında kadın ve erkekler için ayrı ayrı okuma yazma kursları açılacağı duyurulmuştur. Yine aynı gazetenin bir başka sayısından bu kursların ilköğretim çağı dışındaki mevcudunun 60-70 arasında olduğu bilgisine ulaşılmıştır.¹⁷⁹ Görülmektedir ki Konya Halkevinin açmış olduğu kurslardan yararlanan vatandaşlar arasında yaş-cinsiyet ve mekân farkı gözetilmemiştir.

İki planörle birlikte başlanan planörcülük derslerine ortaokullarda sivil havacılığa meraklı ve sağlıkları müsait olan öğrenciler kabul edilmiştir. Ankara'dan planör öğretmeni olarak gelen Camal Ataç hazırlanan program çerçevesi içinde kültür parkta derslerine başladığı bilgisine ulaşılmıştır.¹⁸⁰

Halkevinde Aralık ayı içinde daktilo kursu açılacağı, Kasım ayında açılan kimya ve tabiiye kurslarının ise çalışmalarına devam ettiği ve öğrenci sayısının günden güne arttığı görülmüştür.¹⁸¹ Pazar günleri ise saz kursu verilmiştir.¹⁸²

Cezaevinde açılan A ve B olmak üzere iki gruba ayrılan "*Ulus Okulunda*" adı altında iki yüz tutukluya haftada altı gün ders verilmiştir.¹⁸³ Temmuz 1946'da halkevi kurslar komitesi tarafından bir stenografi kursu açıldığı ve kursa 16 Erkek, 5 kız öğrencinin kaydolduğu öğrenilmiştir.¹⁸⁴

e. Kütüphane-Yayın

M. Şakir'in başkanlığı döneminde Cumhuriyetin 22. yıl dönümü bayramında; Halkevi Yayın, Tarih, Müze, Güzel Sanatlar ve Köycülük Komiteleri tarafından hazırlanan yayınlar tanıtılmış ve takdim edilmiştir. Bu eserler şunlardır:

- "*Mevlâna'nın Ressamları*",
- "*Şikâr Tarihi*",

¹⁷⁸ "*Halkevi Çalışmaları*", **Ekekon**, 14 Aralık 1945, S 2446, s. 3.

¹⁷⁹ "*Halkevi Haberleri*", **Ekekon**, 4 Şubat 1946, S 2468, s. 3.

¹⁸⁰ "*Planörcülük Dersleri*", **Ekekon**, 10 Nisan 1945, S 2342, s. 2.

¹⁸¹ "*Halkevinde Daktilo Kursu Açılıyor*", **Ekekon**, 21 Kanun 1945, S 2436, s. 2.

¹⁸² "*Halkevi Çalışmaları*", **Ekekon**, 14 Aralık 1945, S 2446, s. 3.

¹⁸³ "*Cezaevinde Ulus Okulu*", **Babalık**, 10 Ocak 1946, S 6599, s.1.

¹⁸⁴ "*Halkevi Çalışmaları (Temmuz-Ağustos Ayları)*", **Konya**, S 93-94, Temmuz-Ağustos 1946, s. 32.

- “Konya”,
- “Konya Çevresinde Beslenme Meseleleri,”
- “İlgün Folkloru”.¹⁸⁵

Halkevi kütüphanesi uzman bir kişiye (Tarih Öğretmeni Öztürkmen) ilmî bir şekilde tasnif ve tertip ettirilmiş, daha sonra kütüphanenin katalogu basıma verilmiştir.¹⁸⁶ O zamana kadar birkaç tasniften geçen halkevi kütüphanesi artık en iyi durumunu almış ve bundan dolayı halkevi reisine ve Öztürkmen’e Ekekon gazetesi tarafından teşekkür edilmiştir.¹⁸⁷

1 Ağustos 1945’ten 31 Ağustos 1945 tarihine kadar gelen kitaplara ait bir bülten 21 Eylül 1945 tarihli Ekekon gazetesinde yayımlanmıştır.¹⁸⁸ Aynı zamanda cezaevinde yayın komitesi tarafından bir kitaplık kurulmuş ve bu kitaplık halkevinin yardımıyla her gün biraz daha zenginleşmiştir.¹⁸⁹ Daha sonra halkevi cezaevi hükümlülerinin yararlanmaları için 400 kitaba sahip bir kitaplık açmıştır. Cezaevi hükümlülerinin göstermiş olduğu yoğun ilgiden dolayı bu kitaplığın halkevi tarafından çeşitli kitapların ilavesiyle zenginleştirileceği gazeteden duyurulmuştur.¹⁹⁰

f. Sinema

Konya Halkevi aracılığıyla halka birbirinden farklı filmler izletilmiştir. Belki de halkevleri bu filmleri organize etmese birçok kişi o filmleri izleme imkânına sahip olmayacaktı. Halkevinin getirtmiş olduğu filmler İngiltere’nin hayvanat bahçelerini, okul hayatını, türlü fabrikalarını, tifüs hastalığı gibi birbirinden farklı konularda olmuştur. Bu filmlerin halkevi adına Belediye Sineması’nda çocuklara gösterilmesini M. Şakir temin etmiştir.¹⁹¹ Halkevleri önce yetişkinler için bu filmleri izlemeleri imkânını sunmuştur daha sonra çocuklar için de çok yararlı olacağı düşünülmüştür. Nitekim bu isteği gerçekleştiren halkevinde parasız sinemalar, filmler mevcut sinemalar tarafından halka gösterilmiştir. “İnönü Kampı” filmi 9 Nisan’dan itibaren üç gün gösterilmek üzere ev sinemasına verilmiştir.¹⁹²

¹⁸⁵“Cumhuriyetimizin 22. Yıl Dönümü Bayramında Halkevimizin Yayınladığı Kitaplar”, **Ekekon**, 31 Ekim 1945, S 2428, s. 1.

¹⁸⁶“Halkevi Faaliyetleri”, **Ekekon**, 10 Nisan 1945, S 2342, s. 2.

¹⁸⁷“Halkevimizin Kütüphanesi İyi Bir Şekilde Tanzim Edildi”, **Ekekon**, 28 Nisan 1945, S 2350, s. 2.

¹⁸⁸“Halkevi Kitaplığına”, **Ekekon**, 21 Eylül 1945, S 2411, s. 4.

¹⁸⁹“Halkevi Çalışmaları”, **Ekekon**, 14 Aralık 1945, S 2446, s. 3.

¹⁹⁰“Halkevi Haberleri”, **Ekekon**, 27 Mart 1946, S 2490, s. 1.

¹⁹¹“Sinema”, **Ekekon**, 6 Mart 1945, S 2327, s. 2.

¹⁹²“Halkevi Faaliyetleri”, **Ekekon**, 10 Nisan 1945, S 2342, s.2

Halkevi, Amerikan harp haberleri bürosundan yeni kültür filmleri getirtmiş ve bu filmlerin halk sinemasında ilk, orta öğrencilerin yanında bütün halka gösterileceği duyurulmuştur.¹⁹³ Nitekim bu filmler on iki gün boyunca parasız olarak halka gösterilmiştir. Halkevinin yeni filmler getirtmek için müracaat ettiği ayrıca şehrin tarihî abidelerine bir senaryo yaptırmak şartıyla bir film çevirtmeyi planladığı öğrenilmiştir. Halkevi bu emelini gerçekleştirmesi durumunda Konya için önemli bir eser çıkacağını dile getirmiştir.¹⁹⁴ Ancak bu emelin gerçekleşip gerçekleşmediğine dair kaynaklarda bir bilgiye tesadüf edilmemiştir.

g. Üniversite Haftası

Konya Halkevi Başkanı M. Şakir; söylediği Nutuk'ta *"Cumhuriyet'in fert olarak, millet olarak varlığımızı kuvvetlendirmek, yükseltmek, dünya gerçekleri ile yaşayışımızı uyanık ve sürekli bir münasebet ve temas hâlinde bulundurmak için kurduğu müesseseler vardır. Faydalı gelenekler vardır. Bu geleneklerin biri de ilmin görüşlerini, en yeni buluşlarını halk tabakaları arasında geniş ölçüde her türlü araçlarla yayarak sosyal yaşayışımızda ilim zihniyetini yaratmak ve hâkim kılmak amacını tutar. Cumhuriyetin bu geleneği en manalı ve yüksek ifadesini her yıl yurdumuzun bir köşesinde yapılmakta olan üniversite haftalarında buluyor"*¹⁹⁵ diyerek ilme verdiği önemi belirtmiş, halkevlerinin de bu duruma köprü vazifesi yaptığını ifade etmiştir.

Halkevi, çevresinde Konya tarihi ve kültürel önemine uygun bir fikir ve ilim hareketi yaratmak gayesiyle her yıl bir ilde yapılan ve Cumhuriyet döneminin önemli bir ilim hareketi olan Üniversite Haftası'nın o yıl ve gelecek yıllarda Konya'da yapılması için Ankara ve İstanbul'daki gerekli makamlara başvurulduğu öğrenilmiştir.¹⁹⁶ Sonuç itibarıyla yapılan başvurular olumlu yanıtlanmış ve hükümetçe İstanbul Üniversitesi'nin her yıl bir şehirde yaptığı Üniversite Haftası'nın altıncısı Konya'da yapılmıştır. Bu haftayı yapmak üzere İstanbul Üniversitesi'nden 112 kişi Konya'ya gelmiştir.¹⁹⁷ Üniversite Haftası münasebetiyle konferans veren kişiler ve konferans konuları çalışmamızın Konferanslar kısmında verilmiştir. Konferansların içeriğine bakıldığında o yılların Konya'sında önemli kültürel etkinliklere vesile olmuşlardır.

¹⁹³ "Halkevinde Kültür Filmlerinin Gösterilmesine Devam Ediliyor", **Ekekon**, 5 Ekim 1945, S 2417, s. 1.

¹⁹⁴ "Halkevi Film Haftası Sona Erdi", **Ekekon**, 12 Ekim 1945, S 2420, s. 2.

¹⁹⁵ "Mithat Şakir Altan'ın Söylediği Nutuk", **Ekekon**, 8 Ekim 1945, S 2418, s. 2.

¹⁹⁶ "Halkevi Faaliyetleri", **Ekekon**, 10 Nisan 1945, S 2342, s. 2.

¹⁹⁷ "Üniversite Haftasının 6.sı Şehrimizde Kutlanıyor", **Ekekon**, 28 Eylül 1945, S 2414, s. 2.

B. SOSYAL FAALİYETLER

1. Pazar Konuşmaları

Kütüphane yayın kolu pazar konuşmalarını tertip etmiştir. Konu yelpazesi son derece zengin olan bu düzenli konuşmalara M. Şakir de her Pazar iştirak etmiş ve çeşitli konular üzerine yapılan konuşmaları dinlemiştir. Halkevi tarafından Mart ayında verilen pazar konuşmaları şu şekildedir;

- Sabit Günbay; "*Millî Muaşeret*",
- M. Yavuz Süslü; "*Çocuğun İdaresi ve Terbiyesi*",
- Mehmet Eken; "*Ahır Nadası*",
- Suat Yeşilyurt; "*Ceza Davalarında Hükümlere Karşı Müracaat*",
- Mevlut Ocakçioğlu; "*Aile Hukuku*",
- Mehmet Eken; "*Hayvan Yemlerinden Korunga Ziraatı*",
- Halil Edil; "*Tarihî Menkıbeler*", "*Türk'ün Büyüklüğü*".¹⁹⁸

Bu konuşmaların beşincisi 18 Mart 1945 tarihinde muhtelif semtlerdeki kahvelerde gerçekleşmiştir.¹⁹⁹

Konya Halkevi genç nesle büyük önem verdiğini bu sebeple her pazar günü sabahları saat 10.00-12.00 arası halkevi kürsü ve salonunu konuşmak isteyen gençlere ayırdığını ifade etmiştir. Gençler kendileri seçip hazırladıkları bir konuyu bir suretini halkevine vermek şartıyla konuşma yapabilmış ve istediklerini davet edebilmişlerdir.²⁰⁰

Nisan 1946'da Halkevi tarafından yapılan Pazar konuşmalarının konuları ise şunlardır;

- Mehmet Eken; "*Hayvan Yemlerinin Yetiştirilmesi*",
- Halil Edil; "*Tarihi Menkıbeler*",
- Sabit Günbay; "*Telkinlerin Müsbet veya Menfi Tesirleri*",
- Memduh Yavuz Süslü; "*İnkılâplar*".²⁰¹

27 Ocak'ta yapılan Pazar konuşmalarının konusu Selçuk gazetesinden öğrenildiği kadarıyla şöyledir:

- Sabit Günbay; "*Pasif Korunma ve Türk Tipi Maske*",

¹⁹⁸ "Halkevi Haberleri", **Ekekon**, 20 Mart 1946, S 2487, s. 1.

¹⁹⁹ "Halkevi Pazar Kahve Konuşmaları", **Ekekon**, 22 Mart 1945, S 2334, s. 2.

²⁰⁰ "Halkevi Çalışmaları", **Ekekon**, 26 Aralık 1945, S 2451, s. 1.

²⁰¹ "Pazar Konuşmaları", **Babalık**, 3 Nisan 1946, S 6637, s. 1.

- İhsan Eke; “*Altı Oktan Laiklik*”,
- Mehmet Eken; “*Fasulye Yetiştirilmesi*”,
- Şeref Kişmir; “*Türk Ordusu Bir Okuldur*”,
- Necati Elgin; “*Medeni ve Siyasi Hürriyetimiz*” .²⁰²

M. Şakir’in Halkevi başkanlığı döneminde yapılan Pazar konuşmalarının konuları yukarıda görüldüğü üzere pek çok alandan konuları ihtiva etmektedir.²⁰³

2. Sosyal Yardımlar

Halkevi, Sosyal Yardım Komitesi için tahsis edilen bir günlük matine hâsılatından yüz lira bağışlamıştır.²⁰⁴ Halkevi Sosyal Yardım Şubesinin aldığı yeni bir karara göre; Türkiye nüfusunun artmasında büyük hizmeti geçen 7 ve daha fazla çocuklu ailelere bu çocukların hepsinin sağ ve aynı anne babadan olması şartıyla 25-50 lira arasında para yardımı yapılması kararlaştırılmıştır.²⁰⁵ Halkevi Sosyal Yardım Kolu 55 çocuğa ayakkabı almak için sipariş vermiş ve bu çocukların ayak ölçülerini aldirtmiştir.²⁰⁶

11Ağustos 1945 Cumartesi akşamı belediye bahçesinde halkevi tarafından bir bahçe müsamesesi verilmiştir. Müsamereye parti, belediye, halkevi başkanları, cemiyet mensupları, aydınlar, üniversite öğrencileri ve halk katılmıştır. Müsamerede halkevi müzik koro kolu konser vermiş, şiir okunmuş ve gecedен elde edilen gelir Konya Lisesinden Yetişenler Derneğine üniversite gençleri için yurt yapımı amacıyla verilmiştir. Ancak bu durumdan yalnızca Ankara ve İstanbul’da yükseköğrenimini yapmakta olan gençler faydalanabilmiştir.²⁰⁷

Ayrıca halkevi sosyal yardımlaşma duygularını artırmak ve hayır hizmetlerinde güzel işler yapmış olanları anmak için Hayır Cemiyetleri Günü yapmayı kararlaştırmıştır.²⁰⁸

Halkevi cezaevi okuluna yardım olarak iki başöğretmen tayin etmiş, dershaneye sıra, masa yapılmak üzere bir miktar tahta, yüz alfabe ve yüz okuma kitabı ile bir takım harita ve

²⁰²“Halkevi”, **Selçuk**, 30 Ocak 1946, S 24, s. 2.

²⁰³ Ayrıntılı bilgi için bk. Nadire Emel Suntar, **Konya Halkevi ve Eğitim Faaliyetleri (1932-1951)**, SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2004, s. 134-187.

²⁰⁴ “Halkevi Çalışmaları”, **Ekekon**, 27 Ocak 1945, S 2311, s. 2.

²⁰⁵ “Halkevimiz”, **Ekekon**, 8 Şubat 1945, S 2316, s. 2.

²⁰⁶ “Sosyal Yardım”, **Ekekon**, 24 Şubat 1945, S 2323, s. 2.

²⁰⁷ “Halkevi Bahçe Müsameresi”, **Ekekon**, 16 Ağustos 1945, S 2397, s. 2.

²⁰⁸ “Halkevi Çalışmaları”, **Ekekon**, 26 Aralık 1945, S 2451, s. 1.

tebeşir göndererek okulun ihtiyacını karşılamıştır. Bu sebepten dolayı Cumhuriyet Savcısı Nusret Tuncay halkevine katkılarından dolayı teşekkür etmiştir.²⁰⁹

3. Aktiviteler

Halkevinde okulların sömestr tatili sebebiyle Konya’da ailelerin yanında olan üniversiteli gençler bir edebiyat gecesi düzenlemişlerdir. İklim şartlarının hayli zorlayıcı ve soğuk olmasına rağmen geceye; vali, komutan, halkevi başkanı ve şiir severler katılmıştır.²¹⁰

Konya Halkevinde Pazar günü saat 14.30’dan 18.30’a kadar açık bulundurulmuş salonda gençlere pinpon, satranç oyunları, plaklar, fadyadan müziklere kadar toplanıp eğlenme fırsatı verilmiştir. Ayrıca mahalle gençleri ayda bir kere saat 19.00’dan 24.00’a kadar toplantılar, kısa konuşmalar, millî oyunlar ve halk sazları tertip etmişlerdir.²¹¹

Halkevince tertip edilen bir programda 30 Aralık 1945 Pazar günü sabah 10.00-12.00 arası gençlik konuşma saati, öğleden sonra 14.30-18.30 arası da gençlik ve halk toplantı saati olarak kararlaştırılmıştır. Ocak 1946 ile birlikte ev spor kolu tarafından düzenlenen pinpon müsabakaları da başlatılmıştır.²¹²

Halkevi her cumartesi günü saat 19.00 - 24.00 arasında mahalle gençleri tarafından düzenlenen toplantılara ev sahipliği yapmıştır. Toplantıda ev başkanı gençlerle konuşmuş ve bu gibi programların gençlerin sosyal hayatta ve sosyal toplantılarda hareket sahibi olmalarını sağlayacağını dile getirmiştir. Gençler bir müddet dama ve satranç oynadıktan sonra gramofonla müzik dinlemişler, halkevi başkanı; kendilerine ayrılan bu toplantıların programlandırılması, düzenli toplanılması için “*Mahalle Delikanlıları Toplantısı Tertip Heyeti*” seçilmesini istemiştir. Sonraki haftalarda bu gençler arasında denemelerle “*Halk Türküleri Koro Heyeti*” ve “*Açık Hava Temsil Grubu*” kurulmasına karar verilmiştir.²¹³

Halkevinde her Cumartesi günü saat 14.00’dan 17.00’a kadar “*Halkevli Genç Bayanlar Toplantısı*” yapılmıştır. Bedia isminde genç bayan tarafından sağlık konulu bir konuşma yapılmış, diğer bayanlar tarafından sıra ile monologlar ve şiirler okunmuştur.²¹⁴ Yine ev salonunda CHP’ye yeni katılanlar için bir tanışma toplantısı yapılmıştır. Toplantıda

²⁰⁹ “Halkevine Teşekkür”, **Babalık**, 10 Ocak 1946, S 6599, s. 1.

²¹⁰ “Üniversite Gençleri Bir Edebiyat Gecesi Yapıldık”, **Ekekön**, 24 Şubat 1945, S 2323, s. 2.

²¹¹ “Halkevi Çalışmaları”, **Ekekön**, 26 Aralık 1945, S 2451, s. 1.

²¹² “Halkevi Çalışmaları”, **Ekekön**, 2 Ocak 1946, S 2454, s. 1-4.

²¹³ “Halkevi Çalışmaları”, **Ekekön**, 23 Ocak 1946, S 2463, s. 2.

²¹⁴ “Halkevi Çalışmaları”, **Ekekön**, 4 Şubat 1946, S 2468, s. 1.

söz alan M. Şakir parti ve partililerin kemiyet ve keyfiyet bakımından taşıdıkları kıymeti belirten bir konuşma yapmıştır.²¹⁵

4. Bayındırlık

M. Şakir halkevi başkanlığı döneminde Konya Demiryolu ve bazı önemli hususları Ankara’da görüşmek üzere parti reisi Halis Ulusan’ın başkanlığındaki heyette Konya Halkevi reisi olarak yer almıştır.²¹⁶ Ağustos ayında halkevleri danışma kuruluna iştirak etmek üzere Ankara’ya giden M. Şakir; halkevleri ile ilgili izahatlar verildiğini ve üç yıllık programların açıklandığını belirtmiştir. Bunun dışında halkevi binasının inşası meselesini, İstanbul’da tahsil gören Konyalı gençler için yurt meselesini, Meram’da bir otel ve gazino yapımı, Konya-Ankara arasında bir yolu, Konya’daki obrukların sularının kullanımı için İsviçre’ye yeni makineler sipariş edilmesi gibi meseleleri ilgili mercilerle görüştüğünü belirtmiştir.²¹⁷ Ayrıca Konya’da mevcut eski tarihî binalar üzerine kimlerin eserleri olduğuna dair birer levha konulması için gerekli makamlar nezdinde teşebbüsler yapıldığı ifade edilmiştir.²¹⁸ Başkanlığı dönemindeki önemli bir gelişme de Çumra’da yaptırılacak halkevinin temelinin törenle atılması olmuştur.²¹⁹

Çarşamba günü parti binasında Konya ilinin kalkınması ile ilgili bir toplantı yapılmıştır. Toplantı milletvekili Saffet Arıkan reisliği altında yapılmış ve toplantıya Ankara milletvekili M. Ökmen, Maraş milletvekili Rasih Kaplan, parti başkanı Halis Ulusan, halkevi başkanı, parti, halkevi, belediye, ticaret üyeleri katılmışlardır. Söz alanlardan biri olan M. Şakir, Konya’nın mühim ihtiyaçlarından olan sulama ve demiryolu konuları üzerinde esaslı izahatlar vermiş, Ankara ile Konya arasında stabilize bir şoseden ziyade yapılacak demir yolunun esaslı olacağını, demir yolunun Orta Anadolu’yu kalkındıracak en büyük dava olduğunu belirtmiştir. Ankara’dan Konya’ya şimdiki gibi 680 km ile değil 230 km ile ulaşılacağını belirtmiştir. Konya ilinin kalkınması ile ilgili yapılan toplantıda Konya Ankara arası demir yolu meselesinden sonra Konya ovasının sulanması meselesine geçilmiştir. Sulama İdaresi müdürü İzzet dinlenmiştir. Ayrıca iki buçuk milyon liralık tahsisatla kanalın

²¹⁵ “Halkevinde Partililer Tanışma Toplantısı”, **Ekekon**, 15 Mart 1946, S 2485, s. 1.

²¹⁶ “Halkevinde İki Toplantı”, **Ekekon**, 9 Ocak 1945, S 2303, s.2.

²¹⁷ “Halkevi Reisinin Ankara Müjdeleri” **Ekekon**, 14 Eylül 1945, S 2408, s. 1,2.

²¹⁸ “Halkevi Çalışmaları”, **Ekekon**, 27 Ocak 1945, S 2311, s. 2.

²¹⁹ “Çumra’da Yaptırılacak Halkevinin Temeli Törenle Atıldı”, **Ekekon**, 5 Eylül 1945, S 2405, s. 2.

baştan aşağı temizlenmesi ve Karakaya istikametinde yarım kalan uzatılma işlerinin tamamlanması kararlaştırılmıştır.²²⁰

Adalet, Ulaştırma ve Ticaret bakanları Konya'ya 14 Ekim 1945'te gelmiştir. Halkevinde halkla görüşükten sonra ilçelerde halkın dileklerini dinlemişlerdir.²²¹ Halktan sulama, tren, salon, hastane, kiracılık, manifatura eşyası, tiftik, istihsal, mahreç, körler, faturalar meselelerine kadar pek çok istek ve dilek almışlardır.²²²

M. Şakir'in başkanlığı dönemindeki önemli faaliyetlerden biri de Alâeddin Tepesi'ndeki binanın yetersizliği dolayısıyla sürekli dile getirilen yeni bina isteğinin sonuç bulması ve 25 Mayıs 1946'da saat 12.30'da Atatürk anıtı karşısındaki eski millet bahçesinin arkasında kamulaştırılan arsada yeni halkevi binasının temeli atılması olmuştur.²²³

5. Spor

Halkevinde spor kulüpleri kongresi yapılmış ve M. Şakir yapılan kongrede sporun önemini anlatan bir konuşma yapmıştır. Sporun hayatın neşe ve kuvvet kaynağı olduğunu bu sebeple halkevi çatısı altında sporculara her türlü yardımın sağlanacağı sözünü vermiştir.²²⁴

Halkevi Spor Komitesi bir hentbol müsabakası tertip etmiş. Müsabaka Gençlerbirliği Spor Kulübü ve Sanat Enstitüsü arasında yapılmıştır.²²⁵ Halkevi bahçesinde voleybol sahasının açılışı yapılmıştır. Halkevi başkanı ev işleri ile spor hareket ve faaliyetlerine verilen önemden, bu husustaki teşebbüs ve kararlarından bahsetmiştir.²²⁶

Halkevi voleybol sahasında bayramın birinci, ikinci ve üçüncü günlerinde kulüplerarası voleybol müsabakası düzenlenmiştir. Müsabakaya iştirak eden takımlar ev salonunda ağırlandı ve halkevi başkanı tarafından kazanan takıma bir biblo hediye edilmiştir.²²⁷ Adana Demir Spor kulübü futbolcuları şerefine halkevinde bayramın birinci günü saat 18.00'da bir çay partisi düzenlenmiş ve halkevi başkanı, bu gezilerin gerek spor ve memleketi tanıma bakımından, gerekse de spor hayatının gelişmesi bakımından önemine

²²⁰ “Ankara Konya Demir Yolu Hakkında Hayırlı Bir Toplantı”, **Ekekon**, 5 Ekim 1945, S 2417, s. 1.

²²¹ “Bakanlar Halkevinde Halkla Görüştü”, **Ekekon**, 15 Ekim 1945, S 2421, s. 1.

²²² “Adalet Ulaştırma ve Ticaret Bakanlarımızla Görüşmeler”, **Ekekon**, 17 Ekim 1945, S 2422, s. 1.

²²³ “Bugün Halkevi Binasının Temel Atılma Töreni Yapılıyor”, **Selçuk**, 25 Mayıs 1946, S 57, s.1.

²²⁴ “Spor Kulüpleri Kongresi”, **Ekekon**, 13 Şubat 1945, S 2318, s. 2.

²²⁵ “Spor Hareketleri”, **Ekekon**, 19 Mayıs 1945, S 2359, s. 2.

²²⁶ “Halkevi Sahasında Yapılan Voleybol Maçı”, **Ekekon**, 5 Eylül 1945, S 2405, s. 2.

²²⁷ “Halkevi Voleybol Müsabakası”, **Ekekon**, 12 Eylül 1945, S 2407, s. 2.

değinen kısa bir konuşma yapmıştır.²²⁸ Spor komitesinin halkevi sahasında düzenlediği voleybol maçlarında Konya takımı galip gelmiş ve halkevi tarafından ödüllendirilmiştir.²²⁹

III. HALKEVLERİNİN KAPATILIŞI VE KONYA HALKEVİ

Halkevleri, DP'nin iktidara geldiği 14 Mayıs 1950'den 7 Ağustos 1951'e kadar iktidar ve muhalefet arasında sürekli bir tartışma konusu olmuştur. Ancak 7 Ağustos'ta meclis toplantısında söz alan Başbakan Adnan Menderes; halkevleri ve halkodaları kurmanın gençlik teşkilatını ele almanın *faşistvari* düşüncelerinin ürünü olduğunu, mevcut bulunan evlerin ise faaliyetlerinin toplumsal ve siyasi bünyeye tamamen ters olduğu gerekçesi ile 8 Ağustos'ta yürürlüğe girecek olan yasanın gerekçesini açıklayarak tartışmalara son vermiştir.²³⁰

8 Ağustos 1951'de 5830 sayılı yasa olarak meclisten geçmiş ve 11 Ağustos 1951'de Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş, böylece ilk dönem halkevlerine son veren tasarı; kamu kuruluşlarının tüzel kişiliklerinin, derneklerin mal varlıklarının siyasi partilere bağışlanmasını ve bedelsiz olarak devredilmesini yasaklamıştır. Ayrıca Türk Ocakları gibi feshedilmiş kamu kuruluşları ve derneklerden transfer edilen kamu mallarının da iadesini zorunlu kılmıştır.²³¹

Halkevlerinin kapatılması meselesi Konya basınında geniş yer tutmuş ve halkevlerinin geleceği konusu günlerce manşetlerden düşmemiştir. Yeni Konya gazetesinin 16 Ağustos 1951 tarihli sayısında "*Halkevleri Hastane mi Olacak?*", 17 Ağustos 1951 tarihli sayısında "*Halkevlerinin Çocuk Esirgemeye Tahsisi Düşünüyor*", 24 Ağustos 1951'deki sayısında ise "*Şehir Halkevinin İlkokul Olması Muhtemel*" başlıklı yazılarla halkevinin geleceği üzerine fikirler öne sürülmüştür.²³² 1951'de kapatılan ilk dönem Konya Halkevi son başkanlığına ise 1947 yılının sonlarında CHP İl Kongresinde yeni idare kurulu üyelerinin belirlenmesiyle birlikte Suat Abanazır getirilmiştir. Ancak 27 Mayıs 1960 darbesi sonrası Demokrat Parti iktidarının yıkılması ile Konya Halkevi yeniden açılış sürecine girmiştir. 21 Nisan 1963 günü Ankara'da yapılan Türk Kültür Derneklerinin olağanüstü tüzük kurultayında halkevlerinin yeniden açılması kararlaştırılmıştır.²³³ İkinci dönem halkevlerinin ilk başkanı, ilk dönem

²²⁸ "Halkevimiz Tarafından Misafir Sporculara Çay Verildi" **Ekekon**, 19 Kasım 1945, S 2435, s. 2.

²²⁹ "Halkevi Çalışmaları (Temmuz-Ağustos Ayları)", **Konya**, S 93-94, Temmuz-Ağustos 1946, s.32.

²³⁰ Çeçen, **Halkevleri**, s. 252.

²³¹ Sefa Şimşek, **Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevleri 1932-1951**, İstanbul 2002, s. 213.

²³² "Halkevlerinin durumu", **Yeni Konya**, Ağustos 1951, S 874, s. 1.

²³³ Çeçen, **Halkevleri**, s. 261.

halkevlerinin başkanlığını yapmış (1943-1945) Muhlis Koner'in torunu Özgen Küçükkonar (1963-1969) olmuştur.²³⁴

M. Şakir; Konya dergisinin 1943'ten başkan olacağı dönem olan 1945'e kadar umumi neşriyat müdürlüğünü yapmış, başkan olduktan sonra da imtiyaz sahibi ve umumi müdürlüğünü yapmıştır. Konya dergisi gelecek nesillere halkevinin faaliyetlerini ve kültürel mirasını taşımıştır. Derginin 3 Eylül 1936'da başlayan yayın hayatı Mayıs-Haziran 1950'de son bulmuş ve bu döneme kadar 140 sayı çıkmıştır.²³⁵

M. Şakir'in halkevlerinin kapanması hakkındaki düşüncelerine kaynaklarda rastlanmamıştır. Ancak halkevlerinde bir dönem başkanlık yapmış ve halkevlerinin varlığını faydalı gören birisi olarak bu durumu eleştiren kişiler arasında olduğu düşünülebilir.

²³⁴Suntar, **Konya Halkevi**, s. 298.

²³⁵ bk. **Konya Dergisi**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞAHSİYETİ-ESERLERİ-FİKİRLERİ

I. ŞAHSİYETİ

A. ŞAHSİYETİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Şahsiyet yani kişilik kavramı; psikoloji biliminin ortaya çıkmasından itibaren tartışma konusu olmuştur. Ancak kavram üzerinde birleşilen ortak nokta; kalıtım, iç salgı bezleri, bilinçaltı, çevre faktörlerinin etkisiyle oluşan ve salt zihinsel sürecin eseri olan, kalıplara ve tiplere göre farklılıklar gösteren davranışlar manzumesi olmuştur.²³⁶

Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise kişilik; bir kimseye özgü belirgin özellik, bedenî ve ruhi özelliklerin tümüne verilen ad olarak tanımlanmıştır.²³⁷

İnsan davranışlarını etkileyip genetik olmayan bütün etmenleri içine alan sosyal çevre kavramının şahsiyetin oluşumundaki rolü çok önemlidir. Ancak birey şahsiyetini oluşturan temel öğeleri kalıtım yolu ile alır. Bu sebeple M. Şakir'in şahsiyeti analiz edilirken katılım faktörü ve içinde yetiştiği sosyal çevre ile birlikte değerlendirilmiştir.

M. Şakir; Osmanlının tarih sahnesinden çekilmek üzere olduğu bir dönemde dünyaya gelmiştir. Çocukluk ve öğrencilik yılları Türk milletinin çok zor bir imtihandan geçtiği, Balkan, Birinci Dünya ve İstiklal savaşları döneminde geçmiştir. Bu durum memlekette ve Konya'da eğitim alan öğrencilerin sayısında önemli düşüşlerin olmasına sebep olmuştur. Öğrenci sayısı o kadar düşmüştür ki, Konya Sultanisi 1913-1914 yıllarında mezun verememiştir. Buna rağmen M. Şakir, 1916 yılında Konya Sultanisinden mezun olan iki kişiden biri olmuştur.²³⁸ Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında; Türk Ocakları'nda ve halkevlerinde Atatürk ilke ve inkılaplarını Konyalı hemşehrilerinin benimsemesi için çalışan M. Şakir, Türk milletinin medeni sahada hak ettiği yere gelebilmesi için çabalamıştır. 1929 ekonomik buhranı bütün dünyayı etkilediği gibi Türkiye'yi de etkilemiştir. Bu dönemde

²³⁶ Âdem Çelik, **Dini Değerler Bağlamında Kişilik Gelişimi**, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2004, s. 15.

²³⁷ bk. TDK Sözlüğü, C I, Ankara 1983, s. 718.

²³⁸ Caner Arabacı, **Milli Mücadelede Konya Öğretmenleri**, Konya 1991, s. 21.

oluşturduğu eserlerinde ve yazılarında; ekonomide devletçilik politikası ile birlikte millî iktisadın oluşturulabilmesi için yerli malı kullanımını teşvik etmiştir.²³⁹

Babası Şakir Bey; annesi Huriye Hanım ile evlendikten sonra Konya'ya gelmiş, dolayısı ile Şakir Bey, gençlik hayatını ve tahsilini İstanbul gibi bir kültür merkezinde tamamlamış olmalıdır.²⁴⁰ Konya dergisindeki bir yazısında babası ile 1913 yılında Konya'ya babasının Umumî Meclis'e iştiraki için kendisinin ise Konya Sultanisine kayıt için geldiklerini belirtmiştir.²⁴¹ Akrabası ve aile dostu olan Mehmet Ferit Uğur²⁴² un hayatındaki yerini adı geçen şahsın ölümünün ardından kaleme aldığı bir yazıda anlatan M. Şakir; Konya'ya geldiği zamanlarda O'nun evinde misafir olduğunu yazmıştır. Ferit Bey'in evinde bulunduğu bir gün duvarlarındaki asılı levhaların dikkatini çekmesi üzerine Ferit Bey'in eşinin kendisine bu levhaların Ferit Bey'in idadi ve yüksek muallim mektebindeki döneminde jeoloji ile ilgili oluşturduğu levhalar olduğunu anlattığını ifade etmiştir. Ferit Bey ile ilk görüşmelerinde, onun kendisinin okumaya olan merakını teşvik ve takdir ettiğini belirtmiş ve üzerinde hoş bir izlenim bıraktığını dile getirmiştir. 1922 yılının sonlarında Konya'ya geldiğinde Ferit Bey'in evinde birkaç gece misafir olduğunu, yanında getirdiği Ilgın hakkındaki çalışmasını bu süreçte ona okuduğunu belirtmiştir. Çalışmayı beğenen Ferit Bey'in şu sözlerle: *"Bu saha henüz yeni bir çığırdır, bu işe ilk başlamış olmanıza rağmen muvaffakiyetiniz pek değerlidir, eserin tasnifi, tertibi hele halkiyata ait bölümleri pek hoş, bir muaheze ve tenkide değil, bilakis takdire layıktır"* kendisini onurlandırdığını ifade etmiştir. Ferit Bey'in isteği üzerine çalışmanın el yazılı nüshasını hediye ettiğini söylemiştir. Ferit Bey'in bu çalışmayı ortaokul öğretmenlerine örnek gösterdiğini daha sonra bir öğretmen arkadaşından işittiğini ve çok hoşuna gittiğini de ilave etmiştir. Ferit Bey'in Maarif Vekâletine gönderdiği bu çalışmasının çok beğenildiğini, kendisinin takdirname ve maaşına beş kuruş zam ile ödüllendirildiğini belirtmiştir. M. Şakir; Ferit Bey ile olan sohbetlerinden çok feyiz aldıklarından, geç saatlere kadar süren muhabbetlerinde zamanın nasıl aktığını fark

²³⁹ bk. Mithat Altan, **Millî İktisata Doğru**, Ankara 1931; **Konya'nın İktisadi Bünyesine Bir Bakış**, İstanbul 1940; **Aksaray Vilayet Gazetesi**, *"Yerli Ma'mulata Rağbet Millî İktisadiyatın Bir Zaruretidir"*, 6 Temmuz 1927, S 38, s.2; *"İktisadiyatımızın İnkişaf ve Tensiki"*, 14 Mart 1928, S 75, s. 3; *"Memleketi ve İşlerini Tanımak İhtiyacı"*, 21 Mart 1928, S 76, s. 1; **Türk Sözü**, *"Yeni Teşebbüsler"*, 7 Teşrin-i Evvel 1917, S 422, s. 3; *"Millî Ma'rifetler"*, 18 Teşrin-i Evvel 1917, S 423, s. 3; *"Millî Sanayi Teşvik ve Himaye"*, 24 Teşrin-i Evvel 1917, S 424, s. 3; **Duygu**, *"Medeni İntikalde Hız"*, 2 Mayıs 1931, S 29, s.2.

²⁴⁰ 21 Eylül 2013 tarihli mülakat.

²⁴¹ Mithat Şakir Altan, *"Ferit Bey'i Nasıl Tanıdım"*, **Konya**, Mart 1942, S 41, s. 42.

²⁴² M. Ferit Uğur; 1880 Konya doğumlu olup, babası Konyalı İbrahim Efendi'dir. 1898'de Konya İdadisini derece ile bitirmiştir. Ardından Darü'l-Muallimin-i Âliye'yi kazanarak 1901 yılında buradan mezun olmuştur. Millî mücadele dönemi Konya'da Millî Eğitim Müdürlüğü yapmıştır. Konya İdadisinde; Coğrafya, Türkçe, Hendese, Mevalid-i Zirâiye, Kozmografya, Hesap derslerinin öğretmenliğini yapmıştır. Bu vazifelerinin dışında; Konya Halkevi Başkanlığı ve Konya Dergisi yöneticiliği yapmıştır. bk. Caner Arabacı, **Millî Mücadelede Konya Öğretmenleri**, Konya 1991, s. 173-183.

etmediklerinden bahsetmiştir. Bu sohbetlerde, Ferit Bey'in kendisine halkiyat, günün ilim ve fikir hayatı üzerine olan düşüncelerini sorduğunu, duyduklarından hoşnut olan Ferit Bey'in, dönemin basını üzerine de sorular yönelttiğini, aldığı cevaplar karşısında kendisini takdir ettiğini belirtmiştir.²⁴³

M. Şakir; düşünsel anlamda etkilendiğini belirttiği Konya'nın entelektüel kimliğine sahip iki kişiden bahsetmiştir. Bu kişiler; Namdar Rahmi Karatay²⁴⁴ ve Mümtaz Bahri Kuru²⁴⁵dur. Gençlik yıllarında Türk Ocakları'nın çatısı altında Namdar'ın etrafında toplanan gençlerden biri olduğunu belirten M. Şakir; Namdar'ın kendisini yazma konusunda teşvik ettiğini, yazdıklarını da okuyarak beğenilerini sunduğunu ifade etmiştir. Namdar ile felsefi ve sosyoloji alanında sohbetler ettiklerini hatta bu sohbetlerinin bir meyvesinin Ocak dergisinde yayımlanan bir yazısı olduğunu söylemiştir.²⁴⁶ Namdar'ın hocası Bahri ile felsefe üzerine olan sohbetlerinde kendisinin de yer aldığını ve bu sohbetlerden çok hoşlandığını ifade eden M. Şakir, Bahri'nin Konya'nın yetiştirdiği ender şahsiyetlerden biri olduğunu belirtmiştir. Bahri'nin Konya'ya maarif, bankacılığın şehirde gelişip kökleşmesi ve şahsi teşebbüs yönündeki hizmetlerinin anılmaya değer olduğunu dile getirmiştir.²⁴⁷

Onun kişiliğini etkileyen kişiler arasında Atatürk baş sıraya konulabilir. Zira O, Atatürk'ün yolundan bir an bile ayrılmamıştır. Okumaya, yazmaya ve dostluğa büyük önem veren M. Şakir'in arkadaşları arasında Afet İnan, Şevket Süreyya, Faruk Nafiz Çamlıbel, Şevki Ergun, Sadi Irmak gibi önemli şahsiyetler yer almıştır.²⁴⁸

²⁴³ Altan, "Ferit Bey'i Nasıl Tanıdım", **Konya**, Mart 1942, S 41, s. 42-44.

²⁴⁴ Namdar Rahmi Karatay; Konya'nın tanınmış ailelerinden Abdülfettah ve Karataylar'a mensuptur. 1896 Kütahya doğumludur. Konya İdadisinden mezun olduğu 1912 yılında öğretmenliğe başlamıştır. Yazı hayatına lise yıllarında başlayan Namdar, bir dönem Ocak Dergisinin başına getirilmiştir. Konya valisi Muammer Bey tarafından Viyana ve Budapeşte okullarını incelemek üzere Avrupa'ya gönderilir. Felsefe alanındaki yazıları, Babalık gazetesi ve Ocak, Yeni Fikir dergilerinde yayımlanır. Tahsil için Paris'e giden Namdar Fransa dönüşü Naci Fikret ile birlikte "Konya Enerjetizm Felsefe Okulu"nu kurmuştur. 1933-1953 basın hayatının en büyük mizacı hicivcisi olmuştur. bk. Mustafa Arıkan, **Hamdi Ragıp Atademir**, Ankara 1998, s. 219; Ali Birinci, "Namdar Rahmi Karatay'ın Hikâyesi", **Türk Yurdu**, Eylül 2012, S 301, s. 42; Arabacı, **Konya Öğretmenleri**, s. 112-134.

²⁴⁵ Mümtaz Bahri Kuru; Anne ve baba tarafından Mevlâna sülalesine mensup olup, 2 Ekim 1888 Konya doğumludur. Babası Nakipoğlu sülalesinden Hacı Ahmet Bahri Efendi'dir. Konya'da eğitimini tamamlayan Bahri; 1906 yılında Konya Maarif İdaresi Mekâtib-i İbtidâiye kâtibi olarak öğretmenlik hayatına başlamıştır. 26 Eylül 1912'de hukuk mektebini bitirir. 1914 yılında ekonomi tahsili için Fransa'ya gönderilir. Namdar'ın hocası olan Bahri aynı zamanda Türk Ocağı'nın kurucularındandır. bk. Arabacı, **Konya Öğretmenleri**, s. 146-155.

²⁴⁶ bk. Mithat Şakir, "An'anelerin Kıymet-i İctimâiyesi", **Ocak**, 31 Mart 1334, S 14, s. 116, 117.

²⁴⁷ Özcan, **Konya Yazıları**, s. 529,530.

²⁴⁸ 2013 tarihli mülakat.

B.FİZİKİ PORTRESİ

M. Şakir Bey; orta boylu olup boyu ile kilosu orantılı bir vücut ölçüsüne sahiptir. Düzgün bir kaş yapısı olup, gözleri hafif çekik ve kahverengidir. Kumral olan saçları geriye doğru düzgün bir şekilde taranmış ve saçlarının ortasına birkaç tel beyazlık erken yaşında gelmiştir. Zamanın modasına göre bıyık koyduğu dönemler olmuştur.

O, giyimine çok özen gösteren bir insandır. Her zaman temiz giyimli ve şıktır. Ayakkabıları daima temiz ve boyalıdır. Fotoğraflarının hepsinde, takım elbiseli, kravatlı olan M. Şakir'in yeleğinin cebine koyduğu cep saati ile başına taktığı fotrleri de kıyafet inkılabını desteklediğini göstermektedir.

Ailesine düşkün bir insan olan M. Şakir, çocuklarının her biri ile ayrı ayrı ilgilenmiş, onları sinema ve tiyatroya götürmüş, okumaları için kitaplar seçmiştir. Ölümünün ardından damadı ve öğrencisi Sofu Tuğrul onu şu şekilde anlatmıştır: *“Onun ailesine karışalı 22 yıl oldu. Tartıştık, barıştık. Her hâlini her davranışını aşağı yukarı bilirim, birçok meziyetini sayar dökerim ama bendeki en büyük etkisi onun eşine az rastlanır bir “baba” olmasıdır. Her ana baba evladını sever, onların iyi birer insan, topluma faydalı kişiler olmasını ister. Fakat Mithat Şakir kadar çocuklarının üzerine titreyen kimseler herhalde çok azdır. O, her çocuğu ile onların problemleri, üzüntüleri ile ilgilenir, onlara yol gösterir, sevinçlerini paylaşır, çoğunluğu evli barklı olmasına rağmen onlara sorumluluklarını hatırlatır, sağlık durumlarının gidişinden, torunlarına olan davranışlarına kadar her şeyi yakından izlerdi. Nasihat eder, yol gösterir çare arardı. Bu kadar çalışma, yazı ve okumanın arasında buna nasıl vakit ve imkân bulurdu, hâlâ çözememişimdir. Çevresi, tanıdıkları onu daima mütevazı fakat kültürlü, daima başı dik fakat parasız, daima tatlı sert fakat anlayışlı ve babacan, daima mutakit ve dindar fakat aydın düşünceli bir kişi olarak anacaklardır.”*²⁴⁹

Öğrencisi ve aile dostu olan Kışmır ardından hocasını şu sözlerle anlatmıştır: *“Yalancı bir pehlivan değildi. Yarım aydın hiç değildi. Okuyan, okuduğunu anlayan ve hilesiz yalansız uygulayan kişi idi. Kendisiyle beraber niceleri yürümüş gitmişlerdi. Politikacısı, öğretmeni, avukatı sanki jetlere binip yanından bir rüzgâr hızıyla uzaklaşmışlardı. Öğretmenlik yaptı, yetmedi hukuku bitirdi, o da yetmedi politikaya atıldı milletvekili oldu. Fakat bütün bunlar karakterini değiştirmesine yeni bir kişiliğe bürünmesine yetmedi, olduğu gibi kaldı. Daha*

²⁴⁹ Tuğrul, “Hem Hocam Hem Babamdı”, **Yeni Konya**, 11 Mayıs 1968, S 385, s.1-2.

başını sokacak bir evi bile yoktu. Emekli maaşı ile kıt kanaat yaşamaya çalışıyordu. Küçüğe kesilmiş ak saçlarını, ak yüzünü onun her devirde temiz ve hilesiz yaşadığına işaret sayarım. Mithat Şakir; kendisine özgü fikirleri olan hür düşünceli bir insandı. Çok genç yaşlarda kalemi eline alarak memleketin kültürüne, sanatına hizmete başlamıştır. Ziya Gökalpler, Rıza Nurlar daha ortalarda gözükmezken O, Babalık'ta, Türk Sözü'nde; Türk milliyetçiliğinden, Türk harsından bahsediyordu. Anadolu'da kalması onun da köşede bucakta kalıp unutulmasına sebep olmuştur. Türkçülüğün, Milliyetçiliğin Esaslarını ilk defa bu memlekete o getirmiştir. Ziya Gökalp onun yolundan yürümüş, ondan sonra Türkçülüğün Esaslarını ortaya atmıştır."²⁵⁰

M. Şakir'in yakın çevresindeki insanlar onu hep iyi niteliklerle tanımlamışlardır. Kızı Nesrin Hanım da yukarıda sayılan nitelikleri tekrarlamıştır. O, ailesine son derece düşkün ve ailesi tarafından sevilip sayılan bir şahsiyet olmuştur. Torunu Cihangir Bey henüz beş yaşında iken erkek kardeşinin doğumu münasebetiyle ebeveynleri tarafından dedesine isim konusunda fikir alınmak üzere gönderildiğini ve M. Şakir'in bebeğe kendi ismini (Ahmet Mithat) vermeleri yönündeki isteğinin gerçekleştirildiğini beyan etmiştir. Dedesinin kendisiyle birlikte bütün torunları ile ilgilendiğini, onlara kitaplar hediye ettiğini, bu sayede kendisinin de dünya ve Türk klasikleri serisine sahip olduğunu dile getirmiştir. M. Şakir İstanbul'a gittiği dönemlerde torunu Cihangir'i yanına alarak tarihî yerleri gezdirdiği öğrenilmiştir.²⁵¹

C. ŞAİRLİĞİ

M. Şakir yazarlığın yanında şairlik vasfını da taşımıştır. O, şiir yazmaktan çok haz almıştır. AÖE içinde elde edilen belgelerde, Yahya Kemal'den, Tevfik Fikret'ten, Namık Kemal'den, Mevlâna'dan, Baki'den, Fuzuli'den, Şirazi'den, Osman Şems'ten, Ziya Paşa'dan, Kul Mustafa'dan dizeler ve mısralar yazdığı görülmüştür. Babasına atfettiği "*Fikirler ve Yaralar*"²⁵² isimli yayımlanmamış bir şiir kitabı vardır. Bu şiir kitabının dışında AÖE bulunan defterlere yazdığı şiirler aşağıda verilmiştir.

²⁵⁰ Kişmir, "M. Şakir Altan", **Yeni Konya**, 3 Mayıs 1968, S 378, s.1.

²⁵¹ Cihangir Altan ile 23 Ocak 2015 tarihinde yapılan özel görüşmeden öğrenilmiştir.

²⁵² Eserleri bölümünde gerekli bilgiler verilmiştir.

“KİM YÂD EDECEK

*Bu âlemde beni yâd edecek bir kimse mi kaldı
Ömrümden acep arkada bir nesne mi kaldı
Gül toplayan ellerime ra'ş'e gelince,
Ruhum süzülüp tâ arşa varınca
Kim ağlayacak? Kim düşünüp söyleyecek?
Kim anlatacak? Kim yakınıp inleyecek?
Aydın o şafaksız subhu beni ağuşa alınca,
Toprağın üstünde güneş gölge salınca.”*

M. Şakir'in “Kim Yâd Edecek” isimli bu şiirini 13 Ocak 1961 yılında Ankara'da AÖE not defterine Osmanlı Türkçesi ile yazdığı görülmüştür. Dizelerinde, bu dünyada kendisini anacak kimselerin kalmadığını, kendisini yalnız ve ölüme yakın hissettiğini anlatmaktadır.

“MAZİ

*Tâ uzaklarda kalan günleri andıkça hemen,
Dökülür göğsüme hicranlı ateşler bu neden?
Deme! Zira ben bilirim onları dünden bu yana
Kor olup da dökülür sonra da gül yana yana
Sönmeyen ateş olur mu söyle âlemde bana.”*

“GEÇTİĞİMİZ YOL

*Gülleri gülşenleri hepsi de solmuş
Neyleri, bülbülleri hepsi de susmuş
Ne yaman bir yel esip yaprakları yolmuş
Geçmişiz ama geçtiğimiz yol da ne yolmuş
Tutacak bir dalı, koklanacak goncası yokmuş
Meğer emeline gönül, hep kendini yormuş!”*

“GELMEDİN

*Yoluna güller döşerdim gittin de gelmedin
Gönlümü sevdaya dolayıp yaktın da gelmedin
Bu bir işkence değil de nedir? Yıktın da gelmedin
Gel ey vefasız kan ağlıyor gözlerim
Günlerim kapkara perişan sözlerim*

Sonu gelmeyen yollarda seni gözlerim”

“Yar olur evet ağyar olur elinde

Gönül eğlenmez gurbet ilinde

Sevgiyi arar dostun dilinde”²⁵³

AÖE Osmanlı Türkçesi ile yazılmış olarak bulunan 24 Şubat 1963, 12 Ekim 1964, 28 Mayıs 1965 yıllarında Ankara’da kaleme aldığı “Mazi”, “Geçtiğimiz Yol”, “Gelmedin” isimli şiirlerinin ortak temasını geçmişe olan özlem oluşturmaktadır. M. Şakir ömrünün son demlerinde, dizelerinde geçmişe olan sitemlerini, hasretini konu alan şiirler yazmıştır. İçinde bulunduğu duygu yoğunluğunu bu şiirler aracılığı ile dışa vurmuştur. 1961’den sonra hiçbir gazetede yazısı çıkmayan M. Şakir muhtemelen bu dönemlerde duygularını bu şiirler aracılığı ile ifade etmiştir.

M. Şakir’in şiirlerini yazdığı defterde aşağıdaki türkü sözlerine de rastlanmıştır.

“NAKT-İ ÖMRÜM

Tükendi nakt-i ömrüm dilde bir sevda-yı âh kaldı

Ne vasl-ı dilbere arzu, ne yara benim nigâh kaldı

Perişan hâlîme hiç kimseden olmadı insâf

Derdimi arz etmediğim ne şah u padişah kaldı

Derunum derdini Lokman’a gösterdim dedi eyvah

Bu derdin def’ine hemen ancak ilah kaldı

Kara günlerde mi halk eyledi bilmem beni Mevla

Tutuldu şems-i bahtım günlerim hep simsiyah kaldı

Gideyim rah-ı aşkta eylerim hep varlığım yağma

Elimde sade bir keşkül başımda bir külah kaldı”

M. Şakir Ankara’da bulunduğu dönemde Celâlettin Kışmır’e üç tane mektup göndermiştir. Mektubunda “ilham perilerinin” geldiği bir vakitte kaleme aldığı şiirinin de yer aldığını ancak bu şiiri yayımlamamasını Kışmır’dan istirham etmiştir. Ancak bu mektuplar daha sonra Kışmır tarafından 1961 yılında Yeni Konya gazetesinin farklı tarihlerinde yayımlanmıştır. Çünkü Kışmır, böylesi güzel şiirleri yayımlamamayı hocasına bir saygısızlık

²⁵³ AÖE elde edilen bu şiirler Latin alfabesine geçilmiş dönemlerde yazılmasına rağmen Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınmıştır.

olarak görmüştür. AÖE bulunan bir deftere 16 Ekim’i 17 Ekim’e bağlayan gecede yazdığı şiirin dizeleri şu şekildedir:

“GURBETTE

*Gurbetteyiz, izzet ü ikbâlden uzaktayız,
Hemîşe dostuz, sun’ u riyadan uzaktayız,
Endişe bilmeziz? Câh-ı dünyâ-yı denîden azadeyiz,
Ahbâba hasretiz, hasma sitemden vâresteyiz,
Biliriz vefa nedir? Cümleye vefadan azürdeyiz,
Şerha-i cevr ü kahr ile âreste-sîneyiz,
Biz neyiz? Her dem hizmet-i Hak ile ülfeteyiz,*

*Ne gam? Seng-i cehl ile mecrûh olsa da sînemiz
Biz yine hubb-ı vatanla çarpan kalbimizleyiz.
Ne mağlûb-ı hevayız, ne mest-i mey-i ikbâliz,
Ne pest ü hakîriz, ne bî-hûş-ı amâliz,
Neşve-ı Hakla bâdbân-güşâ-yı eflâkiz.”²⁵⁴*

Yeni Konya gazetesinin 18 Eylül 1951 tarihli nüshasında Şakir mahlasında bir şiir yayımlanmıştır. M. Şakir’e ait olduğu düşünülen bu şiir şu şekildedir:

“ÇAYIR BAĞI

*Çayır Bağı!
İşitirdim seni,
İşitirdim, o kaynağı
Mâmelekin senin,
Âb-ı hayat
Konya’ya verdiğin.*

*Çayır Bağı!
Geldiler işte sana,
O insanlar,*

²⁵⁴AÖE bulunan bu şiir; Mustafa Özcan’ın **Konya Yazıları** isimli eserinde M. Şakir’i konu alan bölümünde bazı mısralarında farklılıkları mevcut olarak yer almaktadır. bk. Özcan, **Konya Yazıları**, s. 529-530.

*Müselleh, sivil
Ay, gün ışığında,
Zinde, natuvan
Kandırmadı onları mecralar,
Geldiler nasiplerini almaya kaynağından.*

*Çayır Bağı!
Ey bağrında kınalı keklikler öten,
Bağları İrem,
Kayalarında bile nadide üzümler biten,
Vatan toprağı!”²⁵⁵*

M. Şakir sadece şiirler ve türkü sözleri kaleme almakla kalmamış aynı zamanda defterinde General Niyazi Bengusu’nun el yazısıyla yazılmış bir dua metnine rastlanmıştır. Buna ilave olarak Ömer Hayyam’a ait dizelerin Sebahaddin Eyuboğlu tarafından tercümesi de defterinde kayıtlı olarak görülmüştür:

*“Ne yazık, pişmiş ekmek çiğnerim elimde
Ne yazık, çeşmeler cimrilerin elinde
O cânım Türk güzeli, kömür gözleriyle
Caylaklarım, doğrularım, eğrilerim elimde.”*

II. ESERLERİ

M. Şakir oldukça zengin bir yazı hayatına sahip olmuştur. Yaşamının erken dönemlerinde başladığı yazı hayatına ömrünün son devrelerine kadar devam etmiştir. Yazılarının temalarını esas olarak; *Milliyetçilik, Ahlak, Tarih, İktisat* meseleleri oluştursa da Konya ile ilgili meseleler üzerine araştırmalar yapmayı unutmamıştır.

Bibliyografyada makalelerinin tam bir tespitinin yapıldığını söylemek oldukça zordur. Günlük gazetelerde yayımlanmış, ancak tespit edilememiş makalelerinin de olabileceği ihtimal dâhilindedir. Gerek Osmanlıca ve diğer gazete koleksiyonlarının tasnifindeki sıkıntılardan dolayı, gerekse M. Şakir’in, pek çok müstear isim kullanmış olması, (bu

²⁵⁵Yeni Konya, 18 Eylül 1951, S 951, s. 2.

müstearların birçoğunu unuttuğunu kendisi belirtmiştir)²⁵⁶ ulaşılammış yazılarının olabileceği ihtimalini kuvvetlendirmiştir.

Aşağıda M. Şakir'in telif eserleri, makaleleri, şiirleri önce bibliyografya şeklinde verilecek ve bu listeyi eserlerinin muhtevalarını tanıtıcı kısa bilgiler takip edecektir.²⁵⁷

A. MİTHAT ŞAKİR ALTAN BİBLİYOGRAFYASI

1. Yayımlanmış Eserleri

- Milli İktisada Doğru, Ankara 1931
- Konya'nın İktisadi Bünyesine Bir Bakış, İstanbul 1940
- Çizgiler, Konya?

2. Yayımlanmamış Eserleri

- İlgin Halkiyat ve Tarihi
- Anadolu Halk Türküleri
- Akşehir ve Aksaray Kitabeleri
- Anadolu Halk Masalları ve Telakkilerine Dair Notlar
- Anadolu Tarihi İktisadisine Dair Notlar ve Vesikalar
- Fikirler ve Yaralar
- Sultan Dediği Menakıpnamesi²⁵⁸

3. Yayımlanmış Makaleleri

Türk Sözü Gazetesi

- Nefse İtimâd, 14 Haziran 1917, S 395, s.3.

²⁵⁶ bk. Özcan, **Konya Yazıları**, s. 524.

²⁵⁷ Eserlerin sıralanışında yayımlandıkları tarih esas alınmıştır. Tarihleri tespit edilememiş yayımlanmış eserler, yayın tarihi belli olanların sonuna eklenmiştir.

²⁵⁸ AÖE içerisinde görülmüştür, eski harflidir ve el yazması şeklindedir.

- Türklük Etrafında: Milliyetçilik, 16 Haziran 1917, S 397, s. 3.
- Türklük Etrafında: Milliyetçilikte Ahlak, 28 Haziran 1917, S 398, s. 3.
- Ümid, 6 Temmuz 1917, S 399, s. 3.
- Milli Gaye, 9 Temmuz 1917, S 400, s. 3.
- Türklük Etrafında: Tarih, 12 Temmuz 1917, S 401, s.3.
- Türklük Etrafında: Vatan, 18 Temmuz 1917, S 402, s.3.
- Türklük Etrafında: Himaye Siyaseti, 30 Temmuz 1917, S 405, s.3.
- Hasad ve Köylü, 2 Ağustos 1917, S 406, s. 1.
- Türklük Etrafında: Türk Me'yus Olmaz, 2 Ağustos 1917, S 406, s. 3.
- Türklük Etrafında: İctimai Hayat, 6 Ağustos 1917, S 407, s. 3.
- Türklük Etrafında: Kadınlık, 10 Ağustos 1917, S 408, s. 3.
- Matbuâtın İhmal Ediliş Vazifeleri, 20 Eylül 1917, S 415, s. 1.
- Türklük Etrafında: Milli Gurur Milli Fedakârlık, 20 Eylül 1917, S 415, s. 3.
- Mûsib Tedbirler, 26 Eylül 1917, S 416, s. 1.
- Türklük Etrafında: İttihad ve Terakki Kongresi, 26 Eylül 1917, S 416, s. 3.
- Mefkûre, 3 Teşrin-i Evvel 1917, S 417, s. 1.
- Türklük Etrafında: Milli Sanayi Teşvik ve Himaye, 24 Teşrin-i Evvel 1917, S 420, s. 3.
- Türklük Etrafında: Esbab-ı Mahrumiyetimiz, 3 Teşrin-i Evvel 1917, S 421, s. 3.
- Türklük Etrafında: Yeni Teşebbüsler, 7 Teşrin-i Evvel 1917, S 422, s. 3.
- Türklük Etrafında: Milli Ma'rifetler, 18 Teşrin-i Evvel 1917, S 423, s. 3.
- Türklük Etrafında: Ahlak, 25 Teşrin-i sani 1917, S 424, s. 3.

Aksaray Vilayet Gazetesi

- Acı Rakamlar, 4 Mayıs 1927, S 29, s.3.
- Islah-ı Hayvanata Doğru Atılan İlk Adım, 22 Haziran 1927, S 36
- Yerli Ma'mulata Rağbet Milli İktisadiyatın Bir Zaruretidir, 6 Temmuz 1927, S 38, s.3.
- İctimâi Sururette Ruhî Boşluklar, 29 Şubat 1928, S 73, s.1
- Şehirlerin Teşekkülünde Belediyeciliğin Rolü, 7 Mart 1928, S 74, s. 1.
- İktisadiyatımızın İnkişaf ve Tensiki, 14 Mart 1928, SS 75, s.
- Memleketi ve İşlerini Tanımak İhtiyacı, 21 Mart 1928, S 76, s. 1.
- Mefkûre Nedir? , 13 Mayıs 1931, S 230, s. 2.

Duygu Gazetesi

- Mefkûre Nedir? , 23 Nisan 1931, S 28, s. 2.
- Medeni İntikalde Hız, 2 Mayıs 1931, S 29, s. 2.

Hâkimiyet-i Milliye

- Siyasiyat, 6 Teşrin-i Evvel 1927, S 2244, s. 1.
- Siyasiyat, 7 Teşrin-i Evvel 1927, S 2246, s. 1.
- Yarış ve Islah Faaliyetleri Münasebetiyle, 16 Haziran 1928, S 2490, s. 3.
- Islah Faaliyeti: Beygir Irklarının Islah ve Teksiri Hususunda Cihan Ordularının Rolü Çok Mühimdir, 2 Temmuz 1928, S 2506, s. 2.
- Macar Beygirleri Nasıl Yetiştirildi? , 15 Temmuz 1928, S 2519, s. 2.

Ulus

- Mustafa Kemal Enstitüsü, 31 Mart 1931, S 3503, s. 2.

Halk Gazetesi

- Dünkü İnticâb, 5 Temmuz 1922, S 21, s. 1, 2.

Ekekon

- Nutuk, 8 Ekim 1945, S 2418, s. 2.
- Cumhuriyet'imizin 22. Yıl Dönümü, 29 Ekim 1945, S 2427, s. 1.

Yeni Konya Gazetesi

- Günün Mevzuu: İnkılaplar ve Prensipleri, 26 Mart 1951, S 646, s. 1.
- Günün Mevzuu: Asayiş ve Güvenliğe Dair, 3 Nisan 1951, S 654, s. 1.
- Durulaşan Hava, 2 Ocak 1953, S 1278, s. 2.
- Kadınların Örtünmesine Dair, 8 Şubat 1953, S 1315, s. 2.
- Zamanın Aynasından: Politikada tasfiye, 13 Şubat 1953, S 1318, s. 1.
- Zamanın Aynasından: Su Dolapları, 14 Nisan 1953, S 1379, s. 1.
- Düşünceler: Demokrasinin Kuvvet ve Zaafları, 2 Ocak 1954, S 1633, s. 2.
- Zamanın Aynasından: Biraz da Tarihten, 25 Şubat 1954, S 1688, s. 1.
- Seçimler ve Partiler, 27 Şubat 1954, S 1690, s. 2.
- Ilgında Tarihi Bir Taş Bulundu, 17 Eylül 1954, S 1884, s. 2.

- Zamanın Aynasından: Yeni Konya'nın Yıl Dönümü İçin, 1 Haziran 1955, S 2130, s. 1.
- Şakasıyla Ciddisiyle: Haftanın Geçidi, 22 Şubat 1955, S 2042, s. 2.
- Fikirler: Bir Söyleşi, 30 Kasım 1961, S 4438, s. 2.

Tarsus

- Bir Neşe-i Mutasavvıfane²⁵⁹

Ocak Dergisi

- An'anelerin Kıymet-i İctimâiyesi, 31 Mart 1334, S 14, s. 116, 117.

Konya Dergisi

- Millî Kültür Sözünden Anladıklarımız, İkinci Teşrin 1941, S 37, s. 245-247.
- Ferit Bey'i Nasıl Tanıdım, Mart 1942, S 41, s. 540-542.
- Mevlâna Hakkında, Mart-Nisan 1943, S 53, s. 234-236.
- Hukuk İnkılabımız ve Millî Hukukumuzun İstikbali, Temmuz 1943, S 57, s. 309-311.
- 30 Ağustos, Ağustos-Eylül 1943, S 58-59, s. 366-367.
- Lozan ve Montrö, Ağustos-Eylül 1943, S 58-59, s. 388-392.
- Yirmi Yılın Parolası, I. Teşrin 1943, S 60, s. 418-419.
- Yirmi Yıl İçinde Konya, I. Teşrin 1943, S 60, s. 431-432.
- Konya Vilayeti Nüfusunun Statik Durumuna Ait Bazı Sayılar, Şubat-Mart 1944, S 64-65, s. 163-164.
- İkinci İnönü Zaferi, Nisan 1944, S 66, s. 197.
- Konya'da Küçük Sanatlar, Mayıs-Haziran 1944, S 67-68, s. 257-262.
- Lozan, Temmuz 1944, SS 69, s. 301-305.
- Konya'da Küçük Sanatlar, Temmuz 1944, S 69, s. 326-332.
- Konya'da Küçük Sanatlar, Ağustos 1944, S 70, s. 383-389.
- Konya'da Küçük Sanatlar, Eylül-I. Teşrin 1944, S 71-72, s. 47-50.

²⁵⁹ M. Şakir Kişmir'e gönderdiği mektubun birinde Tarsus gazetesinde 1917 yılında felsefî içerikli bu yazı ile birlikte "Altan", "Göktürk" mahlasları ile şiir ve başmakaleler yazdığını belirtmiştir. Millî Kütüphanede yapılan araştırmada Tarsus gazetesinin 1917 yılına ait sadece 15 Kasım tarihli nüshasına ulaşılmıştır. Bu sayıda yapılan araştırmada M. Şakir'in herhangi bir yazısına ulaşılamamıştır. Tarsus gazetesi için bk. Millî Kütüphane, Süreli Yayınlar, Yer No: 1962 ŞÇ 244. Hakkı Tarık Us ve Konya Yazma Eserler kütüphanelerinde yapılan taramalarda Tarsus gazetesine ulaşılamamıştır.

- Konya’da Küçük Sanatlar, I. Kanun 1944-Ocak, Şubat, Mart 1945, S 74-77, s. 145-148.
- Halkevleri On Dört Yaşında, Şubat 1946, S 88, s. 469-470.

Yeni Fikir

- İsmail Zühtü²⁶⁰, 12 Ağustos 1928, S 38, s.26.

Yeni Mecmua

- Mesleki Zümreler ve Ahlaki Hayat, 11 Nisan 1917, S 39, s. 65.

Anadolu Mecmuası

- Karanlıkta Bir Zulümat, 1 Teşrin-i sani 1340, S 8, C. 1, s. 166-183.²⁶¹

Orta Anadolu Mecmuası

- 23 Nisan, 1939, S 2, C 1.²⁶²

4. Yayınlanmamış Makaleleri²⁶³

- Hukuk ve Sulh, 29 Ağustos 1919
- Tarihî Kareler
- Vefakârlık
- Hazreti Ömer Hakkında
- Yirmi Hafta Edebiyat Dersi
- Okuma ve İnceleme, 4 Ekim 1958.

5.Piyesleri

a. Yayınlanmış Piyesler

- Ocak Dergisi, Bedbin, 10 Mart 1334, S 13, s.102, 104.

²⁶⁰ M. Şakir Çankır’da Maarif Müdürlüğü vazifesinde iken muallim Zühtü İsmail’in ölümü münasebetiyle Yeni Fikir dergisine bir mektup göndermiştir. Mektupta İsmail Zühtü ile Konya’da Namdar Rahminin etrafında Türk Ocakları’nda toplanan gençlerden olduklarını, böylece başlayan dostluklarından ve ölümünden duyduğu üzüntüden bahsetmiştir.

²⁶¹ Ahmet Mithat mahlası ile yazmıştır.

²⁶² Altan mahlası ile Orta Anadolu Mecmuasında “23 Nisan” başlıklı bir yazı yazdığı bilgisine Konya Dergisindeki “*Millî Kültür Sözünden Anladıklarımız*” isimli yazısının dip notundan ulaşılmıştır. bk. **Konya**, 1 İkinci Teşrin 1941, S 37, s. 2.

²⁶³ M. Şakir Altan’ın yayınlanmamış makaleleri AÖE içerisinde görülmüştür. Hepsisi eski harflidir ve el yazması şeklindedir.

b. Yayınlanmamış Piyesler²⁶⁴

- Bir İstanbul Çocuğu
- Sadrazam ile Hızır Paşa

B. ESERLERİ HAKKINDA BİLGİLER

1. Yayımlanmış Eserleri

Yayımlanmış eserleri hakkında kısaca şu tanıtıcı bilgiler verilebilir:

Millî İktisada Doğru: 1931 yılında Ankara Türk Ocakları matbaasında basılan eser 43 sayfadan oluşmaktadır. M. Şakir bu eserini Saip Ragıp Atademir'e²⁶⁵ "*Kıymetli hemşehrim Dr. Saip Bey kardeşime*" ithafıyla imzalamış ve Saip Bey'e hediye etmiştir. Eser daha sonra Saip Bey tarafından Atademir kitaplığına vakfedilmiştir.

M. Şakir eserini "*Gençliğin hür ve mütefekkir varlığına*" ithaf etmiştir. 22 Aralık 1930'da yazdığı mukaddime kısmında eserinin, 1929 yılında Ankara Radyosu'nda İktisat üzerine vermiş olduğu bir konferans konuşmasından ve Aksaray'da bulunduğu dönemlerde Aksaray Vilayet Gazetesi'nde iktisat üzerine yazmış olduğu makalelerinin derlenmesinden oluştuğunu belirtmiştir. Eserini oluşturan yazıların kaleme alınmasının üzerinden zaman geçmiş olmasına rağmen toplumdaki iktisadi meselelere hâlâ ilk günkü gibi ışık tutabileceğini ifade etmiştir.

Eserde, memleketin büyük bir savaşın yorgunluğundan çıktıktan sonra en büyük ıstırabının iktisadi gelişim ve ilerleme gösterememesi olduğunu dile getiren M. Şakir, bu ıstırabın toplumsal hayatta kökleri tarihe dayanan bir yara oluşturduğunu belirtmiştir. Bu durumun toplumsal hayatta dengesizlikler ve depremler meydana getirdiğini bu sebeple millî bir iktisadın, toplumun hayatında çok mühim bir yere sahip olduğuna dikkat çekmiştir. Türk milletinin hedefinin o zamana kadar vücudu olmayan kuvvetli bir millî iktisat çatısı kurmak

²⁶⁴ AEÖ, eski harflidir ve el yazması şeklindedir.

²⁶⁵ Saip Ragıp Atademir; Konya'nın eski ve tanınmış ailelerinden Kadı Salihoğullarından Mehmet Ali Bey'in neslinden olup 1903 Konya doğumludur. Babası Hacı Ragıp Efendi'dir. İlk ve orta tahsilini Askerî Rüştiye ve Konya Sultanisinde birincilikle bitirerek tamamlamıştır. İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi'nden, yüksek tahsiline devam etmek için babası tarafından Almanya'ya gönderilmiştir. Giessen, Frankfurt, Berlin ve Born Üniversite'lerinde hem Tıp hem de Kimya tahsil ederek "*Tıp Doktoru*" ve "*Kimyager*" diplomalarıyla yurda dönmüştür. Almanca, İngilizce Fransızca, Arapça, Urduca, Latince'yi bilmekte olan Saip Bey; bu dillerde yayımlanmış on binin üzerinde eserden meydana gelmiş bir kütüphaneye sahip olmuştur. 1970 yılında Almanya'nın Gissen Şehrinde hastalanan Saip Bey; bu şehrin üniversite hastanesinde vefat etmiş, Konya'da Hacı Fettah Kabristanı'na defnedilmiştir. bk. Arıkan, **Hamdi Ragıp Atademir**, s. 30-32.

olduğunu ancak bunun için çatının üzerinde yükseleceği temellerin ve harçların doğal oluşumlarını bilmenin gerekli olduğunu vurgulamıştır.

Çizgiler: Konya Babalık Basımevi tarafından yayımlanan eserin basım tarihi belirtilmediği için hangi tarihte basıldığı bilinmemektedir. Ancak eserin kapağının iç kısmında M. Şakir; 1930'dan 1938'in İkinci Teşrinin son günlerine kadar zaman zaman Ulus, Aksaray, Duygu gazetelerinde çıkmış yazılarının bir kısmı ile millî ideal sıcaklığı ile düşünen, yazan bir ruhun ürünü olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple eserin yayımlanma tarihinin 1938'den sonra olması muhtemeldir.

Eser; bir kitap bütünlüğünden ziyade farklı konuları kapsayan makaleler topluluğundan oluşup 63 sayfayı ihtiva etmektedir. Bu makalelerin isimleri kitaptaki sırasıyla; *Kemalist Devlet, Mustafa Kemal Enstitüsü, Nutuk, Bir Hatıra, Millî Tarihte Büyük Günler, Ankara'dan Uzaklaşırken, Yangeldizm, Demagoji, Günün Reçetesi Bir Taksim İki, Demir ve Çelik, İnkılap Kürsüsünde, Ruh ve Beden İdeali, Bir Psikolojinin Görünüşü, Zaman Kriteri, Mentalite Farkı, Fetva, Halkçılığımızın Manası, İki Seciye Farkı, Bizim Demokrasimiz* gibi birbirinden farklı konulardan oluşmaktadır.²⁶⁶

Konya'nın İktisadi Bünyesine Bir Bakış: 1940 yılında İstanbul'da Hüsni Tabiat Matbaası'nda basılan eser, Konya Mıntıkası Ticaret Müdürlüğünce tertip ettirilmiştir. Eser, 257 sayfadan meydana gelmiş olup, Konya ve ilçelerinin iktisadi durumunu ayrıntılı bir şekilde ele almıştır.

Ticaret tarihinde Konya'nın durumunu ele alan eser; Hititler döneminden başlayarak Helenler, Firigyalılar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Osmanlılar ve Cumhuriyet dönemini kapsamıştır. Eserin ekler bölümünde; Konya ili maden ve jeoloji haritası, el ile çizilmiş Konya vilayeti dâhilinde mevcut ve inşaatları devam eden yol ve köprülerin durumunu gösteren haritalar bulunmaktadır. Ekler bölümünde bulunan bir diğer haritada ise Konya vilayetinin iktisadi bünyesi gösterilmiştir.²⁶⁷ Haritada Konya; Cihanbeyli, Akşehir, Ilgın, Kadınhanı, Beyşehir, Seydişehir, Bozkır, Hadim, Ermenek, Sultaniye, Ereğli, Karaman, Çumra ilçelerine ve kazalarına ayrılmıştır. İlçe ve kazalardaki bağlar, sebze meyve verimi, ormanlar, büyükbaş ve küçükbaş hayvanların dağılımı rakamsal olarak gösterilmiştir.

²⁶⁶ Çizgiler; konu ihtivasi açısından bir bütünlük oluşturmamaktadır. Bu nedenle eser bir gaye için değil, yazarı tarafından beğenilmiş birbirinden farklı konuları kapsamaktadır. Bugünkü kitap anlayışından oldukça uzak olup daha çok birbirinden bağımsız konuları ihtiva eden dergi şeklindedir. Bu sebeple eserden faydalanırken kaynakçalarda konu başlıkları da gösterilmiştir.

²⁶⁷ bk. Ek: 26, 27, 28.

Eserde; Konya, Akşehir, Ereğli, Karaman, Beyşehir’de bulunan ticaret odalarının sicillerinde kayıtlı tüccarların kaza itibarıyla firma isimleri ve ticaret alanları tek tek incelenmiştir.

2. Yayımlanmamış Eserleri

Fikirler ve Yaralar: Osmanlı Türkçesi ile yazılmış bir şiir kitabıdır. AÖE içinde elde edilen belgelerden birisi olup, M. Şakir bu eserini “*Babamın Asil Ruhuna*” sözleri ile babasına ithaf etmiştir. Bu eser 30 sayfadan oluşmakta olup 10 şiiri ihtiva etmektedir. Bu şiirlerin isimleri ve yazılış tarihleri eserdeki sırasına göre şu şekildedir: “*Hayat Yolunda*” 1333, Konya; “*Felsefe-i Beşeriyet*”, “*Nedir Bu Tuğyan? Nedir Bu Cife Kan?*” 3 Mayıs 1334, Konya; “*Dertlerim Dokundu*” Ilgın 6 Mayıs 1337; “*Garbın Hakikati*” Ilgın 10 Teşrin-i Evvel 1337; “*Hep Figan Hep Elem*” Ilgın 15 Teşrin-i Evvel 1337; “*Zafer Teraneleri*” 19 Eylül 1337; “*Şarkın Tarihi*”; “*Mestiyle Ulviyete Eriyor*” 21 Teşrin-i Evvel 1337; “*İlk Mektepler Marşı*”; “*Ocak Marşı*” 3 Teşrin-i sani, 1337.²⁶⁸

III. FİKİRLERİ

A. SİYASİ GÖRÜŞLERİ

M. Şakir 1946 genel seçimleri ile TBMM’ye CHP Konya milletvekili olarak girmiştir. Cumhuriyet’in son tek partili döneminde siyasetin içinde geçen bir dönemlik milletvekilliği hayatı olmuştur. M. Şakir’in siyasi görüş ve düşüncelerini yazmış olduğu makalelerden öğrenmekteyiz.

M. Şakir demokrasinin siyasetin temeli olduğuna inanmıştır. Demokrasi kelimesinin köklerinin; MÖ 508’den MÖ 338 tarihine kadar geçen iki asırlık müddette Aristo ve Eflatun’un memleketleri olan Atina ve Teb’de vatandaşların umumi hizmet ile meclislere kabulleri yolundaki talepte bulunmalarıyla “*timokrasi*” adı altında ilk halk hâkimiyetinin başlamasına dayandığını belirtmiştir. Modern anlamdaki demokrasinin temelini; nüfusları 30-40 bini geçmeyen bu “*hür vatandaşlar*”ın sabahın erken saatlerinde geniş meydanlarda toplanarak toplumun meseleleri ve insanların siyaset ile ilişkileri üzerine konuşmaları ile oluştuğunu ifade etmiştir. Ancak demokrasi kelimesinin ilk dönemlerdeki anlamını yitirdiğini, millete karşı hissedilen vazife sorumluluğundan ziyade bir çıkar aleti hâline getirildiği

²⁶⁸ Şiirleri için ekler kısmına bakınız.

kanaatine varmıştır. Siyasette demokrasinin yerini “*anarşi*”ye bıraktığına inanmış, bu durumu bir hastalık olarak nitelendirmiştir. Bu vaziyetin dünyanın her yerinde bu şekilde cereyan etmediğini belirterek örnek olarak İsviçre’deki demokratik sistemi göstermiştir. Örneğinde İsviçre halkını “*vatanperver*” olarak nitelendirmiş, halkının hiçbir demagoji salgınına imkân vermeyecek bir siyasi terbiyeye sahip oldukları için takdire şayan bulmuştur.²⁶⁹

M. Şakir; Türkiye’nin devlet şeklinin cumhuriyet, dayandığı esasın ise demokrasi olduğunu, bu konunun münakaşa kaldırmaz bir netliğe sahip olduğunu söylemiştir. O, demokrasinin fertlere her hak ve hürriyeti tanımakla kalmayıp aynı zamanda onlara eşit hak ve özgürlükler sunan bir düstura sahip olmasını istemiştir. Türk demokrasisinin bir kitle veya zümre demokrasisi olmadığını, aksine bütün yurttaşları içine alan büyük bir halk demokrasisi olduğunu vurgulamıştır. Aynı zamanda mevcut demokrasinin Atatürk ilkelerini bir bütün olarak kapsamasını, taze bir dünya görüşüne dayanan genç ve dinamik bir yapıya sahip olmasını zaruret saymıştır.²⁷⁰

Demokraside bulunan insanların sadakat duygusuna sahip olmalarının yanında yurttaşlar bütünlüğünün hâkimiyetine de inanmalarını gerekli görmüştür. Demokrasi ideolojisinin temel taşında yurttaşların her birinin fikrî düşüncelerinin yer aldığını düşünmüştür. Bu düşüncelerin sentezi ile “Kemalist devlet” hükûmetin çalışmalarına nizam vereceğini ifade etmiştir.²⁷¹

Demokratik rejimlerin emniyet, huzur, itidal²⁷² unsurlarından oluşmaları gerektiğini düşünen M. Şakir; bu unsurlara sahip demokratik rejimin milletler için kudret ve ihtişam kaynakları oluşturacağı düşüncesini savunmuştur. Memlekette huzur ve itidalin yerleşmesinin ise hukuk ve adalet fikrine dayanan hissin vicdanlarda doğmasına, medeni davranışların kökleşmesine bağlı olduğu kanısına varmıştır.²⁷³

M. Şakir milletvekilliği vazifesinin bitiminin ardından iç politikaya dair görüş ve düşüncelerini Yeni Konya gazetesinde belirtmeye başlamıştır. 1950 seçimlerinin halkta, iktidarı değiştirme kudretinin kendi ellerine geçtiği intibasını uyandırdığını dile getirmiştir. Tek partili dönemde adayların tespiti işleminin keyfi olduğunu ancak 1950’den itibaren bu

²⁶⁹ Altan, “*Demagoji*”, **Çizgiler**, s. 40-42.

²⁷⁰ Altan, “*Halkçılığımızın Manası*”, **Çizgiler**, s. 59.

²⁷¹ Altan, “*Bizim Demokrasimiz*”, **Çizgiler**, s. 63.

²⁷² İtidal; İfrat ve tefrit arasında hadd-i vasatide olma, tam luzumi derecesinde bulunma, ılımlı olma. bk. Şemseddin Sami, **Kâmûs-ı Türkî**, s.128.

²⁷³ Altan, “*Demokrasinin Kuvvet ve Zaafları*”, **Yeni Konya**, 2 Ocak 1954, S 1633, s. 1.

işin daha düzenli ve ciddi bir şekilde gerçekleştirildiğini, vatandaşın ise artık olan bitenleri değerlendirebilecek seviyeye ulaştığını gözlemlemiştir. Bilinçlenen seçmenin seçilecek adayların vasıflarını, memleket için yapacakları hizmetleri değerlendirerek dört yıl öncesine nazaran siyasete yakışır kararlar verebilme yetisini kazandıklarını belirtmiştir. Siyasette halkın nabzını tutabilen, beklentilerini karşılayabilen partilerin başarılı olabileceğine inanan M. Şakir, siyaset meydanındaki mevcut partilerin kendi prensip ve programlarını kudretle savunabilecek, ruhu dinç ve dinamik kalmış, medeni cesarete sahip siyaset adamlarının eksikliğinden dolayı verimli sonuçlar alamadıklarını düşünmüştür.²⁷⁴

1950'nin bir kısmı ile 1951, 1952 yıllarının iç politikasının siyasete yakışmayan tatsızlıklar içinde geçtiğini belirten M. Şakir; bu tatsızlıkların bazen aşırıya kaçarak *“hırçın bir boğuşma”* hâline bürünerek seçmeni hayal kırıklığına uğrattığını dile getirmiştir. 1950'li yılların siyasetini, Osmanlı'nın çöküş devrindeki hocalarla birlik olan yeniçerilerin ve saraydaki entrikaların ülkeyi kana boyadığı günlere benzetmiştir. 1946–1950 genel seçimleri ile tek partili siyaset devrinden çok partili siyaset devrine geçildiğini ifade eden M. Şakir, iktidarın el değiştirmesi ile partiler arası gerginlikten yararlanarak çeyrek asırdır uyuyan *“fitneci kuvvetler”*in uyandırıldığını söylemiştir. Ancak politika hayatında medeni ölçülerin seviyeciliğin korunmasını amaç edinmiş anlayışın sayesinde bu durumun üstesinden gelindiğini belirtmiştir. Bu vaziyetin istikrarını sağlamak için partilerin içine sızmış olan program ve prensip dışı ihtiras unsurlarının cesaretli bir şekilde tasfiye edilmesi ile mümkün olacağına inanmıştır.²⁷⁵

Türk siyasetinin demokratik ortamının, sonu gelmez çekişmelerin ve didişmelerin rejimi olmadığını aksine, açık ve serbest tenkidin, tartışmanın, karşılıklı hoşgörünün hâkim olmasını arzu etmiştir. Siyasette yapılan tartışmaların tek gayesinin vatanın menfaatini korumak, geleceği için hayırlı kararlar almak olması gerektiğini düşünmüştür.²⁷⁶

DP iktidarı hakkındaki görüşlerini 1960 yılında kaleme aldığı şiiriyle şu şekilde anlatmaktadır:

*“İşler kaldı sonu gelmez işte'ye
Muhtaç herkes bir iplikle iğneye*

²⁷⁴ Altan, *“Seçimler ve Partiler”*, **Yeni Konya**, 27 Mayıs 1954, S 1690, s. 1.

²⁷⁵ Altan, *“Politikada Tasfiye”*, **Yeni Konya**, 13 Şubat 1953, S 1318, s. 1.

²⁷⁶ Altan, *“Demokrasinin Kuvvet ve Zaafları”*, **Yeni Konya**, 2 Ocak 1953, S 1278, s. 1.

Delik büyük yama yetmez dikmeye

İktidarın gönlü yoksa inmeye

Milletin de niyeti yok sinmeye

Kararludur Demokrati silmeye

Âşık Tozan söz bulamaz dizmeye”²⁷⁷

B. MİLLİYETÇİLİK ÜZERİNE FİKİRLERİ

M. Şakir; Osmanlı devleti I. Dünya savaşında iken Konya’da Türk Sözü gazetesinin sütunlarından milliyetçilik üzerine yazılar yazmıştır. Dünya medeniyetlerinde milliyetin meziyet sayılıp Türklerde cinayet sayılmasının son derece üzücü bir hadise olduğunu söylemiştir. Türk milletinin silkinme zamanının geldiğini; ilme, sanayiye, millî örf ve âdetlerle birlikte sahip çıkılmasını zaruri görmüştür. Zira Osmanlı’da ticaretin büyük bir bölümünün yabancıların elinde olmasının felaketle sonuçlandığını ifade etmiştir.²⁷⁸

Bir milletin fertlerinin aynı gaye ve düşüncelere sahip olmaları durumunda yabancı istilalara uğramayacağına inanmıştır. I. Dünya savaşını kaybeden Almanya’yı diriltten unsurun Almanların millî gayelerinin bilincinde olmaları olarak değerlendirmiştir. Galip kuvvetlerin etkisiyle uyutulan milliyetçilik hissinin Harb-i Umumi’nin yıkıcı etkisi ile uyandığını ve yabancı tahakkümüne karşı isyana başladığını dile getirmiştir. Bu vaziyet sayesinde milletin hayatının maddi düsturlara bağlanmasının bir zaruret olduğunun anlaşıldığını belirtmiştir.²⁷⁹ Milliyetçilik yolunda, menfaat arayanların, hayata ve refaha lüzumundan fazla düşkün olanların yerinin olmadığını milliyetçi bir kimsenin; fedakâr, millî gayelere bağlı, sadık kişilik vasıflarına sahip olması gerektiğini düşünmüştür.²⁸⁰

M. Şakir Türk milletinin, millet esasını ve millî gayeleri benimseyip düşüncelerini bu doğrultuda terbiye edememesinden dolayı medeniyetten, sanattan, edebiyattan, kültürden mahrum kaldığını ifade etmiştir. Artık Türk gençlerinin hayalleri ile değil fikirleriyle, akılarıyla hareket edeceklerini, istiklalin, mevcudiyetin ve saadetin milliyetçilikle geleceğini

²⁷⁷ AÖE, eski harf ve el yazması olarak bulunmuştur.

²⁷⁸ Altan, “Nefse İtimad”, **Türk Sözü**, 14 Haziran 1917, S 395, s. 3.

²⁷⁹ Altan, “Milliyetçilik”, **Türk Sözü**, 16 Haziran 1917, S 396, s. 3.

²⁸⁰ Altan, “Milliyetçilikte Ahlak”, **Türk Sözü**, 28 Haziran 1917, S 397, s. 3.

idrak ettiklerini belirtmiştir.²⁸¹ Milliyetçilik alanında atılabilecek en önemli adımın memleketin münevver kesiminin haftanın birkaç gününde millî meseleler üzerine münakaşa ve tartışma ortamları hazırlamaları gerektiğini aksi takdirde ümitlerin kesilip, teşebbüslerin azalması ile millî gayelerin yok olacağını söylemiştir.²⁸²

Uyanması istenilen millette görülmesi arzulanan en büyük hasletlerden en önemlisinin millî gurur ve millî fedakârlık olduğunu söylemiştir. Fedakârlık ve gururun millî duygu ile beslenmediği sürece hedefe götüremeyeceğini düşünmüştür. Harbi Umumi'nin devam ettiği müddetçe Türk milletinin yorgunluktan, kayıptan korkmaması gerektiğini zira kazanılacak olan şeyin Türklüğün mevcudiyeti olduğunu dile getirmiştir. Bir milleti dökülen kanların, verilen canların değil, millî hislerdeki gafletin öldüreceğine inanmıştır. Yani milliyeti inkâr etmenin intihar etmek ile eş değer olduğunu bu sebeple genç beyinlere millî gururla hareket etmenin öneminin aşılmasını gerekli görmüştür.²⁸³

Konya'da milliyetçilik ideolojisinin yerleşmesi için çabalamış olan M. Şakir; I. Dünya savaşından sonra uygarlık mücadelesinin başlayacağını ve bu mücadeleyi kazanan ulusların yaşama hakkına sahip olacağı düşüncesinde olmuştur. O, gerici ve taassuba dayanan bir görüşe sahip olan uluslardan bir gelecek beklenemeyeceğini ancak kendi benliğini, karakterini savunmasını bilen ulusların bir geleceğe sahip olabileceğini ifade etmiştir. Kişmir; Konyalı milliyetçiler arasında öne çıkanlardan birisinin de M. Şakir olduğunu düşünmüştür. Zira Türk milliyetçiliğinin kaynaklarına inildiğinde Gökalp'ten başka M. Şakir'in de Anadolu'da Türk ulusuna “*Türkçülük*” ve “*milliyetçilik*” unsurlarını anlatmaya çalıştığını belirtmiştir.²⁸⁴

1. Kültür ve Medeniyet

M. Şakir; milletlerin örf ve adetlerinin toplumsal coşkunluğu doğuran manevi kuvvetler olduğuna inanmıştır. Her toplumda fertlerin yapmakla ya da uymakla yükümlü oldukları örf ve âdetlerinin bulunduğunu, bu âdetler ne kadar “*adi*” ve “*bayağı*” olursa olsun fertleri etkilediği görüşünde olmuştur.²⁸⁵ Medeniyeti milletlerarası ortak bir kavram olmasıyla birlikte pratik ve maddi hayatın teknik vasıtaları olarak, kültürü ise milletlere özgü ruhun

²⁸¹ Altan, “*Milli Gaye*”, *Türk Sözü*, 9 Temmuz 1917, S 400, s. 3.

²⁸² Altan “*Ümid*”, *Türk Sözü*, 6 Temmuz 1917, S 399, s. 3.

²⁸³ Altan, “*Milli Gurur Milli Fedakârlık*”, *Türk Sözü*, 20 Eylül 1917, S 415, s. 3.

²⁸⁴ Özcan, *Konya Yazıları*, s. 217-219.

²⁸⁵ Altan, “*An'anelerin Kıymet-i İctimâiyesi*”, *Ocak*, 31 Mart 1334, S 14, s. 116, 117.

yapısı olarak tanımlamıştır. Her milletin, dilde, edebiyatta, mimaride, iktisatta, hukukta medeniyetin sağladığı teknik ve vasıtaların kullanılarak örf ve âdetlerine göre kendisini bularak ilerlemeye devam edeceği görüşünde olmuştur. Zira 1839 Tanzimat Fermanı'nın iki zıt medeniyetin müessese ve kavramlarının millî kültüre uyarlanmadan alınmasından dolayı başarısız olduğunu düşünmüştür. Bir milletin kültürünün ancak kendi tarihinin derinliklerinde oluşabileceği tespitini yapmıştır.²⁸⁶

Geçmişte yaşanan birçok olayın milletlerin medeniyet tarihinde önemli gelişmelere sebep olduğunu düşünen M. Şakir; bir zamanlar hayal ve masal âleminde yaşayan memleketlerin artık medeniyetin sağladığı imkânlarla birbirlerine komşu olma derecesinde yaklaştıklarını bu sebeple kültürel açıdan etkileşime açık olduklarını belirtmiştir.²⁸⁷

O, Türkiye'de kültür ve medeniyet unsurları üzerine ilk çalışan mütefekkirin Ziya Gökalp²⁸⁸ olduğunu düşünmüştür. Ziya Gökalp'in medeniyetin milletin hayatı bakımından faydalı olabilmesinin ancak millî bir kültüre aşılması ile mümkün olabileceği yönündeki görüşünü yerinde bir tespit olarak değerlendirmiştir. Bu sebeple II. Dünya savaşının maddi cephesini silahların oluşturmaya rağmen asıl mücadelenin fikrî cephede verildiğini savunmuştur. Savaşın insanlık âleminde yeni bir çığır açacağını, sadece millî kültür cephesinde sağlam saf tutmuş olanların bu durumdan faydalanabileceğini vurgulamıştır.²⁸⁹

Türk milletinin mefkûresinin; millî benlik, millî medeniyet, millî iktisat ve millî ahlaktan oluştuğuna ve de “*milliyet*” duygusunun bütün duygulardan üstün olduğuna inanmıştır.²⁹⁰

2. Hukuk ve Ahlak

M. Şakir; eski hukuki kıymetlere göre kurulmuş bir cemiyet yapısında fikrî bir ihtilal ve inkılap yapılmasının mümkün olmayacağını düşünmüştür. Batı dünyasının; XVIII. asrın

²⁸⁶ Altan, “*Milli Kültür Sözünden Anladıklarımız*”, **Konya**, 1 İkinci Teşrin 1941, S 37, s.3.

²⁸⁷ M. Şakir'in Çankırı'ya şimendiferin gelmesi üzerine sarf ettiği sözlerdir. bk. Altan, “*Medeni İntikalde Hız*”, **Duygu**, 2 Mayıs 1931, S 29, s. 2.

²⁸⁸ M. Şakir fikrî açıdan başkaları tarafından Gökalp ile kıyaslandığını ancak kendisinin bu durumu “*Ziya bey kim, ben kimim? O, benim gibi pek çoğumuzun fikir yazılarında büyük etkisi olan bir üstadımız, hocamız*” sözleri ile cevapladığını ifade etmiştir. bk. Özcan, **Konya Yazıları**, s. 524,

²⁸⁹ Altan, “*Milli Kültür Sözünden Anladıklarımız*”, **Konya**, 1 İkinci Teşrin 1941, S 37, s.1, 2.

²⁹⁰ Altan, “*Mefkûre*”, **Türk Sözü**, 3 Teşrin-i Evvel 1917, S 417, s. 1; “*Mefkûre Nedir?*”, **Duygu**, 23 Nisan 1931, S 28, s. 2.

sonlarına doğru cemiyet, fert, devlet ve hukuk anlayışları açısından derin bir değişim içinde olduğunu belirtirken, Osmanlı'nın, eski hukuk sistemlerinin prensipleri ile geçen yüzyıllardaki üstünlük vasfını kaybetmiş olduğunu dile getirmiştir. İmparatorluğun fert, devlet ve cemiyet anlayışlarına batıdan alınan hukuki çerçeveden bakılması hasebiyle yapılan ıslah teşebbüslerinin başarısızlıkla sonuçlandığı kanaatinde olmuştur. Osmanlı'dan sonra yepyeni bir milletin ve devletin doğduğunu dolayısıyla bu inkişafın devamlığının her yönde millî olması ile sağlanacağını savunmuştur. Bu sebeple millî inkılabın, eski hukuki görüşün yerine müspet ve gerçek bir hukuki zihniyet getirmesini zaruri görmüştür. 1926 yılında gerçekleştirilen hukuk inkılabı ile birlikte yeni devletin ve toplumun, radikal bir hüviyete kavuştuğunu böylece millî hukuk düşüncesinde yeni bir ufku açıldığını belirtmiştir.²⁹¹

Milliyetçiliğin en önemli esaslarından birini ahlak olarak gören M. Şakir, milliyetçi bir kişinin aynı zamanda ahlaklı bir fert olması gerektiğine inanmıştır. Milliyetçiliği millî gayelere karşı bir “*iman*” olarak görürken, bu imanda mal ve hayat tehlikesi gibi hislere yer olmadığını dile getirmiştir. Milliyetçilerin sabırlı, istikrarlı, kararlı ve azimli bir şekilde ilmî esaslar üzerine ahlaki çerçeve içerisinde yürümeleri gerektiğini vurgulamıştır. Ahlakın sabit gayelerden doğduğunu, hiçbir fikre ya da hiçbir gayeye sahip olmayanların ahlak ile de bir bağlarının olamayacağını düşünmüştür. Hislerini gizleyerek başka vücuda bürünen bireylerin milliyetçilik sahasından çıkmalarının ahlaki bir değer taşıyacağını ifade etmiştir.²⁹²

Toplumun ruhunu ahlakın, icraatlarının vasıtasının ise ilim olduğunu dolayısıyla ahlakın ilim ile iç içe olması gerektiğini savunmuştur. Ahlakın bulunmadığı ortamda saadetin ve toplumsal düzenin de bulunmayacağı kanısında olmuştur.²⁹³ Halkın, ahlakın ne olduğu, nasıl millîleştirilebileceği ve millî ahlakın ne olduğu hususunda bilinçlendirilmesinin önemini vurgulamıştır. Bir milleti ahlaklı bir hâle getirmenin, iradesini kuvvetlendirmekle eş değer olduğuna inanmış, çünkü iradeye sahip olmayan milletlerin vicdani hükümler vermekten âciz kalacağını belirtmiştir. Bu sebeple böylesi önemli bir unsurun mektepler ve diğer eğitim yuvaları vasıtasıyla halka aşılmasını arzulamıştır.²⁹⁴ Selçuklularda *Ahilik Teşkilatı*, Osmanlılarda *Lonca Teşkilatı* ile mesleki zümrelerde ahlak kavramının temelini atıldığını dile getirmiştir. Emile Durkheim'in *De La Division Du Travail Social (Toplumda İş Bölümü)*

²⁹¹ Altan, “Hukuk İnkılabımız ve Milli Hukukumuzun İstikbali”, **Konya**, Temmuz 1943, S 57, s. 14-16.

²⁹² Altan, “Milliyetçilikte Ahlak”, **Türk Sözü**, 28 Haziran 1917, S 397, s. 3.

²⁹³ Altan, “*Mefkûre*”, **Türk Sözü**, 3 Teşrin-i Evvel 1917, S 417, s. 1; “*Mefkûre Nedir?*”, **Duygu**, 23 Nisan 1931, S 28, s. 2.

²⁹⁴ Altan, “*Ahlak*”, **Türk Sözü**, 25 Teşrin-i sani 1917, S 424, s. 3.

isimli eserini kaynak göstererek Avrupa’da da Türkler’deki mesleki zümrelere benzer *régimecoopératif* adı altında zümrelerin olduğunu söylemiştir.²⁹⁵

3. Tarih ve Vatan

M. Şakir tarih anlayışında; “*Geldiğiniz yolu biliniz ki yürüyeceğiniz yolu bilmek imkânı kazanılmış olsun*”²⁹⁶ düsturu ile yola çıkmıştır. Tarihin mensup olunan kavmin fikirde, sanatta, dilde, edebiyatta teşkilatı olduğunu ve bu esasların bir milletin tarihini oluşturduğunu ifade etmiştir. Her milletin geçmişteki olayları meydana getiren fikirleri gelecekteki yaşantılarına yön vermede kullanarak tarihlerine hizmet edebileceklerini söylemiştir. Geçmişteki yaşanmışlıkların, gelecekteki fikriyata yön vereceğini düşündüğünden Türk gençliğinden tarihini bilerek ve koruyarak, ona katkıda bulunmasını istemiştir. Çünkü o, Türk’ün muazzam tarihinde, Türk ırkının büyüklüğünün benliğinin tetkik edilebileceğine inanmıştır. Türklerin, tarihi oluşturmak için gerekli olan kuvvetli bir irade, istikbal ve hürriyet hissi, vazifeseverlik gibi vasıflara sahip olduğunu ifade etmiştir.²⁹⁷

Tarihte maddi ve manevi hayatın seyrini değiştiren iki önemli hadisenin “*istila*” ve “*ihtilal*” olduğuna inanmıştır. İstilayı kahramanlık ve destani beşer tarihi olarak, ihtilali ise yeryüzünün gerçek tarihi olarak görmüştür.²⁹⁸

Tarihin milletlerin istikbalini harp sonunda yapılacak muahedelerin muhteviyatına göre yazacağına inanmıştır.²⁹⁹ İkinci İnönü Zaferi (1 Nisan 1921) için “*Kurtuluş davamızın yolunu aydınlatan ilk parlak ışık*” tespitini yapan M. Şakir, bu zafer sayesinde garplılarca “*masallar ve tevekküller diyarı*” olarak görülen topraklar üzerinde vatanına sahip çıkan bir milletin yaşadığının gösterildiğini dile getirmiştir.³⁰⁰ Türk milletinin istikbalini etkilemiş diğer önemli olaylardan; Lozan (24 Temmuz 1923) ile millî kurtuluş davasının gerçekleştiği, Montrö (20 Temmuz 1936) ile de güvenliğin ve birliğin tesis edildiği görüşünde olmuştur.³⁰¹

Lozan ve Montrö’yü millî tarihin şeref yaprakları arasında yer alan hüviyetleri ile Türk istiklal ve yükselme davasının milletler huzurundaki hukuki belgeleri olarak

²⁹⁵ Altan, “Mesleki Zümreler ve Ahlaki Hayat”, **Yeni Mecmua**, 11 Nisan 1917, S 39, s. 65.

²⁹⁶ Altan, **Millî İktisada Doğru**, Ankara 1931, s. 12.

²⁹⁷ Altan, “Tarih”, **Türk Sözü**, 12 Temmuz 1917, S 401, s. 3.

²⁹⁸ Altan, “Mustafa Kemal Enstitüsü”, **Ulus**, 31 Mart 1931, S 3503, s. 2.

²⁹⁹ Altan, “Mefkûre”, **Türk Sözü**, 3 Teşrin-i Evvel 1917, S 417, s. 1; “Mefkûre Nedir?”, **Duygu**, 23 Nisan 1931, S 28, s. 2.

³⁰⁰ Altan, “İkinci İnönü Zaferi”, **Konya**, Nisan 1944, S 66, s. 3.

³⁰¹ Altan, “Lozan ve Montrö”, **Konya**, Ağustos-Eylül 1943, S 58-59, s. 45-49.

değerlendirmiştir. İnsanların birey olarak hatıralarının silindiği, heyecanlarının söndüğü anda artık yaşamın taşınmaz bir yüke dönüştüğünü düşünmesi gibi milletlerin de bu duygudan tarihlerinde yaşanan yaşanmışlıklardan dolayı kurtulduğunu, millî tarihte birleştiğini düşünmüştür. Türk milletini de böylesi bir durumla karşılaşmaktan alıkoyan unsurun tarihinin eşsiz zenginliği olduğunu belirtmiştir.³⁰²

Türk topraklarının tarihin kaydedemediği zamandan beri kıtanın en bereketli parçası olduğunu bu sebeple daima güçlü devletlerin ilgisini çektiğini ifade etmiştir. Dünyadaki bütün milletlerin, fertlerin, hükümdarların, vatan parçası uğruna can verdiklerini, Türk milletinin de bu uğurda canından fedakârlık ettiğini söylemiştir. 30 Ağustos zaferinin (30 Ağustos 1922) vatan için kaybedilen her şeye değer olduğunu söylemiş, eğer zafer olmasaydı, beklenen hürriyet güneşi doğmasaydı bir neslin kendisini feda etmesinin tarihe yalnızca bir macera olarak geçmiş olacağı kanısına varmıştır.³⁰³

Asırlardır var olan zengin bir kültürel ve tarihî mirasa sahip olan Türk topraklarının ebediyete kadar Türk milletine ait olacağını belirtmiştir. Türk milletinin kuvvetle mevcudiyetini müdafaa ettiği müddetçe, düşmanlarının başarısız olmaları görüşünde olmuştur.³⁰⁴ “*Vatan aşktır milliyet ise imandır*” anlayışında olan M. Şakir, beşeriyetin yalnızca kendi nefsin, ailesini, hayatını değil, bunlardan daha öncelikli olarak vatani ve istikbali düşünmekle mükellef olduğuna değinmiştir. Eğer bir vatanın fertleri vatanını düşünmezse, medeniyetin, gelişmenin, istikbalin varlığından söz etmenin mümkün olmayacağına inanmıştır.³⁰⁵ İttihat ve Terakki kongrelerinde; milletin öz duygusundan doğan “*vatanperverane*” hislerini güçlendirecek adımların atılmasını son derece yerinde bir milliyetçi hareket olarak değerlendirmiştir.³⁰⁶

Her milletin kendi milliyetine mensup olanlara daha fazla kıymet ve ehemmiyet verdiği düşüncesine sahip olan M. Şakir; bir milletin himayesi altına girmeyi ancak geri kalmış, milliyet düsturlarından uzak, vatan ve hürriyet aşkından mahrum milletlerin kabullenebileceğini söylemiştir.³⁰⁷

³⁰² Altan, “*Lozan*”, **Konya**, Temmuz 1944, S 69, s. 1-5.

³⁰³ Altan, “*30 Ağustos*”, **Konya**, Ağustos-Eylül 1943, S 58-59, s. 3, 4.

³⁰⁴ Altan, “*Vatan*”, **Türk Sözü**, 18 Temmuz 1917, S 402, s. 3.

³⁰⁵ Altan, “*Mefkûre*”, **Türk Sözü**, 3 Teşrin-i Evvel 1917, S 417, s. 1; “*Mefkûre Nedir?*”, **Duygu**, 23 Nisan 1931, S 28, s. 2.

³⁰⁶ Altan, “*İttihad ve Terakki Kongresi*”, **Türk Sözü**, 26 Eylül 1917, S 416, s. 3.

³⁰⁷ Altan, “*Himaye Siyaseti*”, **Türk Sözü**, 30 Temmuz 1917, S 405, s. 3.

4. İktisat

M. Şakir, binlerce kişinin kanının dökmesi ve türlü fedakârlıklar yapmasıyla kazanılan millî mücadelenin hâkimiyete tam manasıyla sahip olabilmesi için millî bünyede iktisat faaliyetlerinin başlatılmasını zorunlu görmüştür. Ona göre, Almanların ve Japonların inkılaplarını tamamlayan unsur iktisadi faaliyetler olmuştur.³⁰⁸

O, memleketin zengin kaynak ve kabiliyete sahip olmasına rağmen mahrumiyet içerisinde olmasının en önemli sebebinin, iktisadiyatının gerektiği gibi analiz edilememesinden kaynaklandığına kanaat getirmiştir. Memleketteki ticari faaliyetlerin ekseriyetinin yabancıların elinde bulunduğunu, yabancıların da elde ettikleri kârı memleketlerine taşıyarak âdeta vatanın “*kanını emdiklerini*” söylemiştir. İkinci bir esarete mahkûm olmamanın, iktisadi özgürlükle mümkün olacağı kanısında olan M. Şakir, bu yolda atılacak en önemli adımların yolların inşası, vergilerin ıslahı, sanayi ve ticaret mekteplerinin açılması, ticaretin yabancıların elinden kurtarılması olacağını düşünmüştür.³⁰⁹

Bir memleketin iktisadı denilince akla o memleketin kudret ve kıymetlerinin geleceğini bu sebeple iktisadı güçlü memleketlerin aynı zamanda güç ve kudrete de sahip memleketler olarak değerlendirildiklerini ifade etmiştir. Memleketin iktisadi derecesinin o memleketin ferdi faaliyetlerine ve girişimlerine bakılarak ölçüldüğünü belirtmiştir. Bu sebeple hiçbir milletin umumi hayatında ilmin ve ihtiyaçların düsturunda iktisadiyatın yerinin yadsınamayacağı görüşünde olmuştur. Millî iktisadın toplumun fertler olarak fedakârlığı ile mümkün olacağı fikrinde olan M. Şakir, bu fedakârlığın yerli malını kullanma ve teşvikten oluştuğuna kanaat getirmiştir. Millî iktisada desteğin toplumun en üst tabakasından başlayarak en altına kadar inmesi gerektiğine inanmıştır. Millî iktisadın kurulması için aşağıdaki hususları sıralamıştır:

1. Üretim hayatındaki faal kolların tespit edilip, bunların muhtelif mesai sahalarına yansıtılmasını,
2. Memleketin umumi nüfusunun işleyeceği büyük üretim merkezlerinin tespit edilip, bu merkezlerin demografik vaziyetlerinden jeolojik vaziyetlerine kadar araştırılmasını,
3. Memleketin üretim merkezlerine ayrılarak, nüfus cereyanlarının yönlendirilmesi ve iskân şeklinin sağlam bir esasa dayandırılmasını,

³⁰⁸ Altan, “*Milli Sanayi Teşvik ve Himaye*”, **Türk Sözü**, 24 Teşrin-i Evvel 1917, S 420, s. 3.

³⁰⁹ Altan, “*Esbab-ı Mahrumiyetimiz*”, **Türk Sözü**, 3 Teşrin-i evvel 1917, S 421, s. 3.

4. İktisadi ve mahallî şartlara uygun mimariler yapılmasını,
5. Mahallî iktisadi oluşumlara en geniş surette imkân verilip himaye edilmesini,
6. İlkokuldan itibaren iktisadın teknik yönlerine, millî iktisat tarihine ve millî iktisadi coğrafya konularına derslerde geniş bir şekilde yer verilmesini,
7. Küçük sanayilerin korunmasını ve bu konudaki bütün eşitsizliklerin düzeltilmesini,
8. Küçük sermayeli esnafa geniş imkânlar sağlanmasını,
9. Memleketin iktisadi meseleleri üzerine ciddi araştırmalar yapılmasını,
10. Geleceğin iktisadi girişimcileri olarak gördüğü çocuklara iktisat mefhumlarının aşılmasını gerekli görmüştür.³¹⁰

Bir ülkenin iktisadi vaziyetinde üretim gücünün belirleyici olduğuna inanan M. Şakir; köye ve köylülere büyük önem vermiştir. Ancak toprağı işleme usulünün bilinmemesinden, her evde ihtiyaçtan fazla köpek bulundurulmasından dolayı israfın çok fazla olduğunu söylemiştir.³¹¹

Millî iktisatta yerli üretimin ülkeye olan yabancı yatırım istilasına karşısında set vazifesi göreceğine inanan M. Şakir, Türkiye Cumhuriyet'inin senelerce devam eden bir muhabereden sonra tek idealinin devletin temeline millî iktisadı yerleştirmek olduğunu belirtmiştir. Millî servetin bir zerresinin zarar görmesinin bir Türk'ün kanının akmasına eş değer derecede memlekete zarar vereceğini düşünmüştür.³¹² Bu sebeple iktisadiyattan istenilen verimin alınabilmesi için ilmî bir topluluk tarafından oluşturulan “İktisat meclis-i âlisinin” kurulmasını önermiştir.³¹³

Türk milletinin en büyük hastalığının teşebbüs-i şahsiye olduğunu bu sebeple de toplumsal hayattan yoksun olunduğunu ifade etmiştir.³¹⁴ Her yeniliğin toplumda meydana getirdiği boşluğu Türk vatandaşının içtimaî hayatla, sıhhi hayatla, üretim ve iktisadi hayatla doldurmayı kendine vazife edinmesi gerektiğini düşünmüştür.³¹⁵

M. Şakir İsmet İnönü tarafından temeli atılan Karabük Demir Çelik İşletmesi'ni, insan gücünün ve kabiliyetinin, medeniyetin ve kültürün en ileri aşaması olarak görmüştür. Bu

³¹⁰ Altan, **Millî İktisada Doğru**, s. 7, 8, 19, 20.

³¹¹ Altan, “Acı Rakamlar”, **Aksaray Vilayet Gazetesi**, 4 Mayıs 1927, S 29, s. 2.

³¹² Altan, “Yerli Ma'mulata Rağbet Millî İktisadiyatın Bir Zaruretidir”, **Aksaray Vilayet Gazetesi**, 6 Temmuz 1927, S 38, s. 1.

³¹³ Altan, “İktisadiyatımızın İnkişaf ve Tensiki”, **Aksaray Vilayet Gazetesi**, 14 Mart 1928, S 25, s. 1.

³¹⁴ Altan, “İçtimai Hayat”, **Türk Sözü**, 6 Ağustos 1917, S 407, s. 3.

³¹⁵ Altan, “İçtimai Surette Ruhi Boşluklar”, **Aksaray Vilayet Gazetesi**, 29 Şubat 1928, S 73, s. 1.

girişimi, Türk gücünün bir göstergesi olarak değerlendirmiş, medeniyetin ve kültürün batıda yıpranan ruhunun artık Türk toprakları üzerinde taze bir doğum meydana getirdiğini söylemiştir.³¹⁶

C. FELSEFİ DÜŞÜNCELERİ

Felsefeyi bir ihtilal olarak gören M. Şakir, Lenin, Mussolini ve Gandhi'nin farklı yer ve zamanlarda kendi görüşlerini halka felsefe sayesinde empoze ettiklerini ifade etmiştir. Türk ihtilalini cihanşümul bir değer olarak görmekle birlikte, ihtilalin hâlâ Mustafa Kemal'in elinden çıktığı gibi durmasını üzüntü verici olarak değerlendirmiştir. Mustafa Kemal'in yaptığı ihtilali bir mektep olarak düşünmüş, bu mektebin çatısı altında her yaştan genç fikirleri toplayabilmesinin bütün zümrelerin desteği ile olacağına inanmıştır. Bu ihtilalin mekteplerinin; yeni Türk toplumunu, yeni bir ahlaka, kültüre, ruha ve medeniyete kavuşturacağına inanmıştır.³¹⁷

İnsan psikolojisi üzerine fikirlerini ifade eden M. Şakir, geçmişin insanların ruhlarında bıraktığı ve yeni düzenin getirdiği hastalıkların tedavisine insanların ruhlarına işleyerek psikolojilerini düzeltmekle başlanabileceği kanaatine sahip olmuştur. Toplumu meydana getiren insanların psikolojilerindeki en büyük hastalığın kıskançlık ve duyguları gizleme olduğunu belirtmiş, Atatürk devriminin insanları kıskançlığın yırtıcı perişanlığından kurtararak topluma ideal insan olarak kazandırılmasını hedeflediğini dile getirmiştir.³¹⁸

Osmanlının son günlerinde “tevekkül” anlayışının yerleştiğini, “fatalizm” ve “mistizm” in resmiyet kazanan psikolojisini yenmeye o dönemin “kepçesi, kazanı, keşkülü ve fadlası”nın yeterli olmadığını çünkü Osmanlı'nın “şark mantalitesi”ne sahip olduğunu yeni kurulan Cumhuriyet'in ise “inkılap mantalitesi”nde olduğunu söylemiştir. İnkılap anlayışının realiteye hâkim olmak, dirilik, azim ve kararlılık unsurlarına sahip olması açısından şark anlayışının ise yılgınlık, aşağı doğru yuvarlanma unsurlarını bulundurması açısından birbirlerinden ayrıldıklarını dolayısı ile Osmanlı zihniyeti ile Cumhuriyet zihniyetini çok farklı algılamak gerektiği fikrine sahip olmuştur.³¹⁹

³¹⁶ Altan, “Demir ve Çelik”, **Çizgiler**, s. 44.

³¹⁷ Altan, “Mustafa Kemal Enstitüsü”, **Ulus**, 31 Mart 1931, S 3503, s. 2.

³¹⁸ Altan, “Bir Psikolojinin Görünüşü”, **Çizgiler**, s. 50.

³¹⁹ Altan, “Mantalite Farkı”, **Çizgiler**, s. 55.

Osmanlı'nın felsefi olarak “*yangeldizm*”³²⁰ anlayışına sahip olduğu için bütün tesisatıyla birlikte çöktüğünü söylemiştir. Ona göre yangeldizm bir meslek ve sembol olmuştur. Bu sembolün insanlık ve cemiyet duygusunu, hayat sevgisini öldüren kötü bir ruh anlayışı olduğunu düşünmüştür. Yirminci asırda yangeldizmin ruhi perişanlığından kurtulan toplumların sedir ve minder yerine, masa ve sandalyede, fabrikalar ve ticaret borsaları ile toplumda faal bireylere sahip olduğunu, böylece çağdaş medeniyete kavuştukları düşüncesinde olmuştur.³²¹ Bu sebeple Cumhuriyet’e felsefi olarak “*ulviyet*” yani zekânın ve sağlam bir ruh yapısının eseri olarak bakmış, Osmanlı’yı felsefi olarak ise “*zebûnküşlük*” yani iç dağınıklığının ve ahmaklığın eseri olarak nitelendirmiştir.³²²

M. Şakir, bir asrın kapasitesini, zihniyetini ve hayatını anlayabilmek için o asırla bütünleşmiş kelimelere bakmanın gerekli olduğu düşüncesinde olmuştur. “*Fetva*” kelimesinin de Osmanlı’nın altı asrını kemiren hastalık, “*teokrasi*” ve “*despotizm*”in millî yapıya iliştirdiği bir anlayış, insan vicdanını ve beynini işlevsiz bırakan bir unsur olduğuna inanmıştır.³²³ Dinleri ihtilaller olarak gören M. Şakir, İslam’ı, Museviliği, Hristiyanlığı ayrı ayrı cemaatlerin ruhunu kendi gayeleri etrafında toplamaya çalışan aynı membanın mektepleri olarak değerlendirmiştir. Medrese, kilise, kilise hukuku, havra, tasavvuf, ruhbanlık, Protestanlık, meviza, ilahiyat, kemaliyat, fıkıh gibi ilim ve terimlerin hepsini din ihtilali enstitüsünün kolları olarak görmüştür.³²⁴

D. ATATÜRK İLKE VE İNKILAPLARI

M. Şakir, inkılabı sosyal hayattaki yenilikler ve gelişmeler ile kurulu bir düzenin başka bir düzenle değiştirilmesi olarak tanımlamıştır. Diğer bir deyişle insanların yıpranan kıymetleri, eskiyen âdetleri ve bunların ruhlarda oluşturduğu etkileri yıkmasıyla ortaya çıkan yeni âdetler ve anlayışlar bütünü olarak ifade etmiştir. Demokratik inkılaplarda düşmanlık duygusunun olmadığını, çeşitli fikir ve prensiplerin tartışılması için uygun ortamların bulunduğunu, yeni nesillerin ve unsurların yer aldığı, hürriyetin hâkim olduğu bir istikrar düzeninin mevcut olduğu yönündeki fikrini beyan etmiştir.³²⁵

³²⁰Yangeldizm’in kelime olarak *sürekli oturmak* anlamına geldiğini ve Osmanlı’da hep *neme lazım* anlayışına göre hareket edildiğini belirtmiştir.

³²¹Altan, “*Yangeldizm*”, **Çizgiler**, s. 37, 39.

³²²Altan, “*İki Seciye Farkı*”, **Çizgiler**, s. 61.

³²³Altan, “*Fetva*”, **Çizgiler**, s. 57.

³²⁴Altan, “*Mustafa Kemal Enstitüsü*”, **Ulus**, 31 Mart 1931, S 3503, s. 2.

³²⁵Altan, “*İnkılaplar ve Prensipler*”, **Yeni Konya**, 26 Mart 1951, S 646, s. 2.

Kemalist rejimin, meşruti rejime karşı başlayan bir ihtilal olduğunu, daha sonra demokratik prensiplere dayanarak memlekete ve topluma yerleşen bir inkılap hâlini aldığı düşüncesinde olmuştur. Kemalist rejimin devleti sınıfsız ve zümresiz bir sistemle yönettiğini bu sayede ırkçılıktan kaynaklanacak huzursuzluklara da meydan vermediğini söylemiştir.³²⁶

Türk demokrasisinin ve cumhuriyetinin temelinde; cumhuriyetçilik, devletçilik, milliyetçilik, halkçılık, laiklik, inkılapçılık gibi bütünleyici unsurların bulunduğunu, bu sebeple herhangi bir zümrenin üstünlüğünün söz konusu olmadığını dile getirmiştir. Ona göre halkçılık, bütünlük içinde eşit haklara ve hürriyetlere sahip vatandaşlardan oluşmakla birlikte, şahsi veya zümrelere özel üstünlükler yaratmayı men eden bir ilke olmuştur. Bu anlayışa göre vatandaşların toplumdaki yerlerini sadece kültür, eğitim ve meslek unsurlarının belirleyeceği görüşünde olmuştur.³²⁷ Türkiye Cumhuriyeti'nin ferdiyetçi bir devlet değil, ülke topraklarında yaşayan bütün topluluğun devleti olduğunu belirtmiştir.³²⁸

Cumhuriyet'in yirmi yıl içerisinde tarihte hiçbir neslin olmadığı kadar dünya gerçeklerinden haberdar sıhhatli nesil yetiştirdiğine inanan M. Şakir, Türkiye hudutları içinde bir vatan bir millet mefhumunun olduğunu herkesin idrak ettiği kanısında olmuştur.³²⁹ Milliyetçiliğin Kemalizm ile şahlanan Türk'ün öz benliğini oluşturan bir olgu olduğunu ifade etmiştir. Osmanlılık siyasetinin ve monarşisinin köreltmek istediği Türklük olgusunun, dünyanın şuur ve dikkatine açılan zengin bir ruh varlığı olduğunu dile getirmiştir.³³⁰

Cumhuriyet'i yalnızca bir rejimin adı olarak değil aynı zamanda tarih ve istiklal bakımından millî varlığın rönesansı ve reformu olarak nitelendirmiştir. Cumhuriyet'in tarihin işleyişini değiştirdiğini, en modern ve zengin vasıtalarla sahip bir siyaset âlemini oluşturduğunu ve medeniyet dünyasının anlayışını alt üst eden bir milletin uyanışını sembolize ettiği düşüncesinde olmuştur.³³¹ Türk millî tarihine ve seciyesine³³² en uygun rejimin cumhuriyet olduğunu, zira Türk'ün en ayırıcı vasfının kimsenin boyunduruğu altına girmeyi kabul etmeyen özgürlükçü duygusunun olduğunu ifade etmiştir. Cumhuriyetin ve

³²⁶ Altan, "Kemalist Devletler", **Çizgiler**, s. 8.

³²⁷ Altan, "Halkçılığımızın Manası", **Çizgiler**, s. 59.

³²⁸ Altan, "Kemalist Devletler", **Çizgiler**, s. 6.

³²⁹ Altan, "Yirmi yılın Parolası", **Konya**, Birinci Teşrin 1943, S 60, s. 6.

³³⁰ Altan, "Kemalist Devletler", **Çizgiler**, s. 12.

³³¹ Altan, "Millî Tarihte Büyük Günler", **Çizgiler**, s. 29.

³³² Seciye; halkın tabiatında olan, ahlak, huy.bk. Şemseddin Sami, **Kâmûs-ı Türkî**, s.710.

inkılabın lisanının ileri görüşlülükten, yenilikten, eşitlikten ve hakikatten geldiğine inanmıştır.³³³

Devleti millettten ayrı düşünmenin büyük bir hata olacağını belirten M. Şakir Türkiye Cumhuriyeti devletinin de içinde doğduğu cemiyetin tarihine uygun bir ahenkte olduğu görüşünde olmuştur. Devletin daima objektif olması gerektiğini, görevinin cemiyetleri koruyacak hukuki kaideleri koymak, gayesinin ise toplumun refah ve saadetini temin etmek olduğunu ifade etmiştir. Laikliği, devleti uhrevi alakalardan ve sıfatlardan ayıran bir prensip olarak tanımlamıştır. Bu prensibin asırlardan beri Türk milletini ruhi bir baskı altında tutan, devleti ve siyaseti yönlendiren geniş organlı bir müesseseyi devre dışı bıraktığını bu sayede Türk milletinin çağdaşlaşma aşamasında büyük bir mesafe kat ettiği düşüncesinde olmuştur.³³⁴

E. EDEBİYAT VE MEVLÂNA

Edebiyatın milletin ilerleme ihtiyacını ve ruhi arzuları telkin ettiğini düşünen M. Şakir, onun aynı zamanda ruhu yükselttiğini, ihtiyaçları ve noksanları layıkıyla tespit ederek milletin olması gerekeni görmesine yardımcı olduğunu dile getirmiştir. Edebiyat vasıtasıyla halka millî ve ahlaki duyguların aşılanaabileceği inancında olmuştur. Bunun matbuatın varlığı ile mümkün olacağını belirtmiş, matbuatsız olan milletlerin dilsiz olduğuna kanaat getirmiştir.³³⁵ Edebiyat denilince akla sadece edebî kaideler ve şiirlerin dışında hitabet, resim, musikinin de gelmesi gerektiği kanısında olmuştur. Zira Türk ruhunu okşayacak, yükseltecek hitabelerin, şiirlerin, musikilerin en zaruri ihtiyaçlardan sayılmasının gerekliliğini vurgulamıştır.³³⁶

Edebiyatı ruhi inkılabı yapan, ilme hizmet eden en önemli vasıtalarından biri olarak görmüş, bir milletin edebiyat ve şiirden mahrum kalmasının, milletin ve millî marifetlerin uyanmasına engel teşkil edeceğini ifade etmiştir. Bu sebeple edebiyatın yalnızca mekteplerle sınırlandırılmasının millî feyzin ruhlarda yeniden oluşmasını engelleyeceği düşüncesine varmıştır.³³⁷

Mevlâna'nın "*Şark Tasavvuf Mektebi*" ile uzun zamanlar Anadolu'nun fikirde, sanatta ve ruh hâlinde temsilcisi olduğuna inanmıştır. O'nun "*derin ve manalı hayatının eşsiz*

³³³ Altan, "*İnkılap Kürsüsünde*", **Çizgiler**, s. 46.

³³⁴ Altan, "*Kemalist Devletler*", **Çizgiler**, s. 11.

³³⁵ Altan, "*Matbuatın İhmal Ediliş Vazifeleri*", **Türk Sözü**, 20 Eylül 1917, S 415, s. 1.

³³⁶ Altan, "*Türk Me'yus Olmaz*", **Türk Sözü**, 2 Ağustos 1917, S 406, s. 3.

³³⁷ Altan, "*Milli Ma'rifetler*" **Türk Sözü**, 18 Teşrin-i Evvel 1917, S 423, s. 3.

inceliklerinin” Şark-İslam dünyasından garp âlemine geçtiğini belirtmiştir. Mevlâna’ya ve Mevleviliğe karşı duyulan ilgi ve alakanın genişlediğini, en koyu Hristiyan’ın bile ona karşı olan hayranlığını gizleyemediğini ifade etmiştir. Mevlâna hakkında batılı düşünürlerin onlarca araştırma yaptığını ancak Müslümanların ve Türkler’in böyle teşebbüslerinin çok az olmasını, Mevlâna’ya karşı kıymetbilmezlik olarak nitelendirmiştir. Koyu Katolik ve Fransız edibi olan Barrésenquêtaux Paysın *Levant 1921* isimli eserinde, Mevlâna’yı şu sözlerle anlattığını; *“Bana göre şevk, neşe ve ı ışık dünyasının habercileri olarak saydığım şairlerin, bu tanrısal insanların hiç birisinin hayatı Celaleddün’in hayatı ile kıyas edilemez. Onun ritmine uyarak sema ve teganni eyleyen tarikatini gördükten sonra bir “Dante”, bir “Şekspir”, bir “Göte”, bir “Hugo”nun mahiyetinde eksik kalmış bir taraf olduğunun farkına vardım*” söylemiştir. Bu örnek M. Şakir’in yapmış olduğu kıyaslardan sadece bir tanesi olmakla birlikte örnekleri çoğaltmıştır. Batı düşünürlerinin Mevlâna’ya İslam dünyasından daha fazla değer vermelerini ve eserlerinde ondan bahsetmelerinin kendisinin ve nesli açısından utanç verici olduğunu ifade etmiştir.³³⁸

AÖE’de Mevlâna için kaleme aldığı şu dizelere rastlanmıştır:

*“Me’yus bırakma, tut elimden
Sensiz bulamam mecâl efendim
Yok südde-i pak-i dergâhından
Ayrılmama ihtimal efendim.”*

F. KADINLIK VE TESETTÜR MESELESİ

Bir milletin kadınlığıyla yükseleceği düşüncesinde olan M. Şakir, millî seciyenin ve fedakârlığın ana kucağında büyüdüğü, bir çocuğun ruhuna annesinden ziyade hiç kimsenin nüfuz edemeyeceği, bir milletin edebiyatını, gelişimini kadın elinin tanzim ettiğini belirtip gizli yaraları saran kadınların, hiçbir tabibin teşhis edemeyeceği millî yaraları da tedavi edebileceğini, harbin en çetin zamanlarında bile vatan ve millet fedakârlarının yaralarını saranların yine kadınlar olduğunu dile getirmiştir. *“Kadınlığını uyutan milletini öldürmüş, terbiyelerine, sıhhatlerine önem vermeyen maari fi takdir etmemiştir”* sözleriyle önemli bir noktaya değinen M. Şakir, yeni yeni kuvvetlenmeye başlayan bir beşeriyet ve medeniyet

³³⁸ Altan, *“Mevlâna Hakkında”*, Konya, Mart 1943, S 53, s. 113-115.

olarak Türk milletinin böylesi değerli varlıklardan faydalanmayarak çok büyük bir hata işleyebileceğini vurgulamıştır.³³⁹

Kadınların tesettürü konusunda görüşünü belirten M. Şakir, Maraş'ta bir parti kongresinde kadınların örtünmesine dair bir istekte bulunulduğunu gazeteler vasıtasıyla öğrendiğini, bu durumu “*çarşafa dönmek*” yani “*gericilik*” olarak algıladığını belirtmiştir. Böylesi arzuların hiçbir zaman gerçekleşmeyeceğini, bu “*gerilikçi*” hareketlerin daima şahsi kalmaya mahkûm olacağını vurgulamıştır. Çünkü o, çarşaf, örtü ve peçeyi geçmişin hatıraları olarak görmüş, artık nadir olarak toplumda yer alan örtülü kadınları “*kalıntı*” olarak gören nesillerin yetişmiş olduğu kanısına varmıştır. Nesillerin sahip olduğu bu düşüncüyü “*güneş*”, “*aydınlık*” olarak değerlendirmiş ve bu nesilleri kapamanın imkânsız bir hayalden ibaret olacağına inanmıştır. Türk toplumunda kadının yerinin saygın olduğunu, yüzü örtülü ve cemiyet dışı olmadığını, bu durumun İslam dinine geçişten sonra olduğunu belirtmiştir. İbn-i Batuta'nın seyahatnamesinde, Türk ülkelerinde gezinirken kadınların örtünmediklerini, çarşıda pazarda eşleri ile birlikte gezdiklerini, Türk beylerinin ileri gelenlerinin misafirlerini eşleri ile birlikte kabul ettiklerini anlattığına değinmiştir. Tarihin tesettürü, başı yaşmak ve benzeri şeylerle örtmek olarak tarif ettiğini, ancak bunun İslam dininde bir gereği olmadığı fikrinde olmuştur. Tarihin, İslam medeniyetinin ilerleyip gelişmesi ile Müslümanların kendilerinin rahata, zevke verdiklerini, çok sayıda cariyeler aldıklarını, bu cariyeleri çok kıskandıkları için eve kapatan zihniyetin ürünü olarak ele aldığını ifade etmiştir. Kuran ayetlerinin incelenmesi hâlinde örtünmede ileri gitmek yerine bunun hafifletilmesi gerektiğinin anlaşılabileceğini, ancak insanların ayetleri kendi menfaatlerine göre yorumladıkları düşüncesine varmıştır.³⁴⁰

Türk milletinin amacının millî bir derinlik kazanmak olduğunu bu sebeple toplumda önemli bir yeri olan kadınların terbiyesinde Türk medeniyetlerinin kültürlerinin esas alınması gerektiği inancında olmuştur. Türk kadınlarının diğer milletlerin kadınlarından daha milliyetçi ve vatanperver olduğu fikrini savunmuştur. İttihad ve Terakki Kızlar Mektebi'nin kızları bu yönde eğittiğini, kızların millî tarihi konu alan tartışmalarda, hitabelerde yer almasını Türk kadınının geleceği için son derece ümit vaat edici bulmuştur.³⁴¹

M. Şakir, kadınların örtünmesi mevzusunda Cumhuriyet'in getirdiği kılık kıyafet inkılabını savunmuş, sosyal yaşamda görülen bazı uygunsuzlukların kadınların örtünmesi ile

³³⁹ Altan, “*Kadınlık*”, **Türk Sözü**, 10 Ağustos 1917, S 408, s. 3.

³⁴⁰ Altan, “*Kadınların Örtünmesine Dair*”, **Yeni Konya**, 8 Şubat 1953, S 1315, s. 1.

³⁴¹ Altan, “*Kadınlık*”, **Türk Sözü**, 10 Ağustos 1917, S 408, s. 3.

ortadan kaldırılacağı düşüncesini son derece basit olarak nitelendirmiştir. Toplumdaki uygunsuzlukların kadınların açık gezmelerinden kaynaklanmadığını savunmuştur.

G. KONYA HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

İmparatorluk tarihinde Konya'yı “*Geri kalmış bir Asya şehri*” portresi içinde gördüğünü ifade eden M. Şakir, şehrin Türk sanatının birkaç incisiyle süslenmiş olduğu durumda bir kültür yekpareliği olabileceğini varsaymıştır. Buna rağmen önemli bir sanat tarihine sahip olmasının yanında Anadolu'nun karakteristik özelliklerini de yansıtan bir şehir olduğunun altını çizmiştir. Atatürk devrinin yarattığı hava ile Konya'nın millî benliğini canlandırma çabası içerisine girdiğini söylemiştir.³⁴²

Konya'nın millî mücadelede, millî mefkûrenin yükselmesine hizmet edecek; memura, valiye, tarihî, zirai, iktisadi eserler neşrecek matbuata hizmet edecek Türk gençlerine³⁴³ sahip olduğunu ve bu gençlerin millî mesaiye namzet olduklarını dile getirmiştir. Tüm yurttan memur sıkıntısı çekilmesine rağmen Konya'nın böyle bir sıkıntısının olmadığını aksine mekteplerdeki muallimlerin bile halkı bilinçlendirmede önemli görevler üstlendiklerini kayda değer bulmuştur.³⁴⁴

Konya'daki yirmi yıllık cumhuriyet faaliyetleri ile kültür, sağlık, ekonomi, ziraat, veteriner, su, iskân ve bayındırlık meselelerinde kayda değer ilerlemelerin kat edildiğini belirtmiştir. Cumhuriyetin parolasının daha ileriye varmak olduğunu ifade ederek Konya'nın da bu itibarla durmayarak kendisini her açıdan geliştirmeyi hedeflemesini arzu etmiştir.³⁴⁵

1944 yılı Konya'sının 48995 km² yüz ölçümüne sahip, 1935 yılı sayımındaki nüfusunun ise 569684 olduğunu, bunun 297551'inin kadın olduğunu söylemiştir. Kadınların erkek nüfusundan fazla olmasının sebebinin savaşlar olabileceği tespitini yapmıştır. Şehirde Türkçe konuşanların sayısının 543057, Kürtçe, Tatarca, Çerkezce gibi dilleri konuşanların sayısının ise 26627 olduğunu belirtmiştir. Evlilerin sayısının nüfusun %40'ını, bekârların %52,4'ünü, dulların %7,2'sini, boşanmışların ise %0,3'ünü oluşturduğunu bu sayısal verilerden yola çıkarak Konya'da aile ve evlilik kavramlarının sosyal yaşamda önemli bir yerinin olduğu sonucuna varmıştır.³⁴⁶

³⁴² Altan, *Yirmi Yıl İçinde Konya*, **Konya**, Birinci Teşrin 1943, S 60, s. 18,19.

³⁴³ Millî mücadele döneminde Konya'da matbuat üzerinden hizmet eden gençlerden biri de henüz o dönemde 16 yaşında olan M. Şakir olmalıdır. Küçük yaşına rağmen Türk milletini böyle zor bir dönemde yazıları aracılığı ile birlik ve beraberliğe teşvik etmiştir.

³⁴⁴ Altan, “*Vatan*”, **Türk Sözü**, 18 Temmuz 1917, S 402, s. 3.

³⁴⁵ Altan, “*Yirmi Yıl İçinde Konya*”, **Konya**, Birinci Teşrin 1943, S 60, s. 18,19.

³⁴⁶ Altan, “*Konya Vilayeti'nin Nüfusunun Statik Durumuna Ait Bazı Sayılar*”, **Konya**, Şubat -Mart 1944, S 64-65, s. 54.

³⁴⁵ Altan, “*Konya'da Küçük Sanatlar*”, **Konya**, Mayıs-Haziran 1944, S 67-68, s. 11-16.

³⁴⁶ Altan, “*Konya Vilayeti Nüfusunun Statik Durumuna Ait Bazı Sayılar*”, **Konya**, Şubat-Mart 1944, S 64-65, s.

M. Şakir, Konya’da sanayinin makineleşmede gösterdiği hıza rağmen hâlâ küçük sanatların yerini koruduğunu, bunun sebebinin ise insan ihtiyaçlarındaki çeşitliliklerin olabileceği kanısında olmuştur. Şehrin ekonomik yapısında hayvancılık ve ziraatın temel getiri kaynakları olduklarını bu sebeple de hâkim olan sanayi hayatının daha çok küçük sanatlar ve el sanatlarından oluştuğunu ifade etmiştir. Konya’da geçmişten beri devam eden geleneksel sanatların; demir işleri, ağaç işleri, deri işleri, yün ve kıl işleri, yapı işleri, toprak işleri olduğunu dile getirmiştir. Ekonomiye hâkim olan diğer faaliyetlerin ise; tuzculuk, kundura boyacılığı, berberlik, garsonluk, hamamcılık, kahvecilik, hancılık, yorgancılık, kalburculuk ve ekmekçilik olduğunu söylemiştir.³⁴⁷

53, 54.

³⁴⁷ Altan, “Konya’da Küçük Sanatlar”, **Konya**, Ağustos 1944, S. 70, s. 31-38.

SONUÇ

Mithat Şakir Altan, Konya'nın yetiştirdiği önemli bir fikir ve siyaset adamıdır. Hayatının büyük bölümünü vatanına ve milletine hizmet etme çabasıyla geçirmiştir. Onu, eğitimci, hukukçu, ilim, fikir ve siyaset adamı olarak tanımlamak mümkündür.

Tarihte, Türk milletinin kurduğu en büyük ve en uzun ömürlü devlet olan Osmanlı'nın büyük sarsıntılar geçirdiği ve yeni Türk devletinin bambaşka bir kimlikle inkişaf ettiği dönem, onun dünyaya gelişi ve hayatının, şahsiyetinin şekillendiği devredir.

Onun yetiştiği dönem olarak Konya, fikrî açıdan zengin şahsiyetlere ev sahipliği yapmıştır. Namdar Rahmi, Ferit Uğur, Mümtaz Bahri Kuru gibi münevver şahıslar, onun fikrî açıdan hayran olduğu ve örnek aldığı kişiler olmuşlardır. Bu şahıslar da M. Şakir'i yazı hayatında desteklemiş ve takdir etmişlerdir.

Osmanlı Konya'sında millî mücadele dönemi şartları çetin olmasına rağmen M. Şakir 1916'da Konya Sultanisi'nden mezun olabilen iki kişiden biri olmuştur. 1917 yılında Türk Sözü gazetesinde “*Türklük Etrafında*” köşesinden Konya halkını millî mücadele için teşvik eden milliyetçilik ve vatan temalı yazılar yazmıştır.

Türk Ocakları'nda faal roller üstlenmiş, 1930 yılında Aksaray'dan Türk Ocakları Murahhaslığına katılmış, Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin kuruluşuna Afet İnan ile birlikte önderlik etmiş ve burada yapılan çalışmalara katılmış, Nisan 1931 Türk Ocakları son kurultayında halkevlerinin kurulması yönündeki kararlara katıldığı ve desteklediğine dair konuşma yapmıştır.

Konya'da uzun yıllar süren öğretmenlik ve avukatlık hayatının ardından 1945 Ocak ayından 1946 Temmuz ayına kadar Konya Halkevi başkanlığı yapmış, bu dönemde Konya için kültürel ve sosyal faaliyetlerde bulunmuştur. İstanbul Üniversitesi tarafından her yıl farklı şehirlerde yapılan “*Üniversiteler Haftası*” etkinliği onun başkanlığı döneminde Konya'da yapılmış, bu sebeple Konya'ya farklı alanlardan birden çok profesör, doçent konferans vermek için gelmiştir. Bunun dışında konferanslar serisi, kahvehanelerde Pazar konuşmaları, halkevi salonlarında sinema gösterimi gibi faaliyetlerle halkın genel kültürünün artırılması ile birlikte sosyalleşmesi de amaçlanmıştır. Konyalı vatandaşların eğitimi önemli bir mesele olarak görülmüş, bunun için her yaştan halka başta okuma yazma olmak üzere keman, piyano, mandolin, saz, daktilo, İngilizce gibi eğitimsel ve kültürel kurslar açılmıştır. Bunların dışında

ceza evlerine okuma yazma kursları açılmış, kitaplıklar kurulmuştur. Onun halkevi başkanlığı dönemi sosyal yardımlaşma ve toplumsal dayanışma açısından da oldukça verimli geçmiştir. Zira Konyalı olup da İstanbul ve Ankara’da okuyan gençler için yurt yapılması düşünülmüş ve halkevinde eğlenceler tertip edilerek elde edilen gelir bu iş için ayrılmıştır. Halkevinin öncülüğünde veterinerler ve hekimler köy köy dolaşarak halkı ve hayvanları ücretsiz muayene etmiş, bulaşıcı hastalıklara karşı halkın bilinçlenmesini sağlamışlardır.

M. Şakir bir siyaset adamıdır. Cumhuriyet tarihinin son tek parti iktidarı olan 21 Temmuz 1946 genel seçimlerinde CHP’den Konya milletvekili seçilmiştir. Milletvekilliği döneminde Konya’nın, bayındırlık, iskân, kuraklık ve sulama meselesi, eğitim üzerine olan sıkıntılarını yerinde tespit etmiş, halkın sıkıntılarını dinlemiş ve mecliste gerekli mercilere bu sıkıntıları taşımış, sonuçları ile yakından ilgilenmiştir. 1950 genel seçimleri ile milletvekilliği hayatı sona ermiştir. 1950 genel seçimleri ile çok partili demokratik sisteme geçildiğini ve iktidarın el değiştirmesinin halkta seçimlerin kaderini belirleyecek kudretin kendi eline geçtiği intibasını uyandırdığını düşünmüştür. O, bugünkü manada ne bir solcu, ne de bir sağcıdır. Çünkü o, milliyetçi bir çizgi sergilemiş, Kuran-ı Kerim’in ayetlerini incelemiş, Atatürk ilke ve inkılaplarını sonuna kadar desteklemiş, Türk kadınının örtünerek toplumdan soyutlanmasına şiddetle karşı çıkmış, Türk kadını için en uygun kıyafet şeklinin cumhuriyetin düzenlediği kıyafet inkılabına göre giyinmek olduğunu savunmuştur. Laiklik ile devletin bünyesindeki hastalıklardan kurtulmuş olduğuna inanmıştır.

Onu ideolojik olarak tanımlamak gerekirse; cumhuriyetçi, milliyetçi, vatansever, ahlaklı, yenilikçi ve ilerici sözleri yerinde olacaktır. M. Şakir Osmanlı’nın en buhranlı zamanlarına şahitlik etmiş olmasından dolayıdır ki Osmanlı’yı hiçbir zaman iyi bir vasıfla nitelendirmemiştir. Ona göre Osmanlının; “şeriatçı”, “gerici” “fatalizm ve mistisizm”, “teokrasi”, “despotizm”, “hodperest” kavramlarıyla tanımlanabilecek vasıfları olmuştur. Cumhuriyet’i ise; “Türk millî varlığının rönesansı, reformu”, “Türk milletinin tarih ve istikbal bakımından her şeyi”, “aydınlık”, “ileri düşünce”, “halk özgürlüğü” olarak nitelendirmiştir. O hâlde M. Şakir’i bir Cumhuriyet aydını olarak nitelendirebiliriz. Ancak onun Osmanlı’ya dair vazgeçemediği tek alışkanlığı Osmanlı Türkçesi ile yazması olmuştur. 1928 yılında Latin alfabesine geçilmesine rağmen onun (AÖE’de elde edilen notlarında) 1954, 1961, 1963’te şiirlerini, tutmuş olduğu notlarını Osmanlı Türkçesi ile yazmış olduğu görülmüştür.

Hayatının son dönemlerini kendi köşesine çekilmiş ve şiir yazarak geçirmiştir. Şiirlerinin çoğunun temasının, yalnızlık, ölüm, sitem, hasret gibi duygulardan oluşmasından dolayı kendisini yalnız hissettiği ve kırgınlıklarının olabileceği düşüncesi akıllara gelmektedir. Nitekim 1968 yılı Nisan ayının son günlerinde bütün duygu ve düşünceleri ile birlikte sonsuz yolculuğuna çıkmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

I.BELGELER

A.Altan Özel Evrakı

T.C. Maarif Vekâleti Memurlarına Mahsus Sicil Cüzdanı, Sicil No:3975, Ankara 1916,
Nüfus Kayıt Örneği.

B. Konya Barosu Arşivi

DN: 30.

C. Millî Kütüphane

DN: 3, 244, 504, 119.

D. Hakkı Tarık Us

DN: 2508, 2534.

E. Konya Yazma Eserler Kütüphanesi

DN: 2298, 011, 016.

F. Ankara Üniversitesi

DN: 10.1501.

G. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BOC. 30. 1. 0. .0-53. 318.5.

II. SÜRELİ YAYINLAR

A. Resmî Yayınlar

TBMM Tutanak Dergisi, 28 Kasım 1947, D. VIII, C 7, B. 12, s. 225-227.

TBMM Tutanak Dergisi, 27 Aralık 1947, D. VIII, C 8, B. 24, s. 442.

TBMM Tutanak Dergisi, 30 Ocak 1948, D. VIII, C 12, B. 77, s. 434.

TBMM Tutanak Dergisi, 28 Haziran 1948, D. VIII, C 12, B. 77, s. 396-434.

TBMM Tutanak Dergisi, 30 Haziran 1948, D. VIII, C 12, B. 78, s. 457-512.

TBMM Tutanak Dergisi,1 Temmuz 1948, D. VIII, C 12, B. 79, s. 542-569.

TBMM Tutanak Dergisi,3 Temmuz 1948, D. VIII, C 12, B. 81, s. 693-695.

TBMM Tutanak Dergisi,6 Temmuz 1948,D. VIII, C 12, B. 84, s. 844.

TBMM Tutanak Dergisi, 7 Temmuz 1948, D. VIII, C 12, B. 84,s. 888-906.

TBMM Tutanak Dergisi, 17 Aralık 1948, D. VIII, C 14, B. 20, s. 144.

TBMM Tutanak Dergisi, 8 Nisan 1949, D. VIII, C 17. B. 55, s. 19-20.

TBMM Tutanak Dergisi, 13 Mayıs 1949, D. VIII, C 19, B. 86, s. 410-415.

TBMM Tutanak Dergisi, 24 Mayıs 1949, D. VIII, C 19, B. 91, s. 668.

TBMM Tutanak Dergisi, 6 Haziran 1949, D. VIII, C 20, B. 102, s. 310.

B. Gazeteler

Babalık 1932, 1945, 1946, 1947, 1950.

Cumhuriyet 1931,1932.

Ekekon 1941, 1945, 1946, 1947.

Hâkimiyet-i Milliye 1932.

Milliyet 1931.

Selçuk 1946.

Vakit 1931.

Yeni Konya 1951, 1953, 1954, 1958, 1968

III. TELİF ESERLER

A. Kitaplar

Akdağ Ömer, **Konya’da Çok Partili Dönem Genel Seçimleri (1946-1957)**, Palet Yayınları, Konya 2011.

Akşin Sina, **Ana Çizgileriyle Türkiye’nin Yakın Tarihi**, İmaj Yayıncılık, Ankara 2001.

_____, **Jön Türkler ve İttihat ve Terakki**, İmge Kitabevi, Konya 2009.

Akyüz Kenan, **Türk Ocakları**, Türk Yurdu Yayınları, Ankara 1993.

Altan Mithat Şakir, **Çizgiler**, Babalık Basımevi, Konya (Basım Tarihi belirtilmemiş).

_____, **Millî İktisada Doğru**, Türk Ocakları Matbaası, Ankara 1931,

_____, **Konya'nın İktisadi Bünyesine Bir Bakış**, Hüsni Tabiat Matbaası, İstanbul 1940.

Arabacı Caner, **Millî Mücadelede Konya Öğretmenleri**, Damla Matbaacılık, Konya 1991.

Arıkan Mustafa, **Hamdi Ragıp Atademir (Hayatı, Şahsiyeti, Fikirleri)**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.

Atatürk Mustafa Kemal, **Nutuk**, C11, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayını, İstanbul 1973.

Babacan Hasan, **Mehmet Talat Paşa 1874-1921 (Siyasi Hayatı ve İcraatı)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2005.

CHF Halkevleri Talimatnamesi, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara 1932.

Çeçen Anıl, **Halkevleri**, Gündoğan Yayınları, Ankara 1990.

Çetin Âdem, **Dinî Değerler Bağlamında Kişilik**, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2004.

Çolak Mustafa, **Osmanlı-Alman İlişkileri Çerçevesinde Harbiye Nazırı Enver Paşa ve Türkçü Politikaları (1913-1918)**, Fakülte Kitabevi, Isparta 2006.

Gülcan Yılmaz, **Cumhuriyet Halk Partisi (1923-1946)**, Alfa Basımevi, İstanbul 2001.

Kara İsmail, **İslamcıların Siyasi Görüşleri I: Hilafet ve Meşrutiyet**, Dergâh Yayınları, İstanbul 2001.

Karal Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi, Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri (1876-1907)**, C VIII, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000.

Karpat Kemal, **İslamın Siyasallaşması**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004.

Kodaman Bayram, **Abdülhamit Devri Eğitim Sistemi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.

Kongar Emre, **21. Yüzyılda Türkiye**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2001.

Konya Halkevi XIV. Yıldönümü Çalışma Raporu, Ekekon Basımevi, Konya 1946.

Mardin Şerif, **Jön Türklerin Siyasi Fikirleri**, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.

Odabaşı A. Sefa, **20 Yüzyıl Başlarında Konya'nın Görünümü**, İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Konya 2001.

Özcan Mustafa, **Konya Yazıları**, Tablet Kitabevi, Konya 2004.

Sarınay Yusuf, **Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi Ve Türk Ocakları (1912-1931)**, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1994.

Suntar Nadire Emel, **Konya Halkevi ve Eğitim Faaliyetleri (1932-1951)**, SÜ Sosyal

Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2004.

Şimşek Sefa, **Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevleri (1932-1951)**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2002.

Türköne Mümtazer, **Siyasi İdeoloji Olarak İslamcılığın Doğuşu**, Lotus Yayınları, Ankara 2003.

“VIII. Dönem Milletvekillerinin Özgeçmişi 1920-1950”, **TBMM Albümü 1920-2010**, C.I. s.485

B. Makaleler

Ayas Namık, “Üniversite Haftası”, **Ekekon**, 3 Ekim 1945, S 2416, s. 2.

Akyüz Kenan, “Türk Ocakları”, **Belleten**, C 50, S 196, Nisan 1986, s.201.

Altan Mithat Şakir, “Yeni Teşebbüsler”, **Türk Sözü**, 7 Teşrin-i Evvel 1917, S 422, s. 3.

_____, “Milli Ma’rifetler”, **Türk Sözü**, 18 Teşrin-i Evvel 1917, S 423, s. 3.

_____, “Milli Sanayi Teşvik ve Himaye”, **Türk Sözü**, 24 Teşrin-i Evvel 1917, s. 424, s. 3.

_____, “Nefse İ’timad”, **Türk Sözü**, 14 Haziran 1917, S 395, s. 3.

_____, “Milliyetçilik”, **Türk Sözü**, 16 Haziran 1917, S 396, s. 3.

_____, “Milliyetçilikte Ahlak”, **Türk Sözü**, 28 Haziran 1917, S 397, s. 3.

_____, “Ümid”, **Türk Sözü**, 6 Temmuz 1917, S 399, s. 3.

_____, “Milli Gaye”, **Türk Sözü**, 9 Temmuz 1917, S 400, s. 3.

_____, “Tarih”, **Türk Sözü**, 12 Temmuz 1917, S 401, s. 3.

_____, “Vatan”, **Türk Sözü**, 18 Temmuz 1917, S 402, s. 3.

_____, “Himaye Siyaseti”, **Türk Sözü**, 30 Temmuz 1917, S 405, s.3.

_____, “Türk Me’yus Olmaz” **Türk Sözü**, 2 Ağustos 1917, S 406, s. 3.

_____, “İçtimai Hayat”, **Türk Sözü**, 6 Ağustos 1917, S 407, s. 3.

_____, “Kadınlık”, **Türk Sözü**, 10 Ağustos 1917, S 408, s. 3.

_____, “Matbuatın İhmal Ediliş Vazifeleri”, **Türk Sözü**, 20 Eylül 1917, S 415, s. 1.

_____, “Milli Gurur Milli Fedakârlık”, **Türk Sözü**, 20 Eylül 1917, S 415, s. 3.

_____, “İttihad ve Terakki Kongresi”, **Türk Sözü**, 26 Eylül 1917, S 416, s. 3.

_____, “Milli Sanayi Teşvik ve Himaye”, **Türk Sözü**, 24 Teşrin-i Evvel 1917, S 420, s. 3.

- _____, “*Esbab-ı Mahrumiyetimiz*”, **Türk Sözü**, 3 Teşrin-i Evvel 1917, S 421, s. 3.
- _____, “*Mefkûre*”, **Türk Sözü**, 3 Teşrin-i Evvel 1917, S 417, s. 1.
- _____, “*Ahlak*”, **Türk Sözü**, 25 Teşrin-i sani 1917, S 424, s. 3.
- _____, “*An’anelerin Kıymeti İctimaiyesi*”, **Ocak**, 31 Mart 1334, S 14, s. 116, 117.
- _____, “*Mesleki Zümreler ve Ahlaki Hayat*”, **Yeni Mecmua**, 11 Nisan 1917, S 39, s. 65.
- _____, “*Acı Rakamlar*”, **Aksaray Vilayet Gazetesi**, 4 Mayıs 1927, S 29, s. 2.
- _____, “*Yerli Ma’mulata Rağbet Milli İktisadiyatın Bir Zaruretidir*”, **Aksaray Vilayet Gazetesi**, 6 Temmuz 1927, S 38, s. 2.
- _____, “*İctimai Surette Ruhi Boşluklar*”, **Aksaray Vilayet Gazetesi**, 29 Şubat 1928, S 73, s. 1.
- _____, “*İktisadiyatımızın İnkişaf ve Tensiki*”, **Aksaray Vilayet Gazetesi**, 14 Mart 1928, S 75, s. 3.
- _____, “*Memleketi ve İşlerini Tanımak İhtiyacı*”, **Aksaray Vilayet Gazetesi**, 21 Mart 1928, S 76, s. 1.
- _____, “*Mefkûre Nedir?*”, **Duygu**, 23 Nisan 1931, S 28, s. 2.
- _____, “*Medeni İntikalde Hız*”, **Duygu**, 2 Mayıs 1931, S 29, s. 2.
- _____, “*Mustafa Kemal Enstitüsü*”, **Ulus**, 31 Mart 1931, S 3503, s. 2.
- _____, “*Milli Kültür Sözünden Anladıklarımız*”, **Konya**, 1 İkinci Teşrin 1941, S 37, s. 2.
- _____, “*Ferit Bey’i Nasıl Tanıdım*”, **Konya**, Mart 1942, S 41, s. 42.
- _____, “*Mevlâna Hakkında*”, **Konya**, Mart 1943, S 53, s. 113-115.
- _____, “*Hukuk İnkılabımız ve Milli Hukukumuzun İstikbali*”, **Konya**, Temmuz 1943, S 57, s. 14-16.
- _____, “*30 Ağustos*” **Konya**, Ağustos Eylül 1943, S 58-59, s. 3,4.
- _____, “*Lozan ve Montrö*”, **Konya**, Ağustos Eylül 1943, S 58-59, s. 45-49.
- _____, “*Yirmi Yılın Parolası*”, **Konya**, Birinci Teşrin 1943, S 60, s. 6.
- _____, “*Yirmi Yıl İçinde Konya*”, **Konya**, Birinci Teşrin 1943, S 60, s. 18, 19.
- _____, “*Konya Vilayetinin Nüfusunun Statik Durumuna Ait Bazı Sayılar*”, **Konya**, Şubat-Mart 1944, S 64-65, s. 54.
- _____, “*İkinci İnönü Zaferi*”, **Konya**, Nisan 1944, S 66, s. 3.

_____, “Konya’da Küçük Sanatlar”, **Konya**, Mayıs-Haziran 1944, S 67-68, s. 11-16.

_____, “Lozan”, **Konya**, S 69, Temmuz 1944, s.1

_____, “Halkevleri On Dört Yaşında”, **Konya**, S 88 Şubat 1946, s. 1,2.

_____, “Nutuk”, **Ekekon**, 8 Ekim 1945, S 2418, s. 2.

_____, “Cumhuriyetin 22. Yıl Dönümü”, **Ekekon**, 29 Ekim 1945, S 2427, s. 1.

_____, “İnkılaplar ve Prensipler”, **Yeni Konya**, 26 Mart 1951, S 646, s. 2.

_____, “Demokrasinin Kuvvet ve Zaafları”, **Yeni Konya**, 2 Ocak 1953, S 1278, s. 1.

_____, “Politikada Tasfiye”, **Yeni Konya**, 13 Şubat 1953, S 1318, s. 1.

_____, “Demokrasinin Kuvvet ve Zaafları”, **Yeni Konya**, 2 Ocak 1954, S1633, s. 1.

_____, “Seçimler ve Partiler”, **Yeni Konya**, 27 Mayıs 1954, S 1690, s. 1.

_____, “Demir ve Çelik”, **Çizgiler**, s. 44.

_____, “Bir Psikolojinin Görünüşü”, **Çizgiler**, s. 50.

_____, “Mantalite Farkı”, **Çizgiler**, s. 55.

_____, “Yangeldizm”, **Çizgiler**, s. 37, 39.

_____, “İki Seciye Farkı”, **Çizgiler**, s. 61.

_____, “Fetva”, **Çizgiler**, s. 57.

_____, “Halkçılığımızın Manası”, **Çizgiler**, s. 59.

_____, “Kemalist Devletler”, **Çizgiler**, s. 5-12.

_____, “Milli Tarihte Büyük Günler”, **Çizgiler**, s. 29.

_____, “İnkılap Kürsüsünde”, **Çizgiler**, s. 46.

Arıkan Mustafa, Deniz Ahmet, “Türk Ocaklarının Kapatılışı, Borçları ve Emlakinin Tasfiyesi”, **Türkiyat Araştırmaları**, S 15, Bahar 2004, s.411.

_____, “Halkevi Bir Kültür Kurumu”, **Konya Ansiklopedisi**, C 4, Konya 2012, s.1-2.

_____, “Türk Ocağı Konya Şubesi”, **Konya Ansiklopedisi**, C 8, Konya 2015 s. 371-373.

Arıkan Zeki, “Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi”, **Atatürk Yolu Dergisi**, C.6, S 23, Ankara 1999, s.263.

Ayas Namık, “Üniversite Haftası”, **Ekekon**, 3 Ekim 1945, S 2416, s. 2.

Birinci Ali, “Namdar Rahmi Karatay’ın Hikâyesi”, **Türk Yurdu**, Eylül 2012, S 301, s. 42.

“Halkevi Çalışmaları (Nisan Ayı)”, **Konya**, S 90, Nisan 1946, s.14.

“Halkevi Çalışmaları”, **Konya**, S 91-92, Mayıs-Haziran 1946, s.32.

“Halkevinin Eylül ve Ekim Ayları Çalışmaları”, **Konya**, S 95-96, Eylül-Ekim 1946, s.31.

“Halkevi Çalışmaları”, **Konya**, S 91-92, Mayıs-Haziran 1946, s.32.

“Halkevi Çalışmaları (Mayıs-Haziran Ayları)”, **Konya**, S 91-92, Mayıs-Haziran 1946, s.32.

“Halkevi Çalışmaları (Temmuz-Ağustos Ayları)”, **Konya**, S 93-94, Temmuz-Ağustos 1946, s.32.

Kişmir Celalettin, “M. Şakir Altan”, **Yeni Konya**, 3 Mayıs 1968, S 385, s. 1.

“Komitelerin Üç Aylık Çalışmaları”, **Konya**, S 102-103-104, Nisan-Mayıs-Haziran 1947, s. 19.

Özdemir Yavuz - Aktaş Elif, “Halkevleri (1932’den 1951’e)”, **A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S 45, Erzurum 2011, s.235-262.

Toksoy Nurcan, “Türk Ocaklarından Halkevlerine”, **Türk Yurdu**, S 283, Mart 2011, s.185.

Tuğrul Sofu, “Mithat Şakir’in Ardından, Hem Hocam Hem Babamdı”, **Yeni Konya**, 3 Mayıs 1968, S 378, s. 1.

Ülküdaş, “Son Seçim ve Konya”, **Babalık**, 25 Temmuz 1946, S 6688, s. 3.

IV. Sözlük ve Lügat

Sami Şemseddin, **Kâmûs-ı Türkî**, Çağrı Yayınları, İstanbul 2006.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü, C I, Ankara 1983.

EKLER LİSTESİ

- Ek 1: M. Şakir'in "*Fikirler ve Yaralar*" isimli basılmamış kitabındaki şiirleri
- Ek 2: Nüfus Hüviyet Cüzdanı ve Tahsil vesikası
- Ek 3: M. Şakir 4 yaşında iken Bolvadin'de çektirilmiş bir fotoğraf
- Ek 4: Konya Sultanisi'nde iken babasına gönderdiği fotoğraf
- Ek 5: Eşi ve çocukları ile birlikte
- Ek 6: İlgin Kaplıcaları
- Ek 7: M. Şakir 17 Temmuz 1927 Ankara müfettişler kursunda iken
- Ek 8: 31 Temmuz 1928 Çankırı'da Gazi gününde, M. Şakir nutkunu söylerken
- Ek 9: 29 Teşrin-i sani 1928 Çankırı Kurtuluş mektebi önünde öğrenci ve öğretmen arkadaşları ile birlikte
- Ek 10: M. Şakir, 1928 Aksaray muallim ve müfettişleri ile birlikte
- Ek 11: M. Şakir Çankırı'da 1928-1929 ders senesi Cumhuriyet mektebinde iken
- Ek 12: 27 Ocak 1929 Çankırı tayyare şehitleri ihtifalinde alay
- Ek 13: Akşehir'de Gazi'ye suikast hadisesi üzerine M. Şakir nutuk verirken
- Ek 14: M. Şakir 1933 Akara Orta Mektebinde öğretmen iken öğrencileri ve öğretmen arkadaşları ile birlikte iken
- Ek 15: M. Şakir Reiscumhur Mustafa Kemal Paşa ile Akşehir istasyonunda
- Ek 16: M. Şakir ve ailesinin 26 Ocak 1938 tarihinde tamirden sonra İlgin'daki evleri
- Ek 17: M. Şakir, 26 Ekim 1938 Konya Askerî Orta Okulu bahçesinde iken
- Ek 18: Atatürk'ün ölümünde Konya'daki yas töreni sebebiyle M. Şakir konuşma yaparken
- Ek 19: M. Şakir, 24 Nisan 1939 Alâeddin eteklerinde çekilen bir fotoğrafı
- Ek 20: 15 Mayıs 1943 tayyare şehitleri ihtifalinde M. Şakir, hitap ederken
- Ek 21: Konya Halkevi önünde damadı Sofu Tuğrul ve kızı Nesrin ile birlikte
- Ek 22: 4 Nisan 1948 Çankırı'da Gazi Günü'nde iken
- Ek 23: Mecliste İsmet İnönü ile yapılan toplantıdan
- Ek 24: M. Şakir, Maarif Kongresinde Akşehir murahhası iken
- Ek 25: M. Şakir'in İstanbul Karacaahmet'teki mezarı
- Ek 26: TBMM Dilekçe Komisyonuna seçildiğine dair
- EK 27: M. Şakir'in Konya'nın İktisadi Bünyesine Bir Bakış isimli eserinden Konya'nın yol ve köprülerini gösteren bir harita

EK 28: M. Şakir'in Konya'nın İktisadi Bünyesine Bir Bakış isimli eserinden Konya'nın jeoloji ve madenlerini gösteren bir harita

EK 29: M. Şakir'in Konya'nın İktisadi Bünyesine Bir Bakış isimli eserinden Konya'nın iktisadi bünyesine dair bir harita

“HAYAT YOLUNDA

*Serseri dolaştım varlık ilinde
Okudum hayatı kendi dilinde
Bir hiçi öğrendim; yoklukla varlık
Dünyayı donatmış varlıkla darlık
Saplandım eskâra döndüm dolaştım
Karanlık ve sisli, yollarda şaştım
Ukde-i hilkatte izini heyhat!
Bulmadım bir yerde tükendi hayat
Eridi cihanın kalbinde aşkı
Tutuştı figanı, lebinde neyi
Okurdu mersiye ağlardı ilah
Hayretler içinde ukûl ve ...?
Susmuştu Cebrail inerdi melal
İnlerdi hep vücut inerdi kelal
Yağardı rîzeler çağlardı sular.
Melekler getirdi ruhani hûlar
Semada uçuştu aşk ile füsün
Mest idi kâinat âlem cünûn
Billur kâselerden döküldü şarab
İçtiler kanarak âşıkla ma'sûk
Mermer sütunlara aksetti serab
Huriler göründü ufuklar mahruk
Gökyüzü karardı yakıldı nurlar
Ellerde meşail yapıldı surlar
İnsanlar döküldü payansız derde
Görmeğe çalıştı hakikat nerde
Kaybettim kendimi hülyaya daldım
Yokluk illerinde rüyaya daldım
Varlık dediler hep ibhama düştüm
Hâlık dediler hep imana düştüm
Derlerse (hakikat), inanmam yalan!
Beşer dedikleri bir sürü nâdân
Teakkul edemem kısadır (malum)*

Fehm etmek cihanı ne büyük mefhum! ?

1333 Konya”

“FELSEFE-İ BEŞERİYET

Kardeşim Fuad Selâmi 'ye;

Muhavere-i Dervîş-i Dil-rîş ve Seyyah-ı Bed-endîş

Seyyah- nazarlarında ihtiyaç fîgan

Belirmektedir derdin nedir söyle?

Söylemem Dervîş pür infial öyle

Ateş püskürsen sana etmem iman!

Söylemem dedim ahdim yaman benim;

Dervîş değil ya, olsan da bir nebi;

Mahrem değilsin ruhuma ecnebi

Kendinden başka bil ki her ferd-i leîm

Çılgın mısın sen, bu fikret-i amik

İçinde böyle sebep ne melale?

Serseri hayal; dur gitme kelale

Yetiş sükûtun bir sıyah-ı şehîk

Çıkar ki dinsin derin elemelerin,

Yeisli boğuk gizli sitemlerin

Emvata kadar in'ikâs eylesin

Doldursun varlığı bir müthiş enin”

“NEDİR BU TUĞYAN? NEDİR BU CİFE KAN?

Bu hurs-ı leim bu ibtila-yı ân

Susmak bilmeyen bu sayha-i cidal

Nedir bu zillet, bu bitmeyen leyâl?

Kâinata sor nasib-i beşerin

Ağlamak mıdır bu kanun nelerin?

Şeametidir ey nâzım-ı hayat

Önce sefalet sonra, haydi memat!?

Nedir? Nedir bu söyleyin bu ma 'na

Hangi âlemin bilinmeyen sırrı

Hangi rütbenin tükenmeyen şerri!?
Çözülmeyecek bu ukde-i sema
Yetişir seyyah! Kes kehanetini
İnsaniyetin şu rezaletini
Görmüyor musun? Felakete sebep
Ne o ve ne şu ya kendisinde hep
Hani ya asân? Dervişim diyorsun?
Hayatı nasıl sezmişim diyorsun?

Hayattan böyle etmesen şikâyet
Ne olur şeyhim mazluma riayet
Haksıza la'net fakire inayet
Şerire şirret bîkesi sıyanet
Bunlar ölmüştür hak rahmet eyleye
Öldürdü beşer hepsi zahmet diye
Kendi şerrini kâinata atma
Yaptığın işe başkasını katma
Riyakâr sensin yüziüne baksan
Hilekâr sensin gözüne baksan
Şehvet ateşi yantıyor kalbinde
Görmüyor musun hıyanet lebinde
Söndürmektedir hakikati birden
Bir lahza dinlen tefekkür et bir dem
Sen de anlarsın sebebi boş verişe
Kim imiş ne imiş bu kadar suzişe
Ne mevzuattır ne kanun-ı hilkat
Ne kâinattır ne suret-i fitrat.

Sebeb, müsebbib hepsi hepsi beşer
Onun bitmeyen izyü şehveti
Onun göçmeyen serir-i şevketi
Hiç tükenmeyen serseri nahveti
Ma'sumu ezen gurur-ı satveti!
Bilirsin şimdi anlarsan eğer

*Siret-i insan suret-i kâinat
Nedir bu zillet bu süfli cinâyât
Bu vahşi eda, bu sarsar-ı bela
Kâzib ibadet, desiseli salâ!
Nerde hakikat hani ya adalet?
Yapmaz behaim bu kadar şenaat*

*Bildim seyyahım esrarını şimdi,
Sarsılmaz ölmez bu kanun ebedi.
Yumulan yol ki yetişir sözümüz.
Hüsran ilinde ağlayan gözümüz
Belli ki dervişim iman da sendedir,
Gaflet de hak da îkan da sendedir.
Cahilde sensin ilimde sendedir;
Kemal de sensin denaet sendedir;
Zalimde sensin hilm de sendedir;
İkbalde sensin sefalet sendedir;
Sendedir riya, ihtiras, iptila;
Kendi elinde sukût ve i'tila;
İllet de sensin, failde sendedir;
Mazlumda sensin, Habil de sendedir!
İnan dervişim her varlık sendedir;
Mahlûk da sensin, halk, halk sendedir.
Konya 3 Mayıs 1334”*

“DERTLERİM DOKUNDU

*Gülistan şenlenmiş güller açılmış,
Goncalar üstüne müller saçılmış
Artırdı hüznümü bahar gölgesi,
Dokundu hissime bülbülün sesi
Düşündüm geçmişi gençliğim soldu.
Bahara şarkılar okuyan bülbül
Susmuş zar eyliyor sen bari gül, gül;
Dayandım asâma büktüm belimi,*

*Başladım efgana tuttum dilimi,
Âsude günlerim hep elem doldu*

*Baykuşlar ötüyor harabelerde,
İshaklar inliyor viranelerde,
Zehir dalgalanır peymanelerde
Kör kandilli ıssız meyhanelerde
Dünya gözlerime siyah göründü.*

*Elem diyarında elimde asâm
Devr eylemekteyim bahtsızlık yasam -artıyor tasam;
Bir zavallı şeyhim bırakın beni
Söndürsün kinimi şu rezil denî;
Zavallı gençliğim matem büründü.*

*Yâd ettim babamı gözlerim doldu
Ona söyleyecek sözlerim vardı,
Feleğin kahrını çekenler bilir,
Felaket şehrini gezenler bilir,
Gurbet ellerinde kalbim tutuştu,*

*Güneş niye doğdu her günkü gibi,
Dünya eski dünya hep dünkü gibi,
Hayata küskünüm çünkü dertliyim;
Memata hasretim çünkü okluyum,
Yâd ettim maziyi ruhum konuştu*

*Sevgiler bağımın bülbülü öldü
Ümitler dünyamın sünbülü soldu
Emeller yıkıldı hep nâbûd oldu,
Katle karıştı bir tabut oldu
Şen olan ruhuma ye's üşüştü.
İlgın 6 Mayıs 1337”*

GARBIN HAKİKATİ

*Korku ülkesinde gezen bir cüce
Karanlık köşeler zulmetler yüce
Elinde bir kargı ma'sûm avlıyor
Geçtiği yerlerde mazlum ağlıyor*

*Sende ifritler durmayıp gezer,
Nice tabutların na'sını deşer.
Bastığı yerlerde otlar kuruyor,
Nazlı derelerde sular duruyor.*

*Figanı düşmüyor bakir kızların,
Arkası gelmiyor kanlı izlerin,
Ma'sumlar başına damlar göçüyor,
Zümrüt ovalarda samlar esiyor.*

*Ceylanlar koşuşur dağlarda şimdi,
İnsan eti yiyen canavarlar var.
Bülbüller ötüşen bağlarda şimdi
Kırılmış kadehler yasta yârlar var.*

*Baykuşlar ötüyor figanlar duyulur
Münacat yuvası şen tekyelerde
Şeyhlerin kanından kâseler dolmuş;
Âşıklar makamı o peykelerde (Kameriyelerde)
Kanlı şarab dolu cameler konmuş,
Kan ile işlenmiş- yarin eleminden laleler solmuş
Yetmez mi yaptığın garbın alçağı? !
Sönsün mü Türklerin şanlı ocağı?
Seni gözetliyor ey Türk ulusu! -ordusu
Zincire vurulmuş aşkın perisi... -sevgisi
İlgın: 10 Teşrin-i evvel 1337”*

“HEP FİGAN ve ELEM

*Bir hicran bir humma sarmıştı ruhumu,
Bir yangın nagehan ezdi sûrumu,
Asâma dayandım dinledim neyi
Terennüm ediyor acaba neyi?*

*Seyahat eyledim yaran ilini,
Dolaştım yurdunu tuttum elini,
Açtım dertlerini dinledim onu,
Bitmez bir elemmiş hayatın sonu.*

*Bülbüller ötmüyor sakiler hazin,
Saadet bağına elem mi düşmüş?
Matemdeler yaran hep ye's-i karin
Ah sesler kesilmiş... Sönmüş,*

*Sandım kâinatı sanki bir zindan,
Aıyor gözlerim hani o rindan,
Kırık dökük her şey o ud ve keman
Kasırğa mı esti ne oldu zaman?
İlgın: 15 Teşrin-i evvel 1337”*

“ZAFER TERANELERİ

*Bir kaside-i zafer ve bir hikâye-i tarih
Türk milletidir mansur,
Cehdi cihanda mevfur?
Emsar önünde medhuş,
A'sar zikrinde bihoş
Eşbah elinde nâlan,
Eşya destinde kalan,
Hilkat kârında mesküt,
Hikmet remzinde mebhut,
Haşmetle zatı mecbul,
Şevket zatınca makbul,*

*Ümem peşinde sâcid,
Leşker beyninde şahid,
Sa'y-i enamda meşkûr,
Namı cihanda meşhur,
Tarih edince takarrür,
Mazi olmakta teşhir:*

*Büldan azminde mağlub,
Ezman emrinde maklub,
Fermanı dilde menşur,
Ezfarı arzda menzur,
Âlem emrinde meshur,
Â'dâ dehşetle makhur.
Satvet tahtında mestur,
Cihan zılliyle mestur,
Efradı böyle mesrur,
Kâr-ı azimle mağrur,
İrfan nezdinde mahbub,
Encüm tabında mahcub,
Efkâr bezminde meftun,
Ukûl rahında mecnun,
Ensarı dilde tertil,
Asrında şanı tehlil,
Uşşak peykinde dair,
Zühre bahtında zair,*

*İsri hakîme pişva,
Şüc'an seyfinde rüsva,
Hüsün ka'bında rahşan,
Ma'suk aşkında tersan,
Cemaat başlar kelama,
Eşcar durur selama,
Rikâb olup hüveyda
Sanki şirin süveyda,*

*Olur, güya semadan,
Eflak nazil zemine,
Tabıl başlar renine,
İner merkeb sühadan,
Kur'an hakîm-i a'lem,
Alemler cihanda İslam,
Kur'an ol kavme mevhub,
İlmi ol kavme matlub,
Tersan ilah-i Yunan,
Peşinde pir u civan*

*Tezkir-i nam ve unvan,
İnşad fahr-ı dâdân
Şüğul medh-i garra,
Meşmul ü şah-ı gaza,
Ol kavm kaim-i sala,
Doğdu bir aşk-ı reha,
Saçtı cihana dehşet,
Verdi Yunana haşyet,
Maksat vuslat-ı canan,
Azminde her şey âsan,
Tarac ülke-i Yunan,
Tu'me-i seyf-i Turan,
Meslûb huzur-ı Yunan,
Maslub ü vücud-Yunan,
İşte ecsad-ı Yunan,
Kanlar içinde pûyan,
Encam bir haybet oldu,
Türk'e bir heybet oldu.*

*Kârı şeamet oldu,
Türk'e şehamet oldu,
Ser şarder-i çeşm-i haşmet!
Şadandır ruy-ı rahmet,*

*Zıll oldu şah-ı Yunan,
Meskût cah-ı Yunan,
Hülyası buldu payan,
Tarihe namı şayan,
Kabr-i tarih de medfun,
Karn-ı ûlâda meskûn,
Yâdı mazide meşhun,
Şimdi bir eseri mahzun,
Sanki bir zıll-i mekşuf,
Şimdi bir tayf-i meksuf,
Nalan bir ney-i hamuş,
Şimdi bir yâd-ı na-hoş,
Şimdi münkad-ı ecel,
Şimdi muti-ı ezel,
Bir büyük süslü tabut,
Şimdi bir hayal-i nâbud*

*Kabr-i tarihte bir zıll,
Akmakta kanlı bir seyl,
Pîr-i tarihi söylet,
Sen maziyi keşfet
Ki niyamında saplı,
Kanlı bir kılıç saklı,
Ruh-ı zaniyi havi,
Fikr-i caniyi ravi,
Manzur bir revş-i mat'un,
Sail bir dest-i mel'un,
Sair bir zulm ü zulmet,
Devvar bir fisk u hürmet,
Her yerde levs-i riya,
Dillerde gavs-ı reha,
Dinmiyor seyl-i şehik,*

*Leblerde cam-ı rahik
Sanki bir nay ve tanbur,
Sanki bir negam-ı Zenbur,
Enin ve ah u figan:
Tûde pûr tûde ziyan
Sanki bir ta'mim-i namus
En başta reh-i pâbus
Hak ma'sumla menkuş,
Mal garetle mefruş,
Rahmet devrinde mahbus,
Bir saltanat ki mağvûs,
Kanlı bir satır tarih,
Mümkün mü setr-i tarih,
Garbın hulasası bu,
Harisin sülalesi bu,
Seyf-i sârim-i etrak,
Bu leamet ifna,
Etti Yunanı imha
Reha olundu idrak,
19 Eylül 1337"*

“ŞARKIN TARİHİ

*Denizlerin çılgınlığı içinde
Bir fırtına gibi sanki boğuştum,
Dalgaların hırçınlığı üstünde,
Demirden bir kamçı ile vuruştum,*

*Sahilden gelen sıcak rüzgârlar,
Ruhumdaki taşkınlığı boğarlar,
Kayalardan izlerimi sorarlar,
Yılmak bilmez benliğimi kovarlar, (ararlar)*

*Dik yamaçlı diken taşlı koylarda
Uğultular bana korku verirdi,*

*Uğrak verip hep geçtiğim köylerde (sarplarda)
Genç ihtiyar bana sorgu sorardı*

*Bu sorgular efkârımı yorardı,
Benliğimin esrarını bozardı.(kurardı)
Böylelikle karalardan geçerdim,
Zulmetlerden nice şeyler sezerdim.*

*Kâbusların ifritlerin elinden,
Kurtulmak için bir düziye kaçardım,
Korkunç yüzlü o devlerin dilinden,
Anlaması için efsaneler açardım.*

*Bir ihtiyar gibi yorgun kırlarda,
Kulağıma garip sesler gelirdi,
Ben yürürken yüzü solgun sırtlarda,
Yolları koyu sisler bürürdü.*

*Gecelerin karanlık dokuyan,
Mezarlıkta şerirler okuyan,
Bir ilahi ses duymak için bekleyen,
Boşlukları karıştırıp inleyen
Bir hak kuşu gibi bende arardım:
“bir cücesi”
Etrafımda korku, boşluk ne varsa,
Hayalimden ne yükselir, doğarsa,
Cümlesini ehil sanır sarardım.*

*Himalaya tepesinde oturan,
Hüma yüzlü bir kuş gibi uçardım!
Okyanuslar, karakurum oturan
Tarihini asırların – gördüğü
İzleriyle cuş içinde arardım,
Hakanların sahralarda sürdüğü,*

*Atlarının nallarından tutuşan,
Bir kıvılcım süratiyle koşardım;
Tahtlarında mehabetle konuşan,
Sultanların savaşıyla coşardım,*

*Denizlerde bayrak açan dayılar,
Tarihimin içindeki sayılar,
Bana nice zaferleri anlatır.
Ecdadımın hayalinden bir gölge,
Sahifeler üzerinden geçerek,
Harabeler yığınınından bir ülke
Varlığımın emelinden sezerek
Dertlerini açar beni ağlatır*

*Yalın kılıç ufuklara haykıran
Ta atların tozlarıyla gölgeli
Memleketler şahlarının tahtından
Baş eğenler destanımız bağırان
Dir Allah sailer nur ülkeli
Peri sultan yeşil belde bahtında
Pek şerefli sergüzeştler anlatır
Yüreğimin yarasını kanatır.
Şarkın altın çenekleri gözleri
Kamaştıran esatirî haşmetler
Kâinata nizam veren sözleri.*

*Şarktan garba neşr eyleyen milletler,
Tarihlerin diz çöktüğü şevketi,
Altın bahar beldesinin serveti,
Denizlerin baş eğdiği satveti,
Faziletler bahş eyleyen safveti,
Bu bitmeyen hazineler kaynaklar,
İnsanlığa ı ışık tutan oymaklar,
Onda asil benliğinden doğmuştur,*

Şüphe korku ne var ise kovmuştur,

*Kâinatta yollarını gösteren,
Kahramanlar lâyemutlar mevkibi,
Aşk hürriyet perisini gözleyen,
Güzellikler dünyasının kevkebi,
Sahralarda konak kuran ordular,
Medeniyet dünyasına esaslar,
Hazırlayan iradeler arzular,
Bütün bunlar şark ruhunu tamamlar.*

*Susuz çöller insan yüzü görmemiş,
Vahşi göller nehirleri susturan,
Korkunç dağlar hakan sözü duymayan,
Görülmedik şehirleri ram eden,
Ellerinde mızrak tutup ok atan,
İnsanlığa dalal veren şaşırtan,
Küme küme sanemleri yok eden,
Âşıkların sazlarını bağırtan,
O ilahi fevka'l-beşer insanlar,
O lâyemut o ezeli imanlar,
Diyarını görmek için gezerdim,
Ruhlarında asaletler sezerdim.*

*Dünyaları varlığına dar gören,
Asırlarca o saltanat dem süren,
Cenklerinden dokunulan beyitler
Sahralarda at oynatan yiğitler,
Ruhlarına iz etmemiş lalalar.
Harikalar yaratmışlar yaylalar,
Gergef gibi, bir kız eli işlemiş,
Aşk ve hüsnün inceliği süslemiş,*

*Ovalarda öbek öbek şehirler
Saraylarda okunuyor şiirler,
Şairlerin ilhamından yükselen,
Sunalarla inceleşmiş duygular,
Sazlarının sesleriyle süslenen,
Gönüllerde artmış necib kaygular.*

*Gök kubbenin beyazlığı altında
Mütehaccir birer camiler,
Minareler göğe değen bir alem,
Ezan sesi sami 'lerin gönlünde,
Azm ü kuvvet diriltiyor yok elem,
Çehrelerde çünkü birlik Tapılan,
İman ve nur dünyasıdır yapılan.*

*Vicdanları karartarak sildiler,
İnsanlığa kan akıtan silleler,
Cehl ü vahşet aşıl原因 ilahlar,
Şeytan, peri masalıyla kalpleri
Kirleterek fare kedi gelberi
Takdis eden esatirî eblehler
Hep yıkılmış vahdaniyet yükselmiş,
Uyutucu cüdaniyet körelmiş.*

*Bir ilahi nefha bütün dillerde,
Derinleşen boşlukları siliyor,
Behimiyyet gölgeleri siniyor,
Karanlıklar dünyasının nefesi,
Boğuluyor vecd içinde ney sesi
Bir lahuti ve ruhani nağmenin
Bestesiyle hidayetler veriyor,
Yüce aşkın bahşettiği neşenin.”*

“MESTİYLE ULVİYETE ERİYOR

*Yakut, zümrüt yükletilmiş garibanlar,
Altın belde metayla bezenmiş,
Şarktan garba giden yollar pasbanlar,
Bekliyorlar kaliçeler döşenmiş,
Hüsün, ziya pazarını burada,
Sanki sandım ben kendimi rüyada,
Rüya değil hakikatmış meğerse
Şarkın alnı ta göklere değerse,
Hiç şüphesiz nasibidir dünyada,
Eşsizliğe parıldayan fezada,
Yıldızlardan bir saltanat kuran o,
Haksızlığa zulmetlere uran o,
21 Teşrin-i evvel 1337”*

“İLK MEKTEPLER MARŞI

*Kâinata varlığının önünde,
Baş eğdiren Anadolu oğluyuz,
Onun irfan çatısının koynunda,
Bilgimizle marifetle ünlüyüz,*

*İlk mektepler çocuğuyuz gideriz,
Hiç durmayıp çalışırız gezeriz,*

*Ruhumuzda azm ü gayret doludur,
Özümüzle sözümüz bir doğrudur,
İlim aşkı yüce duygu sevgimiz,
Anadolu, zümrüt ülke yurdumuz,*

*İlk mektepler çocuğuyuz gideriz,
Hiç durmayıp çalışırız gideriz,*

*Hiç ağlama vatanını bekle sen,
Bizim gibi evladın var dinle sen,*

*Küçük kalbim bak ne diyor: ahdim var,
Vatanımı süsleyecek cehdim var*

*İlk mektepler çocuğuyuz gideriz,
Hiç durmayıp çalışırız gideriz”*

“OCAK MARŞI

*Milli irfan ocağının ilkiyiz
Bilgimizle sa'yimizle belliyiz,
Yurdumuzun şerefîyiz nuruyuz
İrfan ili bahçesinin gülüiyüz,
Yüce dilin çalışmaktır yasamız,
Bizi gözler vatanımız anamız,
Mektep bize pek sevgili bir kucak,
Binler yaşa mektebimiz ey ocak,
Cuma günü gecesi 3 Teşrin-i sani 1337”*

Ek 1: M. Şakir'in “*Fikirler ve Yaralar*” isimli yayımlanmamış şiir kitabındaki şiirleri

Sicil		Fotoğraf	
No.	4975		
Çıkarıldığı tarihi:		Çıkarıldığı tarihi:	
			
Çıkarıldığı tarihi:		Çıkarıldığı tarihi:	
Çıkarıldığı tarihi:		Çıkarıldığı tarihi:	

Hüviyeti		Tahsili			Vesikasının		
Adı ve soyadı	Mithat Altan	Cinsi	Numarası	Tarihi			
Babasının adı ve mesleği	Şekir						
Anasının adı	Huriye						
Doğum tarihi	1317						
Doğum yeri	İlgın						
Memleketi	"						
Vesikasının cinsi	Nüfus tezkeresi sureti						
Vesikasının tarih ve No.	11/Aralık/1336						

İptidai ve Rüşti tahsili İlgın'da ikmâl etti-
ten sonra Konya Sultanisi'ne girerek müdterrep ders-
leri tahsil ile 1332'de şeresinde aliyâla derece-
de neş'et etmiştir. Bilâhare imtihanı icra edile-
rek ispatı ehliyet etmiş ve bir kış mekâtibi
iptidaiye ehliyetnamesi almıştır. Hususî surette
Almanca ve Fransızca tahsilde bulunduğu tercüme-
halinde muharrerdir.
1934 Yılı Ankara Hukuk Fakültesi mezunudur.
İptidai şahadetnamesi 5/Tem./1326
Rüştiye şahadetnamesi 8/Eylül/329
İddiî tesdiknamesi 14/Ocak/1332
Ehliyetname 25/Ağus./337
Hukuk Fak. Diplomesi şu-
reti 10/Ocak/1935
**Millî Eğitim Bakanlığı
sicil kaydına uygundur.**

Ek 2: Nüfus Hüviyet Cüzdanı ve Tahsil vesikası

Ek 3: M. Şakir 4 yaşında iken Bolvadin’de çektirilmiş bir fotoğraf

Ek 4: Konya Sultanisi'nde iken babasına gönderdiği fotoğraf

Ek 5: Eşi ve çocukları ile birlikte

Ek 6: İlgin Kaplıcaları

Ek 7: M. Şakir 17 Temmuz 1927 Ankara müfettişler kursunda iken
(Önden üçüncü sırada, sağdan beşinci)

Ek 8: 31 Temmuz 1928 Çankırı'da Gazi gününde, M. Şakir nutkunu söylerken

Ek 9: 29 Teşrin-i sani 1928 Çankırı Kurtuluş mektebi önünde öğrenci ve öğretmen arkadaşları ile birlikte (M. Şakir, sağdan üçüncü öğretmen)

Ek 10: M. Şakir, 1928 Aksaray muallim ve müfettişleri ile birlikte (ön sırada sağdan dördüncü)

Ek 11: M. Şakir Çankırı'da 1928-1929 ders senesi Cumhuriyet mektebinde iken (ön sıradan sağdan ikinci)

Ek 12:M. Şakir, 27 Ocak 1929 Çankırı tayyare şehitleri ihtifalinde alay konuşmasını dinlerken

Ek 13: Akşehir’de Gazi’ye suikast hadisesi üzerine M. Şakir nutuk verirken

Ek 14: M. Şakir 1933 Akara Orta Mektebinde öğretmen iken öğrencileri ve öğretmen arkadaşları ile birlikte iken (arka sırada sağdan beşinci)

Ek 15: M. Şakir Reisi Cumhur Mustafa Kemal Paşa ile Akşehir istasyonunda

Ek 16: M. Şakir'in ve ailesinin 26 Ocak 1938 tarihindeki tamirden sonra Ilgın'daki evleri

Ek 17: M. Şakir, 26 Ekim 1938 Konya Askeri Orta Okulu bahçesinde iken

Ek 18: Atatürk'ün ölümünde Konya'daki yas töreni sebebiyle M. Şakir konuşma yaparken

Ek 19: M. Şakir, 24 Nisan 1939 Alâeddin eteklerinde çekilen bir fotoğrafı

Ek 20: 15 Mayıs 1943 tayyare şehitleri ihtifalinde M. Şakir, hitap ederken

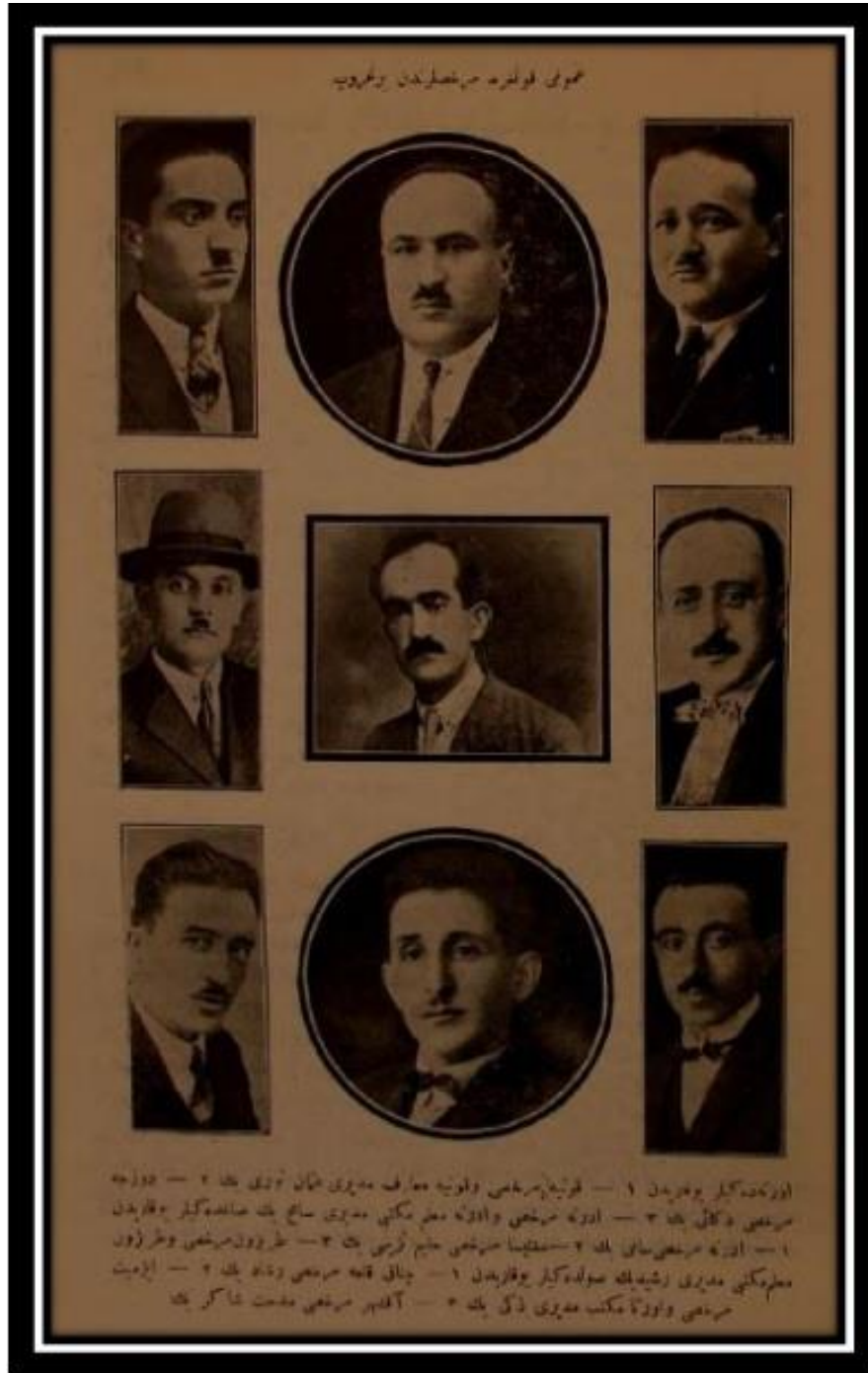
Ek 21: Konya Halkevi önünde damadı Sofu Tuğrul ve kızı Nesrin ile birlikte

Ek 22: 4 Nisan 1948 Çankırı’da Gazi gününde iken (ön sıradan sağdan üçüncü)

Ek 23: Mecliste İsmet İnönü ile yapılan toplantıdan (soldan sekizinci kişi)

Ek 24: M. Şakir, Maarif Kongresinde Akşehir Murahhası iken
 Ortadakiler (Yukarıdan): 1. Konya Murahhası ve Konya Maarif Müdürü Osman Nuri Bey, 2.
 Düzcce Murahhası Zekai Bey, 3. Edirne Murahhası ve Edirne Muallim Mektebi Müdürü Salih
 Bey, Sağdakiler (Yukarıdan): 1. Edirne Murahhası Sami Bey, 2. Manisa Murahhası Halim
 Nezihi Bey, 3. Trabzon Murahhası ve Trabzon Muallim Mektebi Müdürü Reşit Bey,
 Soldakiler (Yukarıdan): 1. Çanakkale Murahhası Reşat Bey, 2. İzmit Murahhası ve Orta
 Mektep Müdürü Zekai Bey, 3. Akşehir Murahhası Mithat Şakir Bey.

Ek 25: M. Şakir'in İstanbul Karacaahmet'teki mezarı

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

GENEL KÂTİP
Kanunlar Müdürlüğü

21 / I / 1948

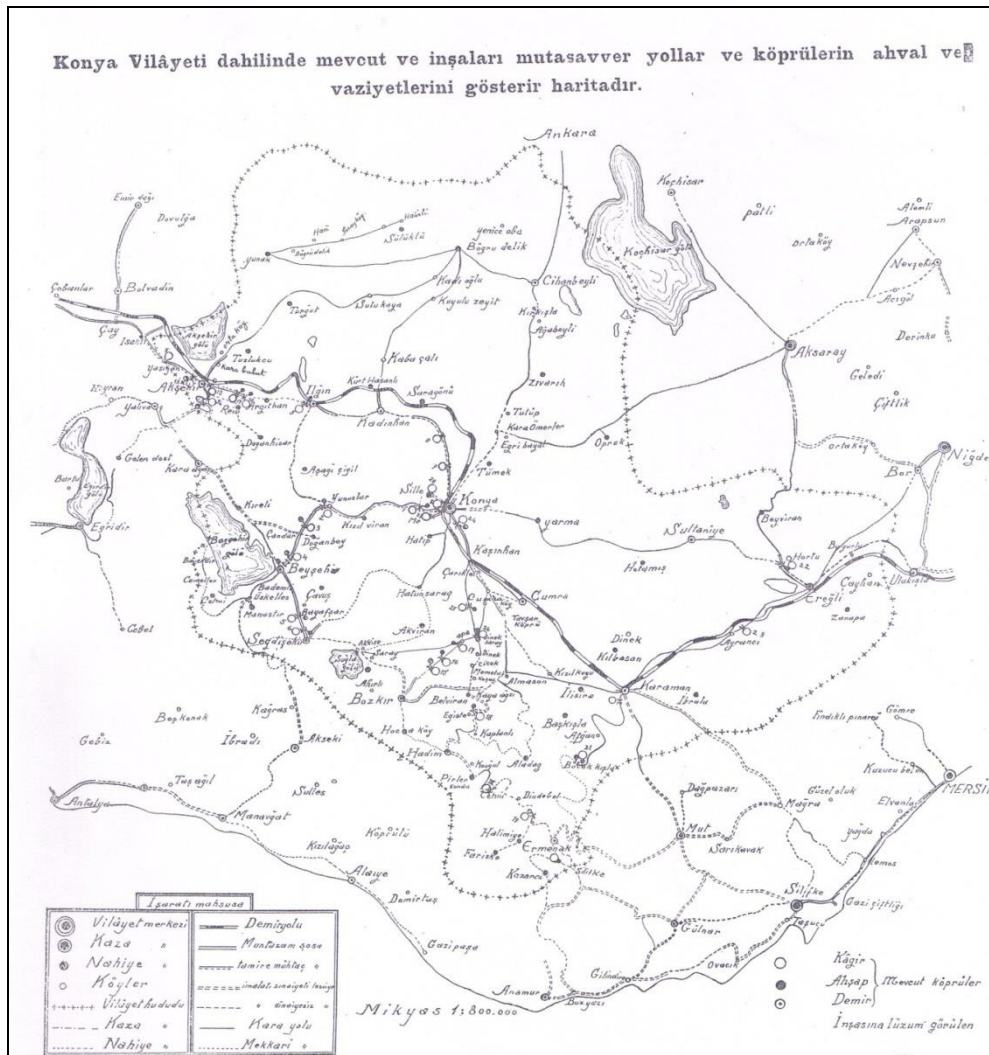
Sayı : 2515 Mitat Şakir Altan
Nişığı : 1691 Konya Milletvekili

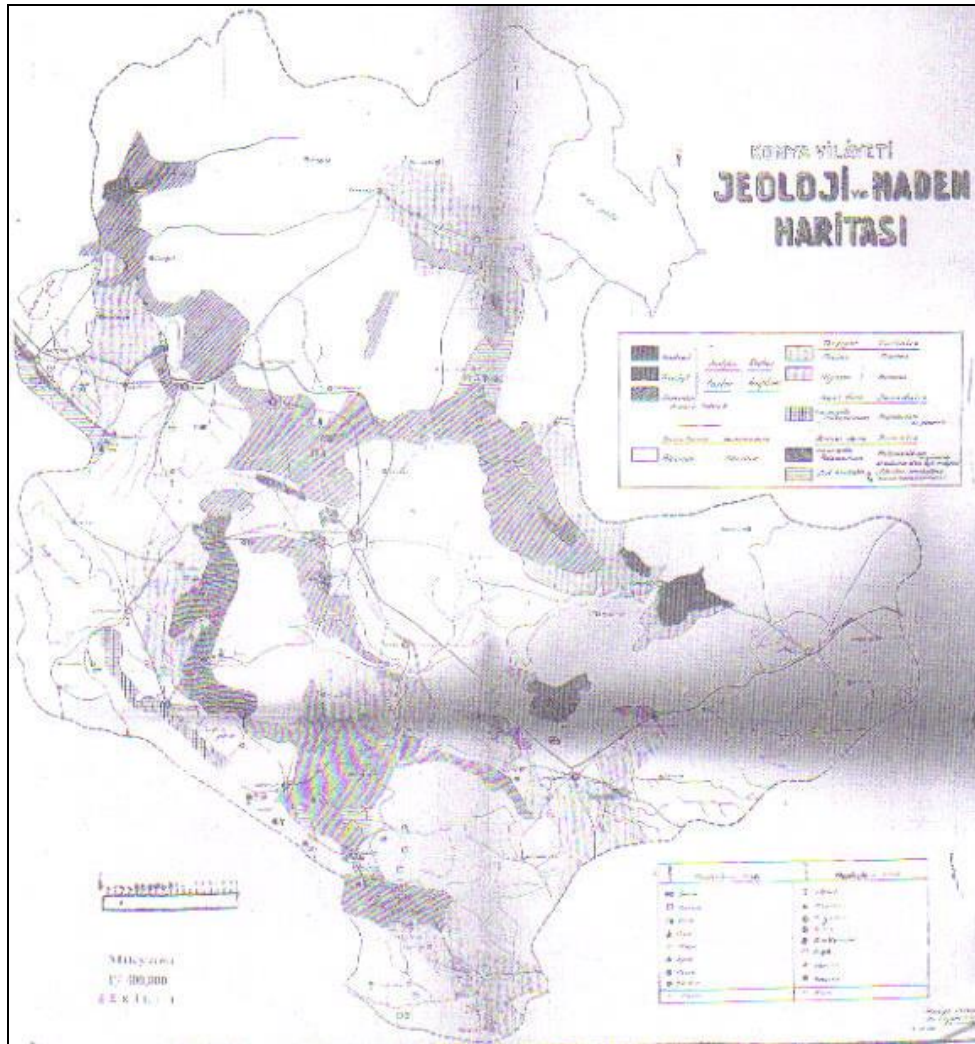
Kanunların 21.I.1948 tarihli 33 ncü Birleşiminde Dilekçe Komisyonu Üyelğine seçildiğinizden adı geçen Komisyon çalışmalarına katılmanızı saygılarımla rica ederim .

B.M.M. Başkanı

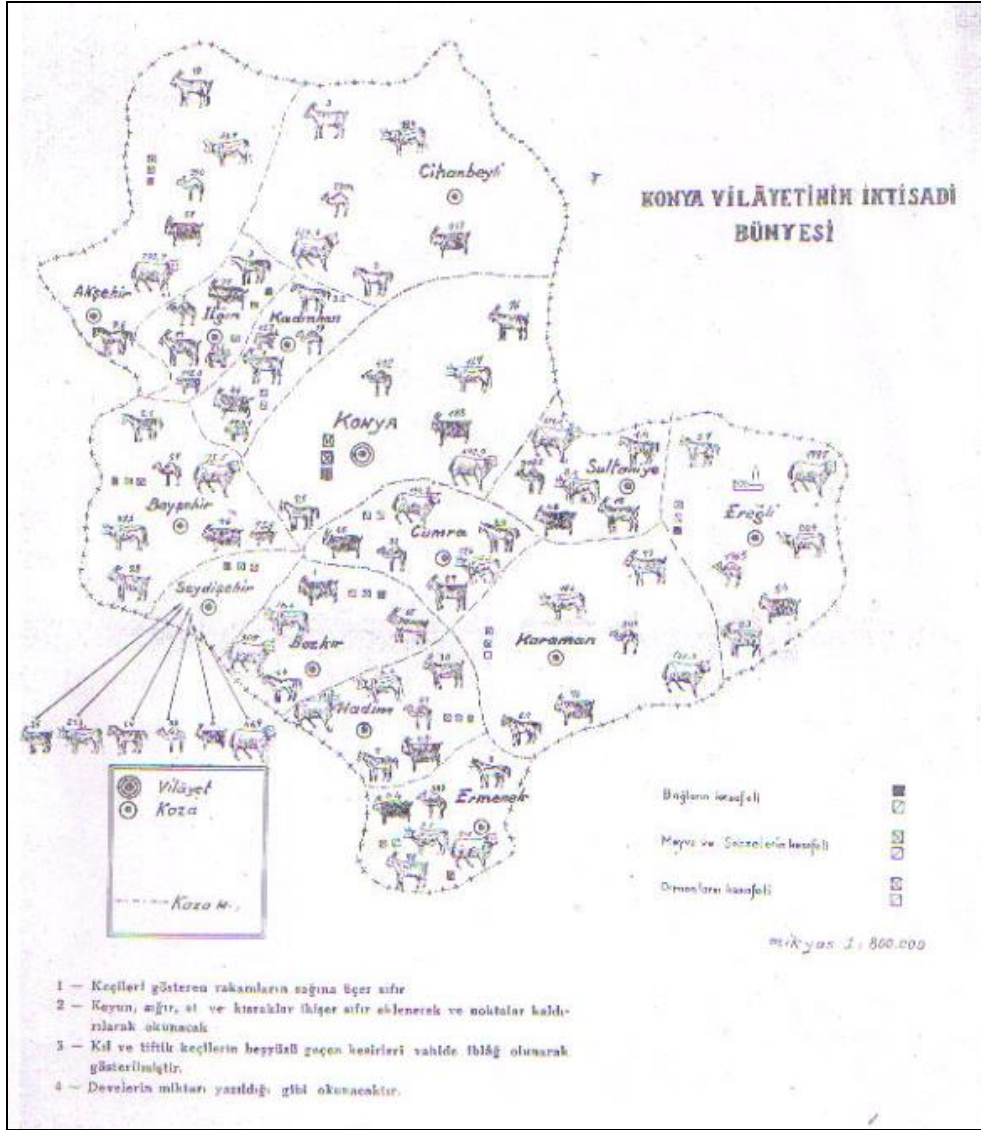
K. Karabekir

Ek 26: TBMM Dilekçe Komisyonuna Seçildiğine dair

EK 28: M. Şakir'in Konya'nın İktisadi Bünyesine Bir Bakış isimli eserinden Konya'nın jeoloji ve madenlerini gösteren bir harita

EK 29: M. Şakir'in Konya'nın İktisadi Bünyesine Bir Bakış isimli eserinden Konya'nın iktisadi bünyesine dair bir harita